

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
RİSK YÖNETİMİ BİLİM DALI

Z KUŞAĞININ FİNANSAL RİSK TOLERANSI İLE
FİNANSAL TUTUM VE DAVRANIŞLARININ
İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

AYÇA YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞE ELİF YAZGAN

KONYA-2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANABİLİM DALI
RİSK YÖNETİMİ BİLİM DALI

Z KUŞAĞININ FİNANSAL RİSK TOLERANSI
İLE FİNANSAL TUTUM VE DAVRANIŞLARININ
İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

AYÇA YILDIRIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN:
DR. ÖĞR. ÜYESİ AYŞE ELİF YAZGAN

KONYA-2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayça YILDIRIM		
	Numarası	18812401022		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bankacılık/Risk Yönetimi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	x	
		Doktora		
Tezin Adı	Z Kuşağının Finansal Risk Toleransı ile Finansal Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi: Ankara İli Örneği			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Ayça YILDIRIM

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	--

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Ayça YILDIRIM
	Numarası	18812401022
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Bankacılık/Risk Yönetimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
		Doktora
	Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAZGAN
Tezin Adı	Z Kuşağının Finansal Risk Toleransı ile Finansal Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi: Ankara İli Örneği	

Günümüzde önemi giderek artan finansal okuryazarlık kavramı ve yakın gelecekte hem Türkiye’de hem de dünyada iş dünyası üzerinde baskın hale gelecek olan Z kuşağıyla ilgili çok sayıda araştırma yapılmıştır. Ülkelerin finansal refahı açısından finansal tutum ve davranışların önemi çok büyüktür. Buradan hareketle yapılan bu çalışmada Z kuşağının finansal tutum ve davranışları ile finansal risk toleransları arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir.

Ankara İli’nde yaşayan Z kuşağının finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışlarının incelendiği bu çalışmada anket yöntemiyle 431 kişi üzerinden veriler toplanmıştır. Verilerin analizi neticesinde Z Kuşağına mensup bireylerin finansal risk toleransının ortalama ve ortalama üstünde olduğu görülmüştür. Z kuşağının finansal tutum ve davranışlarının cinsiyete, babanın eğitim düzeyine, aylık kredi kartı harcamasına ve sahip olunan kredi kartı sayısına göre değiştiği ayrıca daha önce finansal konularda eğitim almış bireylerin finansal risk toleranslarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Finansal risk toleransındaki değişimin finansal tutum ve davranışları etkilediği sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Finansal Risk Toleransı, Z Kuşağı, Finansal Okuryazarlık

 KONYA	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	---	---

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Ayça YILDIRIM		
	Student Number	18812401022		
	Department	Banking/Risk Management		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAZGAN		
Title of the Thesis/Dissertation	Examining the Financial Risk Tolerance and Financial Attitudes and Behaviors of Generation Z: Ankara Province Example			

Numerous studies have been conducted on the concept of financial literacy, which is becoming increasingly important today, and the generation Z, which will become dominant in the business world both in Turkey and in the world in the near future. Financial attitudes and behaviors are of great importance for the financial well-being of countries. In our study, we examined whether there is a relationship between the financial attitudes and behaviors of the Z generation and their financial risk tolerance.

In this study, in which the financial risk tolerance levels and financial attitudes and behaviors of Generation Z living in Ankara Province were examined, data were collected from 431 people using the survey method. As a result of the analysis of the data, it was found that the financial risk tolerance of individuals belonging to Generation Z is on average and above average. Financial attitudes and behaviors of Generation Z gender, father's education level, monthly credit card spending and also owned the credit card number changes compared to high educated individuals in financial matters financial risk tolerance is determined. It has been concluded that the change in financial risk tolerance affects financial attitudes and behaviors.

Keywords: Financial Risk Tolerance, Generation Z, Financial Literacy

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	ii
İçindekiler.....	iii
Kısaltmalar.....	v
Önsöz ve Teşekkür.....	vi
Tablolar Listesi.....	vii
Şekiller Listesi.....	ix
Giriş.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM KUŞAK KAVRAMI

1.1. Kuşak Olgusunun Tanımı.....	3
1.1.1. Kuşak Türleri.....	3
1.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması.....	4
1.1.2.1. Sessiz Kuşak.....	5
1.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı.....	6
1.1.2.3. X Kuşağı.....	7
1.1.2.4. Y Kuşağı.....	9
1.1.2.5. Z Kuşağı.....	11
1.1.2.5.1. Z Kuşağının Temel Özellikleri.....	12
1.1.2.5.2. Z Kuşağının Gelecekte Beklentileri.....	14
1.1.2.6. Alfa Kuşağı.....	16
1.1.3. Türkiye Nüfus Verileri ve Kuşakların Oranları.....	18

İKİNCİ BÖLÜM FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL RİSK TOLERANSI

2.1. Finansal Okuryazarlık.....	22
2.1.1. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri.....	23
2.1.2. Finansal Okuryazarlığın Unsurları.....	28
2.1.2.1. Finansal Bilgi.....	28
2.1.2.2. Finansal Tutum.....	29
2.1.2.3. Finansal Davranış.....	30
2.1.2.4. Finansal Davranış ve Finansal Tutum İlişkisi.....	30
2.1.2.5. Finansal Davranış ve Tutumun Unsurları.....	31
2.1.2.5.1. Temel Para Bilgisi.....	31
2.1.2.5.2. Finansal Planlama.....	31
2.1.2.5.3. Bütçeleme.....	32
2.1.2.5.4. Tasarruf.....	32
2.1.2.5.5. Yatırım.....	32
2.1.2.5.6. Harcama ve Borçlanma.....	32
2.2. Finansal Risk Toleransı.....	33

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Z KUŞAĞININ FİNANSAL RİSK TOLERANSI İLE FİNANSAL TUTUM VE
DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Literatür Taraması	38
3.2. Finansal Risk Toleransı ile İlgili Literatür Taraması.....	42
3.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları	47
3.3. Araştırmanın Önemi	47
3.4. Araştırmanın Varsayımı ve Kısıtları.....	48
3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	48
3.6. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi	48
3.7. Araştırmanın Hipotezleri	49
3.8. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular	52
3.9. İfadelere Verilen Cevapların Normal Dağılıma Uygunluk Testleri	52
3.10. Bulgular	53
3.10.1. Sosyo-Demografik Özelliklere Dair Bulgular.....	53
3.10.2. Ölçeklerin Betimsel İstatistiklerine Dair Bulgular	68
3.10.3. Finansal Risk Toleransı Puanlarının Hesaplanması ve	
Değerlendirilmesi	71
3.10.4. Araştırmanın Hipotezlerine Dair Bulgular	73
Sonuç ve Öneriler	91
Kaynaklar.....	95

KISALTMALAR

FOE: Finansal Okuryazarlık ve Erişim

OECD: Organisation For Economic Co-Operation And Development

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TDK: Türk Dil Kurumu

TEB: Türkiye Ekonomi Bankası

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışma süresince benden desteğini esirgemeyen, değerli tecrübeleriyle bana yol gösteren danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAZGAN'a ve yüksek lisans eğitimim boyunca ders aldığım tüm hocalarıma teşekkür ederim.

Ayça YILDIRIM

Konya-2022

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1. Kuşaklar ve Tarihsel Dönemleri.....	4
Tablo 1.2. Çalışmada Kullanılan Kuşakların Dönemleri.....	5
Tablo 1.3. Kuşakların Genel Özellikleri.....	17
Tablo 1.4 Türkiye 2021 yılı Nüfus Bilgileri.....	18
Tablo 1.5. Türkiye’de Kuşaklar ve Nüfusa Oranları	19
Tablo 1.6. Ankara İlinde Kuşakların Nüfusa Göre Yüzdeleri	20
Tablo 2.1. Paramı Yönetebiliyorum Projesi 2019 yılı Etki Analizi Sonuçları	26
Tablo 2.2. Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri.....	26
Tablo 2.3. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları.....	27
Tablo 2.4. Finansal Risk Toleransını Etkileyen Faktörler	37
Tablo 3.1. Ölçeklerin Puanlarına İlişkin Güvenirlik Analizi.....	52
Tablo 3.2. İfadelere Verilen Cevapların Normal Dağılıma Uygunluk Testleri	53
Tablo 3.3. Katılımcıların Yaşlara Göre Dağılımı	54
Tablo 3.4. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı	55
Tablo 3.5. Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı.....	56
Tablo 3.6. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	57
Tablo 3.7. Katılımcıların Yaşadıkları Evin Sahipliğine Göre Dağılımı	58
Tablo 3.8. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	59
Tablo 3.9. Katılımcıların Doğum Sırasına (Kaçıncı Çocuk Olma Durumlarına) Göre Dağılımı	60
Tablo 3.10. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	61
Tablo 3.11. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 3.12. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelirlerine Göre Dağılımı.....	63
Tablo 3.13. Katılımcıların Kredi Kartı Sahipliğine Göre Dağılımı.....	64
Tablo 3.14. Katılımcıların Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Dağılımı.....	65
Tablo 3.15. Katılımcıların Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyine Göre Dağılımı	66
Tablo 3.16. Katılımcıların Daha Önce Ekonomi veya Finans Alanında Eğitim Alma Durumlarına Göre Dağılımı.....	67
Tablo 3.17. Katılımcıların Aile Bireylerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı	68
Tablo 3.18. Finansal Tutum ve Davranış Ölçeğinde Belirtilen Görüşlere Dair Betimsel İstatistikler	69
Tablo 3.19. Finansal Risk Toleransı Ölçeğinde Belirtilen Görüşlere Dair Betimsel İstatistikler	70
Tablo 3.20. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı Gruplarına Göre Dağılım	72
Tablo 3.21. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı ile Finansal Tutum ve Davranışlarının Yaşlarına Göre Farklılık Analizi	74
Tablo 3.22. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analizi	74
Tablo 3.23. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılık Analizi	75
Tablo 3.24. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Eğitim Seviyelerine Göre Farklılık Analizi	76

Tablo 3.25. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Yaşadıkları Evin Kendilerine Ait Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılık Analizi	77
Tablo 3.26. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Kardeş Sayılarına Göre Farklılık Analizi	78
Tablo 3.27. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Doğum Sıralarına Göre Farklılık Analizi	79
Tablo 3.28. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	80
Tablo 3.29. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi	81
Tablo 3.30. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aylık Gelir Düzeylerine Göre Farklılık Analizi.....	82
Tablo 3.31. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Kendilerine Ait Kredi Kartı Sahibi Olma Durumlarına Göre Farklılık Analizi.....	83
Tablo 3.32. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Farklılık Analizi	84
Tablo 3.33. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeylerine Göre Farklılık Analizi	85
Tablo 3.34. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Daha Önce Ekonomi Veya Finans Alanında Eğitim Alma Durumlarına Göre Farklılık Analizi	86
Tablo 3.35. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aile Bireylerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Farklılık Analizi.....	87
Tablo 3.36. Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlar Arasındaki İlişki Analizi	87
Tablo 3.37. Regresyon Analizi	88
Tablo 3.38. Hipotezlerin Kabul/Red Durumları	89

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Türkiye’de Kuşakların Toplam Nüfusa Oranları.....	20
Şekil 1.2 Ankara İli’nde Kuşakların Oranları	21
Şekil 2.1.Türkiye’de Yıllara Göre Finansal Okuryazarlık Endeksi Ortalama Değerleri	27
Şekil 2.2. Yıllara Göre Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları.....	28
Şekil 3.1.Katılımcıların Yaşlara göre Dağılımı	54
Şekil 3.2. Katılımcıların Cinsiyete göre Dağılımı	55
Şekil 3.3. Katılımcıların Çalışma Durumlarına göre Dağılımı	56
Şekil 3.4. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım	57
Şekil 3.5. Katılımcıların Yaşadıkları Evin Sahipliğine Göre Dağılımı	58
Şekil 3.6. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı	59
Şekil 3.9. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı	62
Şekil 3.10. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelirlerine Göre Dağılımı	63
Şekil 3.11. Katılımcıların Kredi Kartı Sahipliğine Göre Dağılımı	64
Şekil 3.12. Katılımcıların Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Dağılımı.....	65
Şekil 3.13. Katılımcıların Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyine Göre Dağılımı	66
Şekil 3.14. Katılımcıların Daha Önce Ekonomi veya Finans Konularında Eğitim Alma Durumlarına Göre Dağılım	67
Şekil 3.15. Katılımcıların Aile Bireylerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı	68
Şekil 3.16. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı Gruplarına Göre Dağılım	73

GİRİŞ

Günümüzde çok sayıda kişi yaş, eğitim seviyesi ve gelir durumu farketmeksizin finansal piyasalarda işlem yapmaktadır. Bugün en büyüğü 22 yaşında olan ve son yıllarda araştırmaların ilgi odağında bulunan Z Kuşağı bireylerinin çoğunluğu halen eğitim hayatında olup çalışma hayatına tam olarak katılmamıştır. Bu nedenle Z Kuşağı'nın yeterli ekonomik özgürlüğe ve finansal gelire sahip olmadığı düşünülebilir. Ancak finans yalnızca bu konuda uzman olanları ilgilendiren bir alan değildir. Finans konusu toplumun çocuk, genç, yaşlı tüm kesimini ilgilendirir. Öncelikle çocuk ve gençleri ilgilendirmesi gerektiğini söylemek yanlış olmaz. Çünkü çocukluk ve gençlikte öğrenilen doğru finansal bilgiler ve tutumlar bireylerin gelecekte doğru finansal davranışlarda bulunmasını sağlar. (Gökmen, 2012:14)

Finansal konulardaki bilgilerin eksik olması yanlış finansal kararlar alınmasına sebep olabilir. Bu durum bir bireyin ya da bir ailenin günlük parayı yönetebilmesinden tasarruf edebilmesine, harcamalarını kontrol edip borçlanmasına kadar tüm finansal davranışlarını etkilemektedir.

Türkiye gibi nüfusunda genç bireylerin çoğunlukta olduğu ülkelerde genç nüfus üzerinde yapılacak olan finansal okuryazarlık çalışmaları, gençlerin finansal sorunlarla baş edebilme becerilerinin gelişmesini sağlar. Bu becerilerin artışı, genç nüfusun uzun vadede finansal refah seviyesini artırır. Bir ülkedeki bireylerin finansal refahının artışı, ülkedeki ekonominin büyümesine bağlıyken, finansal refah ise finansal okuryazarlığın artışına bağlıdır. Bunu sağlayabilmek için, genç nüfusa finansal okuryazarlık becerisini kazandırabilmek amacıyla birtakım müfredat ve eğitim çalışmalarının yapılması gereklidir.

Bu çalışma, Z Kuşağına mensup bireylerin finansal tutum ve davranışlarını, finansal risk toleranslarını anlamak konusunda yol gösterici olacaktır. Bu nedenle gelecekte iş dünyasında baskın hale gelecek olan Z kuşağının yatırımcı profilinin belirlenmesi piyasaların yorumlanmasında dikkate alınmak durumundadır.

Literatür incelendiğinde daha önce yapılan çalışmalarda doğrudan Z Kuşağının finansal risk toleransının incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Ayrıca literatürdeki çalışmalarda finansal risk toleransının belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmaların büyük kısmı yatırımcıların kişilik özellikleri ve psikolojik faktörlerle ilgilidir. Bu çalışmada kullanılan anket formlarında bu konularla ilgili sorular bulunmadığından Z kuşağının finansal risk toleransı sadece demografik faktörler ve sosyoekonomik değişkenlere göre incelenmiştir. Bu çalışmada risk toleransına etki eden tüm faktörler incelenmemiş olsa bile Ankara’da yaşayan Z kuşağının finansal risk toleransı düzeyinin incelenmesi açısından farklı bir çalışma olmuştur. Ayrıca daha önce yapılan birçok çalışmadan farklı olarak, Z kuşağıyla ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu doğrultuda yapılan bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölümde Kuşak Kavramı, Sessiz Kuşak, Bebek Patlaması Kuşağı, X Kuşağı, Y Kuşağı, Türkiye nüfusu içerisinde kuşakların oranları ve çalışmanın temelini oluşturan Z Kuşağının özellikleri incelenmiş olup Z Kuşağının gelecekte beklenenleri üzerine yapılan çalışmaların bulgularına yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise son yıllarda devletlerin, politikacıların, ekonomistlerin ilgisini çeken finansal okuryazarlık kavramı üzerinde durulmuş, finansal okuryazarlığın unsurları olan finansal tutum, finansal davranışlar açıklanmış, finansal risk toleransının tanımlanması yapılmış, finansal risk toleransına etki eden faktörlerden bahsedilmiş ve finansal risk toleransını etkileyen faktörlerle ilgili olarak bugüne kadar yapılmış araştırmaların sonuçlarının bulunduğu literatür bilgisi verilmiştir. Araştırmanın yöntemi, veri kaynakları, hipotezleri ve yapılan anketler sonucunda ulaşılan veriler belirtilmiş araştırmada kullanılan anketin verileri SPSS 22 programıyla analiz edilmiştir.

Araştırmanın sonuç bölümü verilerin değerlendirilmesiyle hipotezlerin kabul edilip edilmediği ile ilgili bilgiler kısmı sonuç ve değerlendirmeler yapılarak tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KUŞAK KAVRAMI

1.1.Kuşak Olgusunun Tanımı

Kuşak sınıflamaları kuramı veya kuşaklar kuramı Alman sosyolog Karl Manhnheim'in 1928 yılında yazdığı Bilgi Sosyolojisi adlı kitabındaki yedi makaleden biri olan Problem of Generations adlı çalışmada ortaya atılmıştır (Strauss ve Howe, 1991: 433).

Günümüzdeki kuşakları içerisine alan çalışmalar ise William Strauss ve Neil Howe tarafından 1991 yılında yayınlanan "Nesiller" adlı kitaptaki Strauss Howe Jenerasyonel Teori olarak isimlendirilen teoriyle önem kazanmaya başlamıştır. Bu teori nesilleri doğum yıllarına göre kategorize eder. Aynı dönemde doğan ve büyüyen, benzer toplumsal olaylarla karşılaşan bireylerin benzer davranış özellikleri göstereceğini savunur. Bu teoriye göre karşılaşılan toplumsal olaylar ve sosyal değişimler o dönemde yaşayan bireylerin tutumlarını davranışlarını ve değer yargılarını etkiler. Bireylerin şekillenmesi yaşanan olaylardan sonra değil de olayların gerçekleştiği yıllarda tamamlanır(Yi vd. 2010:602).

1.1.1.Kuşak Türleri

Bilimsel çalışmalar incelendiğinde, kuşakların çeşitli şekillerde tanımlandığı ve sınıflandırıldığı görülmektedir. Bu sebeple her bir toplumun kendine özgü bir kuşak tanımlaması ve sınıflandırması vardır. Ayrıca, bilimsel çalışmalara bakıldığında kuşaklarla ilişkilendirilen yılların da farklı olduğu görülmektedir. Söz konusu çalışmalardaki bu farklılıkların temel sebebi olarak, her bir toplumun yaşadığı ve geçirdiği farklı olayların kronolojik olarak farklı tarihlerde olması gösterilmiş ve bu temel sebep normal ve beklenen bir durum olarak benimsenmiştir. (Aygenoğlu, 2015:6). Bu sebeple araştırmacılar, her kuşağın ve her toplumun kendine özgü yaşanmışlıkları olması nedeniyle kuşak tanımlamasını ve kuşak sınıflandırmasını farklı olarak yorumlamaktadır (Gürbüz, 2015:41).

1.1.2. Kuşakların Sınıflandırılması

Ayhün (2013)'ün literatür taramasına göre farklı araştırmacılar tarafından yapılan kuşak çalışmalarında, kuşakların tarihsel dönemlerine ait kullandıkları bilgiler Tablo 1'de verildiği gibidir.

Tablo 1.1. Kuşaklar ve Tarihsel Dönemleri

	Sessiz Kuşak	Baby Boomers Kuşağı	X Kuşağı	Y kuşağı	M Kuşağı	Z Kuşağı
Spitznas, 1998	1925-1945	1946-1964	1965-1980	1980-2003		
Washburn, 2000	1925-1945	1946-1964	1965-1981			
Tsui, 2001	1900-1945	1946-1964	1961-1981	1982-2002		
Lancaster ve Stillman, 2002	1900-1945	1946-1964	1965-1980	1981-1999		
Senbir, 2004	1929-1939	1945-1965	1965-1977	1977-1994	1994-2003	2003-
Kyles, 2005	1900-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Seçkin, 2005	...-1945	1946-1964	1965-1980	1980-1999		
Crumpacker ve Crumpacker, 2007	1929-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1999		
Matthews, 2008					2002-	
Haerberle vd., 2009	1930-1944	1945-1964	1965-1979	1980-1999	1999-	
Yelkikalan ve Altın, 2010	1929-1945	1946-1964	1965-1979	1980-1994		
Salahuddin, 2010	1922-1943	1943-1960	1960-1980	1980-2000		
Keleş, 2011		1946-1964	1965-1979	1980-1999		

Kaynak: Ayhün 2013: 96-97.

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere kuşakların sınıflandırılmasında farklı yazarlar farklı dönemleri belirttiğinden fikir ayrılıkları mevcuttur. Batılı ülkeler için uygun görülmüş olan farklı zamanlar ve toplumsal olaylar Türkiye'de yapılan kuşak çalışmalarına uyum göstermemektedir.

Türkiye'de yapılan kuşak sınıflamasına göre Sessiz Kuşak 1925-1945 yılları arasında doğanları, Bebek Patlaması Kuşağı 1946-1964 yılları arasında doğanları, X kuşağı 1965-1979 yılları arasında doğanları, Y kuşağı 1980-1999 yılları arasında doğanları ve çalışmamızda ön plana çıkan Z Kuşağı 2000 yılı ve sonrasında doğan

bireyleri içine almaktadır (Mengi, 2009; Karp, 2002; Habib, 2013, İzmirlioğlu, 2008; Topçuoğlu, 2007; Altuntuğ, 2012; Kılıç, 2012).

Bu çalışmada kullanılan kuşaklar ve dönemleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1.2. Çalışmada Kullanılan Kuşakların Dönemleri

Kuşak Adı	Dönemleri
Sessiz Kuşak	1925-1945
Baby Boomer Kuşağı (Bebek Patlaması)	1946-1964
X Kuşağı	1965-1979
Y Kuşağı	1981-1999
Z Kuşağı	2000-2012
Alfa Kuşağı	2012-

1.1.2.1. Sessiz Kuşak

20. yüzyılda yaşanan değişim ve gelişimler sonucu insanlık, toplumları ve kuşakları sınıflandırma ihtiyacı hissetmiştir. Sessiz Kuşak diye adlandırılan bu kuşak da bu sınıflandırmada kategorize edilmiş ilk kuşaktır. Bu kuşakla ilgili birçok bilgi mevcuttur. Bu kuşağın mensuplarının doğum aralığı 1925-1945'tir. Günümüz şartlarında bu aralıkta doğan kişilerin 76-96 yaş aralığındaki bireyleri kapsadığı görölmektedir.

Bu kuşak, küresel olarak birçok olaya şahit olduğu gibi Türkiye bazında da birçok olaya tanıklık etmiştir. Ekonomileri kasıp kavuran Büyük Buhran ve dünyayı neredeyse yok oluşa sürükleyen 2. Dünya Savaşı, bu kuşağın uluslararası olarak yüzleştiği en çarpıcı olaylardır. Türkiye perspektifinden bakıldığında da sessiz kuşak üyeleri Cumhuriyetin ilanı sonucu yaşanan toplumsal ve siyasal değişimlerle yüzleşmiştir (Büyüksü, 2017:7).

Büyüdükleri dönemde teknolojiyle tanışmamış olan sessiz kuşak üyelerinin çoğu gaz lambası ile büyümüştür. Haber ve bilgi kaynağı olarak gazete ve radyo kullanan bu kuşak üyeleri televizyonu çok da iyi tanıyamamıştır. İletişim aracı olarak da posta kullanmışlardır(academia.edu. Erişim tarihi: Ocak 2022).

Sessiz Kuşak mensubu bireyler birçok problemle yüzleştiği gibi, daha çocukluk yıllarında bile ekonomik zorluklarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu nedenle aktif bir sosyal hayat yaşayamamışlardır. Yine bu kuşak için, insanlar “gelenekselciler” ya da “gelenekçiler” terimini kullanmayı tercih etmiştir. Bireylere bu terimin yakıştırılmasının sebebi, yaptıkları davranış ve hareketlerde olabildiğince tedbirli ve itidalli olmalarıdır. Bununla doğru orantılı olarak, çeşitli riskler barındıran davranışlardan da uzak durmaya meyillidirler. Bu tarz tavırları sergilemelerinin sebebi de deneyimledikleri dönemin getirdiği ekonomik sıkıntılar, yokluk, toplumlardaki işsizlik problemi ve tasarruf etme zorunluluğu olarak gösterilebilir (Sarıoğlu, 2021).

Yaşadıkları zor hayat şartları Sessiz Kuşak üyelerini diğer kuşaklara kıyasla daha kendi halinde ve muhafazakâr kişilikli olmaya itmiştir. Milli ve ailevi duyguları güçlü olan bu kuşak üyeleri onur ve güven konusunda oldukça tutucu yapıya sahiptir. Sessiz kuşak üyelerinin hayatındaki en önemli değerler şeref ve disiplindir (academia.edu. Erişim tarihi: Ocak 2022).

Sessiz kuşağın üyelerinin yaşam tarzında örf ve adetler, gelenekler ve dini inanışlar oldukça etkilidir. Ailenin en büyüğü olan kişi tüm aile bireyleri üzerinde etkili olup bireylerin kendi kararlarını kendilerinin vermeleri pek de mümkün görünmemektedir(Özbay, 2015: 35). Bu kişiler çalışma hayatında adanmışlık duyguları yüksek, çok çalışkan, düzene karşı çıkmayan ve uyum gösteren, otoriteye karşı saygılı, oldukça sabırlı, iş değiştirmeyi düşünmeyen bireylerdir (Zemke vd, 2000: 30).

1.1.2.2. Bebek Patlaması Kuşağı

1946 ile 1964 yılları arasında doğmuş günümüzde 57 ile 75 yaşlarındaki bireyleri bulandıran kuşaktır. Kendilerinden önce gelen Sessiz Kuşak 'tan daha iyi yaşam şartlarına sahiplerdir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra tüm dünyada doğum oranları artmıştır. Bu artışla tüm dünyada bir milyara yaklaşan sayıda bebek doğduğundan bu dönemde doğan kuşağa Bebek Patlaması kuşağı adı verilir (Ayhün, 2013:39). 1960 yılında Türkiye'de Cumhuriyet devri çok hızlı bir kalkınma dönemi

yaşamış ve bu dönem nüfus artış hızı en yüksek düzeye ulaşarak binde yirmisekizbuçuk oranına ulaşmıştır (Kasarıcı,1996).

Bu kuşağın yaşadığı dönem Soğuk Savaş Yıllarına denk gelmektedir. Dünyada insan hakları hareketlerini ve Türkiye’de ise çok partili hayata geçişin sancılarını ve ihtilali yaşayan bu kuşak üyeleri geleneklere bağlıdır ancak itaatkârlığı sessiz kuşaktan daha düşük düzeydedir (Büyüksulu, 2017:9).

Bebek Patlaması Kuşağı temsilcilerinin büyüdüğü ev ortamı katı kurallara sahip olduğundan çocuklar için kurallar kesindir (Stillman ve Stillman, 2019:20).

Bu kuşağın bireyleri iradesine hâkim, özgüvenli, yargılayıcı, rekabetçi yapıda ve işkoliklerdir (Delahoyde, 2009: 34). Bebek Patlaması Kuşağı temsilcilerinin, iş ahlâkları güçlüdür. Çalışkan, itaatkâr ve gerektiğinde fedakârlık yapabilen yapıya sahiptirler. Onlar için bilinir olmak, takdir edilmek ve ödüllendirilmek önemlidir. Bu kişilerin iş ortamında öncelikli tercihleri maaştır. Geç saatlere kadar çalışan, toplantılara katılmaya ve ekip çalışmasına önem veren, ihtiyacı olanı satın alan bireylerdir (Aka, 2018:122).

Mevcut düzeni sorgulayan ve meydan okuyan çevreye duyarlılık, kadın-erkek eşitliği ve ırkçılıkla mücadele kavramlarını günümüze kadar getiren Bebek Patlaması Kuşağı temsilcileridir (Strauss ve Howe, 1991: 299).

Bebek Patlaması Kuşağı temsilcilerinin teknolojiye olan ilgileri kimine göre yakın olarak nitelendirilirken kimlerine göre çok uzaktır.

1.1.2.3. X Kuşağı

X kuşağı olarak adlandırılan kuşak, bir önceki kuşağın iyi ve refah seviyesi yüksek şartlar altında yaşamasının bedelini ödeyen kuşak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kuşağın doğduğu yıllar 1965-1979’dur.

X Kuşağı bazı kaynaklarda Geçiş Kuşağı olarak geçmektedir. Bunun sebebi Y kuşağının çocukluğunda yaşadığı olayların X kuşağının yetişkinlik dönemlerine denk gelmesidir (Senbir, 2004: 24).

Bu kuşak mensupları da Sessiz Kuşak mensupları gibi birçok zorlukla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Refah artışından kaynaklanan ekstra maliyetler

ve devletlerin bu tür yükleri kaldıramaması, toplumlar için küresel anlamda büyük bir sorun teşkil etmiştir. Ayrıca X kuşağı Arap-İsrail Savaşı sonucu yaşanan Petrol Krizi'ne de tanık olmuştur. Bu kuşağın insanları Kayıp Kuşak olarak da nitelendirmiştir (Mücevher ve Erdem,2018:63).

Türkiye'de bu kuşağın ilk temsilcilerinin çocuklukları sağ-sol çatışmalarına denk gelmiştir. Bu nedenle X Kuşağının yaşadığı dönemde toplumda kutuplaşma oranı yüksektir (Sarıoğlu 2021:11).

Bu kuşağın bireylerinin hem anne hem de babaları çalıştığı için çocukluk dönemlerinde evde yalnız yaşamaya alışkındır; bu yüzden kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenmişlerdir(Strauss ve Howe 1991:300). İş hayatında en göze çarpan karakteristik özellikleri garantici olmalarına rağmen gerektiğinde cesur adımlar atarak inisiyatif alabilmeleridir. Ekstra bir özellik olarak da bu kuşağın toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı hassasiyetleri çok yüksektir (Atabay,2011).

X kuşağı bireylerinde yaşamak için çalışma anlayışı hakim olmakla birlikte, maddiyat ve kariyerlerinde ilerlemek bu bireylerin en önemli motivasyonlarıdır. Kadınların da iş hayatında aktif olarak katıldıkları ve daha az çocuk sahibi oldukları görülmüştür (Başgöze ve Bayar, 2015:123).

X kuşağının kendine has ve eşsiz özellikleri arasında gelecek kaygısından da bahsedilebilir. X Kuşağı için bir numaralı öncelik kariyer olmuştur. Kariyere bu kadar odaklanmalarının sebebi de yüksek kazançlı işler elde ederek gelecek kaygılarını ortadan kaldırmaktır. Oldukça kanaatkâr ve gerçekçi oldukları söylenebilir (Altıntuğ 2012:206).

Televizyonun altın çağını yaşadığı dönemde büyüyen bu kuşağa mensup bireyler, kişisel bilgisayarlara sahip olan ilk jenerasyondur. Kişisel bilgisayarların satışa sunulması X kuşağının yaşadığı döneme denk gelir. X kuşağı 20-30 yaşlarında internetle karşılaşmış ve bu yeni iletişim teknolojisine adapte olmak durumunda kalmıştır. Gelişen teknoloji hem günlük yaşamda hem hayata bakış açısında kendisini göstermiştir (Adıgüzel vd. 2014:173).

X kuşağının en belirgin özelliği görev bilincinin yüksek olması ve gerçek anlamda disiplinli olmasıdır (Karaca, 2012:162). İletişim becerileri de oldukça

gelişmiş olan bu kuşak bireylerinin özgüveni çok yüksektir ve iş hayatında ağır sorumluluklar alabilmektedir. X kuşağı motive olmak için bir başkasına ihtiyaç duymaz ve kendi kendini motive edebilir (Öztürk, 2021:334).

Genel olarak Sessiz Kuşak üyelerinin çocukları olan X kuşağı üyeleri, bu çalışmaya konu olan Z Kuşağının ebeveynleridir. Yani Z kuşağı bireylerinin çoğunluğu X kuşağı tarafından yetiştirilmiştir.

1.1.2.4. Y Kuşağı

1980 ile 1999 yılları arasında doğmuş bireylerdir. Küreselleşme, çok kanallı yayınlar, internet kullanımı gibi kavramlar Y kuşağının hayatlarına bebeklik ve çocukluk dönemlerinde girmiş ve Y kuşağının tutum ve davranışlarının değişmesine sebep olmuştur. Tüm bu kavramlar Y kuşağı dışında kalan diğer kuşakları etkilemiş olsa da, kendisinden önce gelen kuşakların yetişkinlik döneminde hayatlarına katılan bu kavramlar Y kuşağının bebeklik ve çocukluk dönemine denk geldiği için Y kuşağını daha farklı düzeyde etkilemiştir. Türkiye'deki Y kuşağının önceki kuşaklardan en önemli farkı, Türkiye'nin dünyaya açıldığı bir dönemde doğmuş olmalarıdır (Türk, 2017:6).

Ebeveynleri Bebek Patlaması Kuşağı'na ait bu bireyler doğdukları andan itibaren çok özenli bir şekilde yetiştirilmişlerdir. Bu özeni şu an ebeveynlik yapan Y kuşağı bireylerin kendi çocuklarına aynı şekilde uyguladığı görülmektedir. Y kuşağı karar verirken akranlarının fikirlerini çok önemsemektedir. Sosyal medyayı çok etkin kullanan Y kuşağı ebeveynleri, hangi bebek arabası alınmalı, hangi besinlerle beslenmeli, hangi okula gidilmeli gibi konularda birbirlerine sürekli bilgi ve tavsiye veren, günlük hayatlarını sosyal medya üzerinden yayınlayan bireyleri içerisinde bulundurmaktadır. 2700 Amerikalı Y kuşağı anneye yapılan bir araştırmada annelerin yaklaşık yüzde seksene yakın bir kısmı kusursuz annelik yapmanın çok önemli olduğunu belirtmiştir. Çocuğuna daha iyi bakabilmek için dışarda çalışmaktan ziyade tam zamanlı olarak evde olmayı seçmektedir (Stilmann, 2019: 36).

Bu kuşağın bireyleri, bilgisayar ve teknolojiyi iş ortamının bir parçası olarak görmektedir. Girişimci ruhlu bir kuşaktır. İş onlar için para kazanma aracıdır. Temel

hedefleri yeni deneyimler keşfedebilmektir. Yeniliklere çok açık bireyler oldukları için farklı ortamlara kolayca adapte olabilirler. Y kuşağı bireyleri aynı anda birkaç işi birden yapabilme kapasitesine sahiptir. Kendisinden önceki kuşaklara göre kendilerini daha çok önemserler ve kendilerine neyin fayda sağlayacağını düşünerek hareket ederler (Mengi, 2009).

Y kuşağının temel özellikleri arasında teknolojiye bağımlı ve değişime açık olmaları, sabırlı olmamaları, tatmin olmaları zor olan, özgüvenleri yüksek, hırslı, emir almaktan hoşlanmayan, birkaç işi aynı anda yapabilen bireyler olmaları sayılabilir (pazarlamablogu.com. Erişim tarihi Aralık 2020). İşyerine olan bağlılıkları ve sadakat düzeyleri kendisinden önce gelen X kuşağından daha düşüktür. İşyerinde beklentileri karşılanmazsa başka olanakları değerlendirmek için işlerini değiştirirler. İşyerinde iş tatminini yaşayabilmeleri için aldıkları ücret kadar çalışma saatleri, eğitim olanakları ve terfi fırsatları etkilidir. Takım çalışmasına inanan bu kuşağın bireylerinin işle ilgili yaklaşımları “ben bu işe uygun muyum” dan çok “bu iş bana uygun mu” şeklindedir (humanica.com Erişim Tarihi: Kasım 2021).

Finansal risk toleransı düşük olan ve finansal açıdan risk almayı sevmeyen bu kuşak üyeleri kendisinden önceki kuşaklardan daha az borçlanmıştır (Dettling ve Hsu 2014:308).

2025 yılında ülkemizde çalışan nüfusun yaklaşık yüzde altmışının Y kuşağı bireylerinden oluşacağı düşünülmektedir. Y kuşağının bireyleri girişimcidir, ayrıca aidiyet duyguları zayıftır ve bu nedenle sık iş değiştirirler. Özgürlüklerine düşkünlerdir ve kendilerinden önce gelen kuşaklardan otoriteye saldırgan davranmaları ile kesin olarak ayrılırlar. Ayrıca diğer nesillere oranla evlenme oranlarının düşük olduğu da göze çarpmaktadır (humanica.com Erişim Tarihi: Kasım 2021).

İnternetin varlığı sebebiyle bugüne kadarki tüm zamanlarda en çok gezen kuşak Y kuşağıdır. Aynı ülkede yaşamasalar bile Y kuşağı bireylerin hayat tecrübeleri ve değer yargıları kendilerinden önce gelen kuşaklara göre daha çok örtüşmektedir (Howe ve Strauss, 2000: 359).

1.1.2.5. Z Kuşığı

Z kuşığı bireyleri 21. Yüzyılda doğan ilk kuşaktır. Kuşak bireyleri, teknolojinin içinde doğduklarından teknolojiye sonradan alışan önceki kuşaklardan ayrılmaktadır. Teknoloji yaşamlarının bir parçası olduğu için “Dijital Yerliler” olarak da isimlendirilirler (Atabay,2011).

Bugüne kadar yapılan araştırmalarda Z kuşığını kapsayan kişilerin doğum tarihlerine bakıldığında, farklı fikirler olsa da, genel olarak 2000 yılından sonra doğan bireyler Z Kuşığı mensubu olarak kabul edilmektedir. Literatüre bakıldığında Ayhün (2013:102) ve Senbir (2004) Z kuşığını 2003 yılı ve sonrasında Altıntuğ (2012:203) 2000 yılı ve sonrasında Howe ve Strauss (2007:41) 2005 yılından sonra doğan kişiler olarak belirtmişlerdir.

Z kuşığı bireyleri internet teknolojisinin olduğu akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayarların hakim olduğu bir dünyada doğdukları için günümüzde kullanılan teknoloji onlar için olağandır. Strauss ve Howe (1991) Z kuşığını teknolojiyle çok ilgili oldukları için bireyselliklerinin yüksek olacağını ve yalnızlık yaşayacaklarını düşünmüş ve bu kuşığı “Yeni Sessiz Kuşak” olarak da adlandırmıştır.

Bu kuşağa mensup bireyler için gündelik yaşam internet üzerine kuruludur. Z kuşağından önce gelen kuşaklar çevrelerinde meydana gelen olayları geleneksel kitle iletişim araçları ile takip ederken, Z kuşığı gün içinde gerçekleşen tüm olayları anında ve sürekli olarak sosyal medyadan izlemektedir. Z kuşağına mensup bireylere teknoloji farklı kanallardan mesajlar sunar. Bu nedenle bu bireyler aynı anda birden fazla konuyla ilgilenebilirler. Bu özellik onların el- göz koordinasyonunu geliştirmiş ve motor becerilerinde artış yaşamalarını sağlamıştır. Okulda, işyerinde, sosyal ilişkilerde ve günlük hayatta dijital dünyanın sunduğu tüm avantajları kullanan bu bireylerin gün geçtikçe gelişen teknolojiye karşı hızlı adapte olmuşlardır. Z kuşığı çocukları sokakta oyun oynamak yerine internette oyun oynarlar. Sosyalleşmelerini sosyal ağlardan kurdukları arkadaşlıklarla sağlamaktadırlar. Z kuşığı bireyleri, sosyal medya araçlarını kullanmayı yüz yüze iletişim kurmaya tercih etmektedir. Duygularını ve düşüncelerini emojilerle ifade etmek Z kuşağına önemli özelliklerinden biridir. Çamsarı (2013), Z kuşığı bireyelerinin teknolojiye bağımlı

olmadıklarını, teknolojiyi onların doğal yaşamının bir parçası olarak algılayan bir kuşak olduğunu belirtmiştir.

Z kuşağı olarak nitelendirilen yaş grubundaki insanlar şehir yaşantısının kosmopolit ortamında farklı etnisiteye sahip kişilerle birlikte yaşamamasından dolayı, diğer kuşaklara göre dil, din, ırk ve farklı düşünce tarzlarına daha saygılı bir perspektiften bakmaktadır(Turner, 2013: 32). Gelişen teknoloji sayesinde bir önceki kuşaktan farklı olarak Z kuşağı, internet ve sosyal medya üzerinden dünyanın en ücra köşesindeki kimilerinin değersiz ve önemsiz gördüğü farklı kültür, sosyolojik yapı ve gelenekler hakkında rahatça bilgi sahibi olmaktadır. Bunun da bir getirisi olarak Z kuşağının küresel değer, norm ve çevreye karşı daha hassas ve duyarlı olduğu söylenilebilir (Howard, 2016: 63). Hassasiyet ve duyarlılık duyguları gelişmiş Z kuşağı bireylerinin daha aktif bir şekilde sorumluluk alma bilinci ve düzeyinin çeşitli etkilerini dünya sahnesinde de görmekteyiz. Örneğin, Z kuşağı bireylerinin diğer kuşaklara kıyasla uluslararası doğa veya iklim temalı imza kampanyalarına katılımları çok daha yüksektir. Çünkü Z kuşağı iklim ve doğa çalışmalarına ciddi bir önem vermektedir. Bu da Z kuşağının içinden çeşitli yaşlarda genç aktivistler çıkmasına yol açmaktadır (Kuran,2019)

Sparks ve Honey isimli bir ajans Z kuşağı bireylerle yapmış olduğu araştırma sonucunda, bu bireylerin %25'inin gönüllülük temelinde gerçekleştirilen faaliyetlere katıldığını ortaya koymuştur (Sparks ve Honey, 2013).

1.1.2.5.1.Z Kuşağının Temel Özellikleri

Z kuşağına mensup bireyleri kendilerinden önce gelen kuşaklardan farklı kılan özellikler şu şekilde açıklanmaktadır(Williams, 2015; Zaslow, 2007; Rickes, 2016; DeBard ve Coomes, 2004; Grace ve Seemiler, 2016):

- Aşırı korumacı ebeveynlere sahip olan Z kuşağı, ebeveynlerine, aile bireylerine ve arkadaşlarına sıkı bir şekilde bağlıdır.
- Karakteristik özellikleri arasında sadakat düzeyinin yüksek olması, şefkatli, kararlı, ince düşünceli ve açık fikirli olmaları gösterilebilir.
- Anne babaları tarafından bencil, narsist ve şımarık olarak yetiştirilmişlerdir.
- Özgüvenleri yüksektir ve takım çalışmalarına yatkınlardır.

- Bugüne kadarki kuşaklar içerisinde en iyi eğitim gören kuşak oldukları söylenebilir.
- Bir konudaki bilgiyi çok hızlı bir şekilde alırken o konuya ilgilerini de yine çok hızlı olarak kaybederler.
- Teknolojiyle aralarındaki ilişki hemen hemen içgüdüselidir.
- Dijital teknoloji araçları ile aynı anda çok sayıda işi yapabilirler.
- Sosyal medya aracılığıyla tanıştıkları insanlar ile yakın ilişkilerde bulunurlar.
- Medyayı yönlendirebilme güçleri vardır.
- Bu kuşağa mensup bireyler uzun metinleri okumayı sıkıcı bulurlar. Bu nedenle reklam ve pazarlama uzmanlarının Z kuşağını etkileyebilmek için kullandıkları metinlerin kısa olması ve metinden çok görsele dayalı olması gerekir.
- Z kuşağının sosyal olaylar ve sorunlar üzerindeki ilgileri topluma yayılmış ve toplumdaki kalıplaşmış fikir ve algıları değiştirmiştir
- Önceki kuşaklara göre multikültürel özellik geliştirmişlerdir.
- Z kuşağının gelecekle ilgili kaygıları mesleki seçimlerini ve kariyerlerini etkilemektedir. Kendilerine uygun olmasa bile geleceklerini daha güvende hissettirecek meslekleri seçmektedirler.
- Kendilerinden önceki kuşaklara nazaran risk toleransları daha düşüktür, davranışlarının temkinli ve bilinçli olduğu görülmektedir.
- Hızlı büyüyen şirketleri internet ve sosyal medyadan takip ederek kendilerine bu şirketlerin yöneticilerini rol model olarak görmektedirler.
- Bebek Patlaması kuşağı bireyleri radikal, X kuşağı bireyleri bağımsız görüşte iken Z kuşağı bireyleri daha geleneksel ve birlikteliğe bağlıdır. Z kuşağı bireyleri kendisinden önceki kuşaklara kıyasla daha uyumlu davranmaktadırlar.

Z kuşağı bireyleri sosyal medyadaki mahremiyetlerine kendilerinden önce gelen Y Kuşağından daha fazla önem vermektedirler. Sosyoekonomik seviyeleri farketmeksizin Z kuşağı bireyleri yüksek dozda dijital etkileşim içerisindedir ve çok sayıda çevrimiçi ve çevrimdışı mesaja maruz kalmaktadırlar (Williams,2015).

Z kuşağı jenerasyonunun yüzde 45' inin çevreye duyarlı, sosyal yönden sorumlu markaları tercih ettiği araştırmalarda ortaya konulmuştur (kamudastratejikiletisim.ihs.edu.tr Erişim Tarihi: Ekim 2021).

Kuşakları değerlendirirken yaşadıkları ülkenin sosyoekonomik, kültürel yapısını ve değer yargılarını düşünerek hareket etmemek gerekir. Hatta ülkeden ülkeye değil de aynı ülkenin farklı bölgelerinde ve aynı şehrin ayrı bölgelerinde bile taban tabana zıt Z kuşağı bireylerine rastlamak mümkündür. Türkiye'nin büyük şehirlerinde (Ankara, İstanbul, İzmir) yapılan çalışmalarda düşük gelir grubu ve yüksek gelir grubuna sahip Z kuşağı bireyleriyle yapılan çalışmalarda bireyler arasında hem farklılıklar hem de benzerliklerin ortaya çıktığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarda Z kuşağı gençlerinin yarıdan fazlasının hayatlarının çok stresli olduğuna inandıkları ortaya çıkmıştır. Z kuşağı gençlerinin toplumun genelinde olan haksızlıklara karşı tepkili olduğu ve adaletsizlik ve eşitsizliği değiştirmek istedikleri görülmüştür. Barclays tarafından 2018 yılında yayınlanan "Z Kuşağı Raporu" na göre, Z kuşağının üretici ve tüketici dünyasında, yani ticari dünyada baskın hale gelmesiyle beraber finansal hizmetler sektörü etik yatırımcılığı, perakende sektörü ikinci el satışları, internet sektörü kullanıcıları yalan haberlerden korunma medya sektörü orijinal içeriğe yatırım, canlı yayına eğilim ve kısa reklam aralarını uygulamak zorunda kalacaktır (Kuran, 2019).

1.1.2.5.2. Z Kuşağının Gelecekte Beklentileri

"Gelecek beklentisi bireylerin gelecekte toplumsal hayattan beklentileri ve gelecekte kiminle, nerede, nasıl bir hayat beklediğini ifade etmektedir." (İkizoğlu, Dölek ve Gökçearsan Çiftçi, 2007). Gelecek beklentileri, bireyin içinde bulunduğu zamanı ve gelecek yaşamını etkiler. Kişinin gelecekte beklentilerini geçmiş deneyimler etkilemektedir. Geçmişteki deneyimlerin olumlu oluşu, bireyin içinde bulunduğu dönemin sorumluluklarını iyi bir şekilde gerçekleştirmesini hem de gelecek yaşamında daha yüksek performans göstermesine katkıda bulunmaktadır. (Tuncer, 2011)." Kişilerin gelecekte beklentileri ile bu beklentileri karşısındaki olumlu bakış açıları gelecekteki amaçlarını gerçekleştirebilmek için sorumluluk almalarına ve hayattan zevk alabilmelerine yardım eder. Bu yüzden toplumun

geleceği kişilerin geleceğe bakış açılarıyla şekillenir(Yavuzer vd, 2005). Gelecek beklentileri üzerinde kişilerin hayata bakış açıları etkilidir.

Z kuşağı bireyleriyle yapılan çalışmalarda, kuşak bireyleri iş hayatında kademe atlama veya yükselme fırsatlarını daha az önemserken uluslararası firmalarda çalışmak ve yurtdışı fırsatlarını değerlendirmek hususunda daha fazla istekli oldukları ortaya çıkmıştır. Z kuşağının şirketlerden daha fazla özgürlük ve daha fazla girişimcilik talep edeceği açıktır (Yılmaz ve Aktürk,2021).

Yapılan literatür çalışmasında doğrudan Z kuşağının gelecekte beklenenleriyle ilgili bir çalışma olmamakla birlikte, ergenlerin gelecekte beklenenleriyle ilgili yapılan çalışmalar yaş olarak Z kuşağına uygun olduğundan bu çalışmalarda ortaya çıkan sonuçlardan bahsetmenin uygun olacağı düşüncesiyle ilgili literatür aşağıda özetlenmiştir.

Ege(2018) yaptığı çalışmada, ergenlerin problemleri ile algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkisini incelemiş, ergenlerin geleceğe yönelik beklentilerinin en fazla meslek edinme ve eğitim konusunda olduğunu, aile içinde ve okul ortamında problem yaşayan ergenlerin gelecek beklentilerinin ailesiyle ve okuluyla problem yaşamayanlara göre daha düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir. Ergenlere sosyal destek sağlandığında gelecek beklentilerinin de arttığı görülmüştür. Bunlara ek olarak ergenler umutlu gelecek beklentilerine sahip olduğunda gelecek beklentilerinin yükseldiği, umutsuz gelecek beklentilerine sahip olduklarında gelecek beklentilerinin azaldığı ortaya çıkmıştır.

Deviren(2016) yaptığı çalışmada, kırsal bölge şartlarında yaşayan gençliğin yaşam memnuniyetleri ve gelecek beklentilerini incelemiştir. Tokat il merkezine bağlı köylerde yaşayan 15-24 yaş arası gençlerle görüşerek, gelecek beklentisi, sosyo-demografik değişkenler ve yaşam memnuniyetini dikkate almıştır. Araştırma sonucunda, gençlerin meslek edinme, eğitim ve sigortalı olmak ile geleceklerini en fazla güvence altına alacaklarını düşündüklerini belirlemiştir.

Uysal(2019) yaptığı çalışmada, Z kuşağının çalışma yaşamından beklentilerini incelemiş, Türkiye’de üniversite öğrenimine devam eden gençlerin hayata bakışları ve yaşamdan beklentileri konusunda genç yaşlarıyla orantılı

olmayacak şekilde, karamsarlık oranının oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca Z kuşağının, kendilerini yetiştiren X kuşağına dahil olan anne babaları ile gelecek beklentilerinin ve hayata bakışlarının aynı olmadığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada gençlerin üniversiteden mezun olduktan sonra iş hayatı ile ilgili düşünceleri ve iş bulma konusundaki endişelerine de yer verilmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre gençlerin akıllarında bu konu ile ilgili soru işaretleri olduğu birçoğunun hayalindeki meslek ile iş bulmalarını ve para kazanmalarını sağlayacak meslekler arasında kalmış olduğu görülmüştür. Aynı zamanda Z kuşağının X kuşağı olan ebeveynlerinin istek ve beklentileri nedeniyle iş konusunda endişeli oldukları görülmüştür. Z kuşağının iş hayatında ve çalışma ortamında düşünce özgürlüğü, adalet ve liyakat kavramları değer verdikleri konular arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Yılmaz ve Aktürk (2021), 15-21 yaş aralığında 1927 kişiyle yapmış oldukları Z kuşağı Genel Durum Raporu isimli araştırmanın neticesinde bireylerin %53,83'ünün finansal konularda kaygılı olduğunu ortaya koymuşlardır. Z kuşağının yaşamış olduğu bu finansal kaygının sebebini de karşı karşıya kalabilecekleri işsizlik durumu ve ekonomik olarak güven vermeyen bir toplumda yaşamalarına bağlamışlardır.

1.1.2.6. Alfa Kuşağı

Yunan alfabesinin ilk harfi olan Alfa, bu kuşağa isim olarak uygun görülmüştür. Bu kuşağın bireyleri 2012 yılından sonra doğduğundan henüz 9 yaşını geçmemişlerdir. Yapılan araştırmalarda, ellerinde cep telefonu ve tabletle doğduklarından fiziksel buluşmalardan hoşlanmadıkları, az konuştukları gözlemlenmiştir. Telefon ve tablet hayatlarının bir parçası durumundadır. Bu kuşağın bireyleri Sanal Robot ve Hologram arkadaşları olan bireylerdir. Kendine odaklı, bireysel çalışmayı tercih eden, diğer kuşaklara göre daha becerikli, insanlarla daha az temas eden, her türlü siyasi otoriteyi reddeden bireylerden oluşan bir kuşaktır (Ay, 2018).

Alfa kuşağı bireylerinin hayatında kâğıt ve kalem halen olsa da bunları çok fazla kullanması beklenmemektedir. Zaten artık kalemin de dijital olanı

kullanılmaktadır. Alfa kuşağının öğrenme stilleri de Z kuşağına benzerdir (Mıstık,2019).

Yukarıda bahsedilen kuşaklardan farklı olarak bir de K Kuşağı, son yıllarda yapılan kuşak sınıflandırması çalışmaları sürecinde literatüre dahil olmuştur. K Kuşağı, 1995-2002 yılları arasında doğan, tarihsel olarak Y ve Z kuşağının arasında yer alan bir kuşaktır (Arslan ve Nur, 2018:335; Duygulu, 2018:639; Kayıkcı ve Bozkurt, 2018:61).

Noreena Hertz, doğum tarihleri 1995 ve 2002 arasında olan bireylerle bir araştırma yapmıştır. Araştırması sonucunda elde ettiği verilere göre daha önceki kuşak sınıflandırmalarından farklı bir sonuca ulaşmış; mucit, üretici ve oluşturucu olarak ifade ettiği bireylere K kuşağı ismini vermiştir. Hertz'in bu kuşak için K harfini seçmesinin nedeni, Açlık Oyunları (Hunger Games) filminde esas karakter olan Katniss Everdeen'in isminin baş harfinin K olmasıdır. Dünyanın kendine ait birtakım fanusların varlığını kabul eden ve "biz yapabiliriz" diyen Y kuşağının ilk dönemlerine göre bu nesil Y kuşağından farklı olarak Katniss Everdeen'in tecrübe ettiği ve Hobbes' in açıkladığı şekilde haksız, Totaliter ve adaletsizdir (Bozkuş, 2017)

Bu kuşağın bireyleri terörizm, işsizlik ve dünyadaki iklim krizi nedeniyle kaygı duymaktadır. Bu kuşağın bireyelerinin yüzde ellilik bir kısmı yüksek ücretli bir iş bulup on yıl içerisinde kariyer sahibi olmak için çalışmak istemektedir. K kuşağı 2008 yılında tüm dünyada yaşanan ekonomik krizden, Z kuşağına oranla daha yüksek düzeyde etkilenmiştir. Bu yüzden ekonomik konularda fazla kaygılıdır. Güvensizlik K kuşağının belirleyici özelliklerinden biridir. Yaratıcılık düzeyleri yüksektir (Hertz, 2015). Bahsedilen kuşakların genel özellikleri Tablo 1.3'te özetlenmiştir:

Tablo 1.3. Kuşakların Genel Özellikleri

Kuşaklar	Sessiz Kuşak	Bebek Patlaması	X Kuşağı	Y Kuşağı	Z Kuşağı
Doğum Yılları	1945 öncesi	1945-1964	1965-1979	1980-1999	2000-2012
Yaşları (2021 yılı)	77-93	57-76	42-56	22-41	9-21
Hayatlarını Şekillendiren	2. Dünya Savaşı	Aya Ayak Basılması	Petrol Krizi Vietnam	11 Eylül Saldırıları	Ekonomik Buhran Arap

Olaylar	Büyük Depresyon	Soğuk Savaş	Savaşı Kennedy Suikasti	Körfez Savaşı	Baharı Koronavirüs
Dünya nüfusundaki oranları	% 5	% 15	% 20	% 27	% 32
Teknolojide önemli olaylar	Araba	Televizyon	Bilgisayar	Cep Telefonu Akıllı telefon	Sanal Gerçeklik Uygulamaları
İletişim	Mektup	Telefon	E-mail	Mesaj	Emoji
Ulaşım Aracı yakın mesafe	Araba	Jeep	Bisiklet-Araba	Uber	Scooter
Korkuları	Nükleer Savaş	Siyasi Çatışma	İşsiz kalmak	Küresel Terör	İnternetin olmaması
Hobileri	Okumak	TV izlemek	İnternette gezinmek	Video oyunları	Youtube
Müzik	Jazz	Elvis Presley	Madonna	Britney Spears	Lady Gaga

Kaynak: Sarıoğlu, 2021: 16.

1.1.3.Türkiye Nüfus Verileri ve Kuşakların Oranları

2007 yılından bu yana Türkiye'nin nüfus verileri Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ile raporlanmaktadır. 2021 yılında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden aldığımız bilgiler Türkiye nüfusunun 84.680.273 olduğunu göstermektedir.

Tablo 1.4'te Türkiye'de 2021 yılı Adrese dayalı nüfus kayıt sisteminden alınan yaş grubuna ve cinsiyete göre nüfus bilgileri gösterilmiştir.

Tablo 1.4 Türkiye 2021 yılı Nüfus Bilgileri

Yaş Grubu	Erkek	Kadın
0-4 Yaş	3.033.029	2.880.580
5-9 Yaş	3.398.812	3.225.390
10-14 Yaş	3.304.851	3.133.301
15-19 Yaş	3.203.519	3.026.190
20-24 Yaş	3.445.410	3.296.170
25-29 Yaş	3.296.919	3.179.980
30-34 Yaş	3.212.668	3.129.119
35-39 Yaş	3.228.063	3.158.145
40-44 Yaş	3.294.071	3.253.091

45-49 Yaş	2.838.766	2.823.495
50-54 Yaş	2.403.726	2.350.758
55-59 Yaş	2.337.304	2.369.876
60-64 Yaş	1.776.254	1.460.130
65-69 Yaş	1.508.990	1.647.458
70-74 Yaş	982.573	1.192.451
75+ Yaş	1.163.146	1.750.506
TOPLAM	42.428.101	42.252.172
Genel Toplam	84.680.273	

Kaynak:TÜİK, 2022

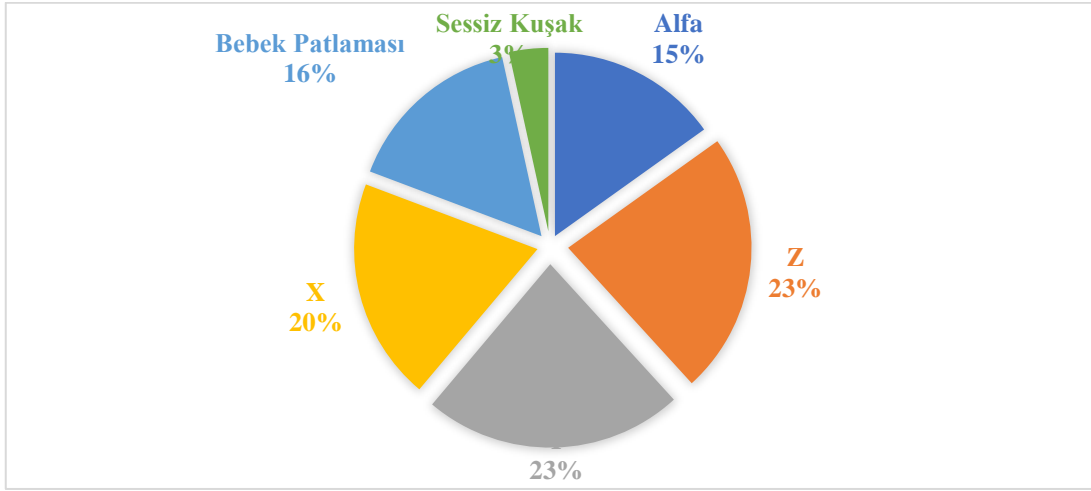
Türkiye’ de yaşlara göre nüfus bilgileri tablosunda bu çalışmanın konusu olan kuşaklara ait yaş gruplarının toplanmasıyla Türkiye’deki kuşakların nüfus bilgileri ve kuşakların ülke nüfusuna göre yüzdeleri Tablo 1.5’te gösterilmiştir.

Tablo 1.5. Türkiye’de Kuşaklar ve Nüfusa Oranları

Kuşaklar	Nüfus	Yüzde
Sessiz Kuşak	2.913.652	3
Bbaby Boomer	13.650.568	16
X Kuşağı	16.963.907	20
Y Kuşağı	19.204.894	23
Z Kuşağı	19.409.441	23
Alfa Kuşağı	12.537.811	15
Toplam	84.680.273	100

Kaynak: TÜİK,2022

Türkiye’deki Sessiz Kuşak, Baby Boomers (Bebek Patlaması) kuşağı, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı Alfa kuşağı, Z kuşağında bulunan kişilerin toplam nüfusa oranları Şekil 1.1’de grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 1.1. Türkiye’de Kuşakların Toplam Nüfusa Oranları

Tablo 5 ve Şekil 1.1.’den görüldüğü üzere, Türkiye’de yaşamakta olan ve bu çalışmaya konu Z kuşağı bireylerinin sayısı 19.409.441’dir. Bu sayı Türkiye’nin toplam nüfusu olan 84.680.273’ün % 23’ünü oluşturmaktadır.

Bu araştırmanın örneklemini oluşturan Ankara ilindeki kuşakların nüfus bilgileri ve kuşakların il nüfusuna göre yüzdeleri Tablo 1.6’da gösterilmiştir.

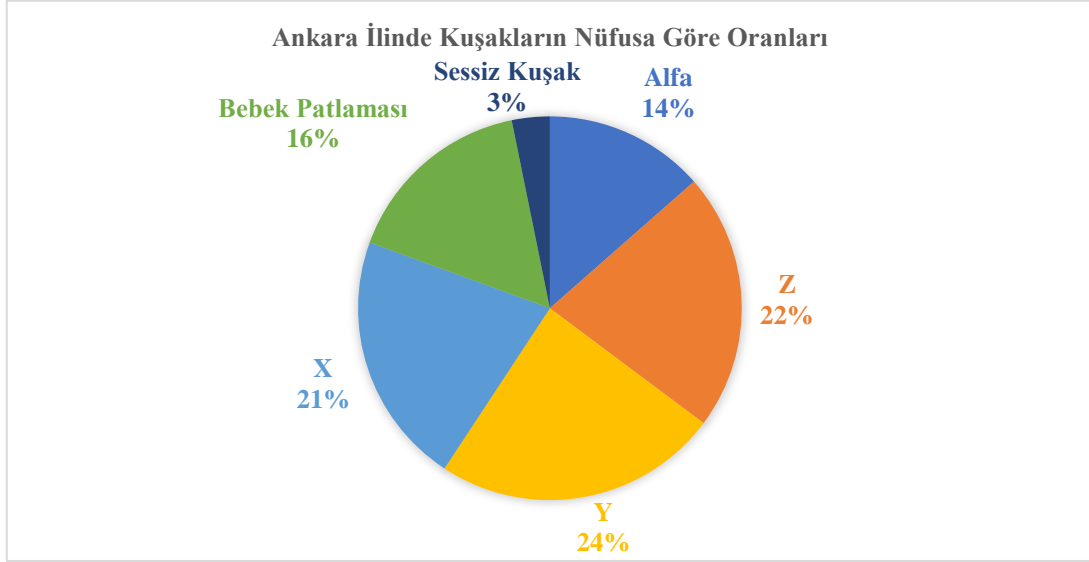
Tablo 1.6. Ankara İlinde Kuşakların Nüfusa Göre Yüzdeleri

Kuşak	Nüfus	Yüzde
Alfa	756.445	14
Z	1.251.094	22
Y	1.360.960	24
X	1.240.810	21
Bebek Patlaması	952.774	16
Sessiz Kuşak	185.242	3
Toplam	5.747.325	100

Kaynak: TÜİK, 2022

Ankara ilinde 2021 yılı nüfusu 5.747.325 olarak raporlanmıştır. Bu nüfus içerisinde Z kuşağına mensup 1.251.094 kişi vardır. Bu verilere göre Z kuşağı bireylerin Ankara nüfusuna oranı yaklaşık % 22’dir.

Ankara ilinde Sessiz kuşak, Baby Boomers (Bebek Patlaması) kuşağı, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı Alfa kuşağında bulunan kişilerin sayıları Şekil 1.2’de grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 1.2 Ankara İlinde Kuşakların Oranları

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL RİSK TOLERANSI

Bu çalışmanın ikinci bölümünde finansal okuryazarlık, finansal okuryazarlığın bileşenleri olan finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranışlar ile bu kavramların birbirleriyle ilişkisi, Z kuşağının finansal okuryazarlığı ile finansal risk toleransı kavramının tanımı ve özellikleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Finansal Okuryazarlık

Son yıllarda hem Türkiye’de hem de dünyada geçerliliğini arttıran Finansal okuryazarlık kavramı çok önemli bir kavram haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık kavramı ile ilgili olarak birçok kuruluş ve bireysel araştırmacılar farklı tanımlar yapmışlardır. Bu yüzden finansal okuryazarlık kavramının tek bir tanımı yoktur. Literatürde geçen incelendiğinde finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımların bir kısmı izleyen kısımda verilmiştir.

Finansal okuryazarlığın en eski tanımlarından biri olan 1992 yılında Noctor, Stoney ve Stradling’in yaptığı tanıma göre finansal okuryazarlık, bireylerin paranın kullanımı ve yönetimi ile ilgili bilgiye sahip olup parayla ilgili değerlendirmelerde bulunabilmesi ve efektif kararlar alma yeteneğidir.

Remund (2010)’a göre finansal okuryazarlık; bireylerin değişen ekonomik şartlar ve yaşam olayları karşısında, uygun kısa vadeli karar alabilme ve uzun vadeli finansal planlamalar yapmak için gereken temel finansal kavramları anlama ve bireysel finansmanını yönetme becerisi olarak tanımlanır.

Huston (2010), “bireyin etkin finansal kararlar alma becerisi” olarak tanımlamıştır. Bu beceri ise finansal konularda bilgi gerektirmektedir.

Finansal okuryazarlık; finansal ürünler, finansal kurumlar ve finansal planlama gibi daha genel konuları da kapsamaktadır (Xu ve Zia, 2012: 2).

Finansal okuryazarlığın birbirine benzeyen pek çok tanımı vardır. En basit tanımıyla Finansal okuryazarlık, finansal bilgi düzeyidir (Hilgert ve Hogart, 2003: 310). Bugüne kadar yapılan tanımların incelenmesi sonucunda finansal okuryazarlığın geniş anlamıyla bireylerin mevcut kaynaklarını, harcamalarını,

borçlarını, tasarruflarını ve bütçelerini idare edebilmek için kararlar alma yeteneğidir denilebilir (Moore, 2003: 4; Mandell, 2007: 164; Lusardi ve Mitchell, 2007: 206).

Finansal okuryazarlık kavramı OECD tarafından şöyle tanımlanmıştır. “Finansal ürün ve kavramlar hakkında bireylerin ve tüketicilerin haberdar edilmesi veya ekonomik risk ve seçenekler arasında seçim yapabilecek farkındalığı kazanmış olmasını sağlayarak kişinin ekonomik refahını olumlu yönde geliştirme sürecidir. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, finansal okuryazarlık öncelikle kişilerin refahını en üst düzeye çıkarmak için etkili tedbirler almalarını sağlamak ve maddi konularda sıkıntıya düşmelerine engel olmak, kazanılması gereken bireysel finans kapsamında değerlendirilen bir konudur” (Bihari, Shukla ve Sidharta, 2012 :43; Vitt vd.,2005: 7).

Finansal okuryazarlık konusunda çok sayıda tanım yapılsa da bu tanımların birçoğunda bileşenlerin bazıları ortaktır. Bu bileşenler aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Remund, 2010: 279):

- Finansal kavramları içeren bilgi,
- Finansal kavramlarla ilgili iletişim becerisi,
- Bireysel finans yönetme yeteneği,
- Etkin finansal kararlar alma becerisi,
- İleride karşı karşıya kalınabilecek ihtiyaçlar için bilinçli tasarruf yapma yeteneği.

2.1.1. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Kişilerin finansal okuryazar olmaları; parayı iyi yönetebilmeleri, kısa veya uzun vadeli finansal plan yapabilmeleri, parayı yönetmenin faydaları ile olası riskleri algılamaları, finansal ürün ve hizmetlerle ilgili bilinçlenmeleri, finansal ürün ve hizmetlerle ilgili gerçek bilgiye ne şekilde ulaşabileceğini öğrenmeleri, finansal araçları efektif bir şekilde kullanabilmeleri için önemlidir (Hayta, 2011: 250).

Finansal okuryazarlık sadece para ve bütçe yönetimi demek değildir. Çünkü toplumun finansal özelliklerini hane halkının para harcama eğilimleri belirler. Finansal okuryazarlığı yüksek olan bireyler finansal konularda bilgili oldukları için kendi hanelerinin finansal refahını arttıracak ve finansal güvenliklerini sağlayacak doğru kararlar alırlar. Hanelerdeki finansal refah düzeyinin artışı da toplumların gelişmesine katkıda bulunur. Bu sebeple finansal okuryazarlık düzeyi yalnızca

bireyler ve hane halkı için değil toplumlar için de oldukça önemlidir (Hilgert, 2002: 1).

21. yüzyılda finansal okuryazarlık olgusu devletler, siyasetçiler, bankalar, iktisatçılar ve eğitimciler tarafından sürekli olarak gündeme getirilmektedir. Finans dünyası her geçen gün daha karmaşık hale gelmektedir. Bu karmaşa ile yüz yüze gelen bireylerin finansal bilgilerinin düşük düzeyde olması, yetkililerin finansal okuryazarlık konusunda endişelenmelerine sebep olmaktadır (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015:130).

Finansal okuryazarlık çocukluktan emekliliğe kadar devam eden bir süreçtir (Çam ve Barut, 2015: 64). Finansal okuryazar olan kişilerin finansal bilgi, tutum ve davranışları yerine getirmesi beklenmektedir.

Hogarth ve Hilgert (2002) tarafından yazılan alan yazısı incelendiğinde, finansal okuryazarlık seviyesi ileri düzeyde olan insanların sahip olduğu özellikler aşağıdaki gibidir:

- Finansal okuryazarlar, finansal ve mali bilgilere sahiptir.
- Finansal yatırım ve tüketim konularında bilgileri vardır.
- Finansal okuryazarlar finans ve sermaye yönetimi hakkında temel kavram bilgisine sahiptir.
- Finansal okuryazarlar, elde ettikleri bilgiyle gelecek ile ilgili planlar yapmakta ve bu planlarını hayata geçirmektedir.

Finansal okuryazarlığın yararlarından biri de tasarruf etme ve borçlanma hususlarında daha etkili finansal kararlar verebilme kabiliyetini geliştirmektir. Kendinden daha emin olarak verilen kararlar bireylerin kişisel refah seviyelerinin yükselmesini sağlar. Kişilerin finansal okuryazarlık seviyeleri arttıkça, tasarruf etme gibi alışkanlıkları da artar ve elde ettikleri tasarruflarını daha etkili ve verimli şekilde kullanırlar. Ayrıca bu bireyler kredi kartı kullanımında da daha bilinçli olur ve finansal ürün ve malları daha efektif bir şekilde kullanırlar (İçke, 2017: 21-22; Karataş, 2017: 10).

Finansal okuryazarlığı temel düzey ve ileri düzey olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkündür. Risk ve risk türleriyle ilgili veriler, enflasyonun

birey ve toplum üzerindeki etkileri, faizlerin hesaplanması ve basit düzeyde bankacılık işlemleri temel düzey finansal okuryazarlık kapsamına girmektedir. Diğer yandan, üst düzey bankacılık işlemleri yani tahvil, bono, hisse senedi alım satımı gibi işlemler de ileri düzey finansal okuryazarlık kategorisindedir (Lusardi:2008).

Finansal okuryazarlık eğitiminin temel amaç ve hedeflerinden en öne çıkanları, insanların bu alanda karşılaşılabileceği sorunları önceden öngörmek, karşılaşılan sorunlarda efektif çözümler üretebilmek ve insanların finansal bilgi düzeyini artırmaktır. Finansal okuryazarlık alanında üst düzey bir bilgi ve yeterliliğe sahip olmaya da gerek yoktur. Temel prensip, insanların basit düzeyde eğitim almasını sağlayıp, refah ve yaşam standartlarını artırmaktır (Kaya, 2019: 27).

Türkiye’de 2009 yılında başlatılan “Paramı Yönetebiliyorum” projesi Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Visa üyesi bankalar ve Habitat Derneği’nin katılımı ile gerçekleştirilen bir finansal okuryazarlık projesidir. Bu proje ile lise ve üniversite öğrencilerine, genç yetişkinlere, çiftçilere, kadınlara tüm yaşamlarında karşılaşılabilecekleri finansal konularla ilgili eğitimler verilmekte bütçeleme, harcamalarını kontrol etme, yatırım yapabilme ve tasarrufta bulunma becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır. Türkiye’nin 81 ilinde verilen eğitimlere bugüne kadar 1.700.000 kişi katılmış olup toplamda 5510 eğitim düzenlenmiştir (paramiyonetebiliyorum.net Erişim tarihi: Temmuz 2021).

2020 yılı mart ayı itibariyle eğitimler çevrimiçi ortama taşınmıştır. Pandemi döneminde devam eden çevrimiçi eğitimlere de 2020 Mart ayından Haziran ayına kadar 11.536 kişinin katılım sağladığı belirtilmiştir.(tr.undp.org. Erişim tarihi: Temmuz 2021) Proje halen devam etmektedir. Ancak 2021 yılında herhangi bir etki analizi sonucuna rastlanmadığı için çalışmada 2019 yılı etki analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Bugüne kadar yapılan eğitimler neticesinde 2019 yılındaki etki analizinin sonuçları Tablo 2.1’de özetlenmiştir.

Tablo 2.1. Paramı Yönetebiliyorum Projesi 2019 yılı Etki Analizi Sonuçları

Finansal Okuryazarlık Özellikleri	Kontrol Grubu	Paramı Yönetebiliyorum Eğitimi Alanlar
Düzenli bütçe yapanlar	% 56	% 71
Aylık olarak birikim yapanlar	% 24	% 58
Faturalarını ödeyemeyenler	% 29	% 12
Enflasyonun gelire etkisini doğru hesaplayanlar	% 43	% 61

2013 yılından itibaren Türkiye’de tüketicilerin finansal davranışlarını araştırmak için Türk Ekonomi Bankası (TEB) ile Boğaziçi Üniversitesi işbirliğiyle Türkiye’de Finansal Okuryazarlık ve Erişim (FOE) araştırması yapılmaktadır. Aşağıdaki tabloda 2013 yılından itibaren yapılan anketlerin sonuçları gösterilmektedir.

Tablo 2.2. Finansal Okuryazarlık Endeks Değerleri

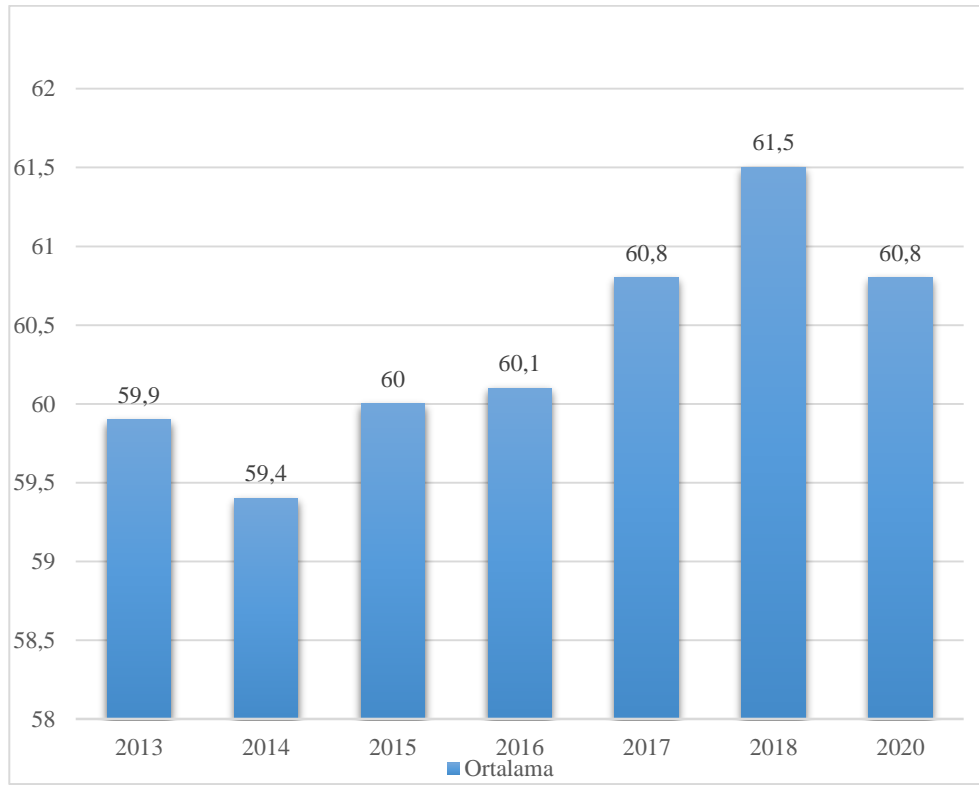
Yıl	Katılımcı Sayısı	Ortalama	Medyan	Minimum	Maksimum
2013	1230	59,9	61,0	11,0	100,0
2014	1638	59,4	59,0	17,0	94,0
2015	1507	60,0	61,0	11,0	100,0
2016	1526	60,1	61,0	17,0	94,0
2017	1510	60,8	62,0	18,0	95,0
2018	1524	61,5	62,0	17,0	95,0
2020	1506	60,8	62,0	18,0	97,0

Kaynak:www.teb.com.tr, 2022.

2020 yılında 1506 katılımcıyla gerçekleştirilen anketin sonuçlarına göre Türkiye’de finansal okuryazarlık endeksi ortalama 60,8 olarak bulunmuştur.

2020 yılında finansal okuryazarlık düzeyinin önceki yıllara göre giderek arttığı ancak 2018 yılına göre azaldığı Tablo 2.2’ den anlaşılmaktadır.

Türkiye’de Finansal Okuryazarlık endeksi ortalamasının 2013 yılından 2020 yılına kadar olan değişimi aşağıda grafik olarak gösterilmiştir.

Şekil 2.1. Türkiye’de Yıllara Göre Finansal Okuryazarlık Endeksi Ortalama Değerleri

Araştırma sonuçlarına göre hesaplanan finansal bilgi, tutum ve davranış skorları aşağıdaki Tablo 2.3’te gösterilmektedir.

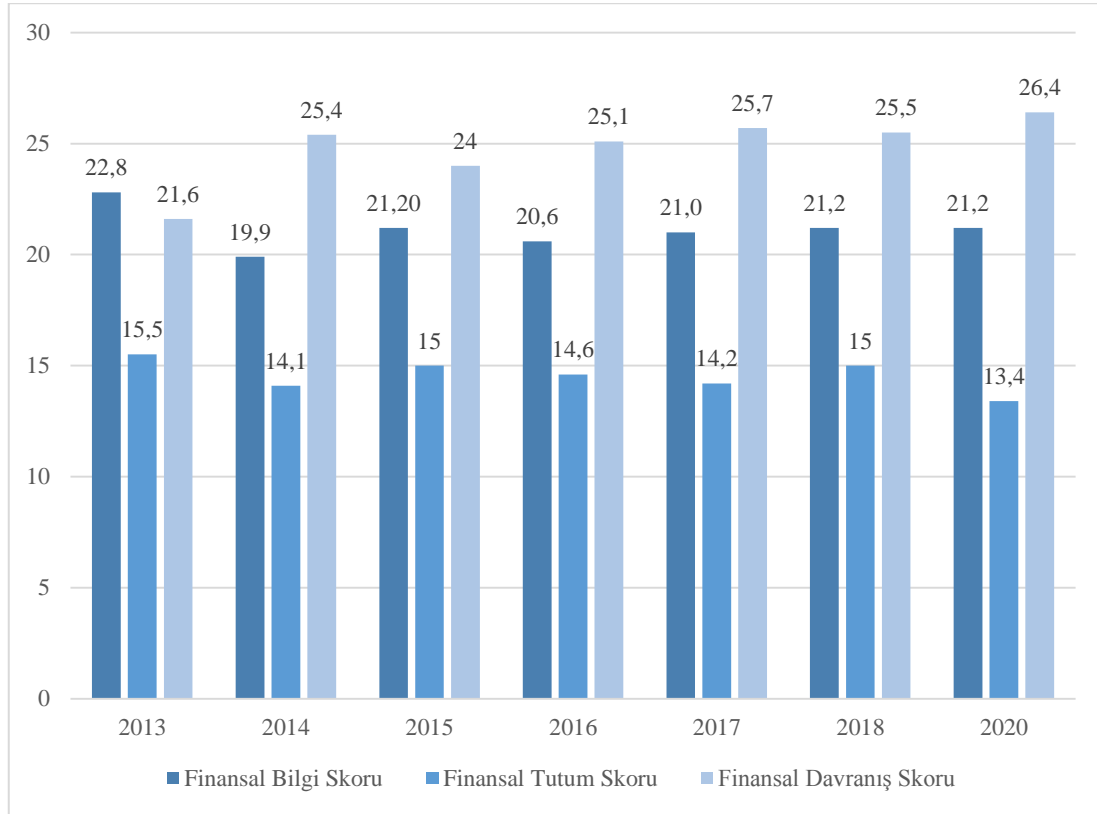
Tablo 2.3. Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları

Yıllar	Finansal Bilgi Skoru			Finansal Tutum Skoru			Finansal Davranış Skoru		
	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Ortalama	Medyan	Standart Sapma	Ortalama	Medyan	Standart Sapma
2013	22,8	23,0	8,6	15,5	15,0	4,4	21,6	23,0	9,4
2014	19,9	23,0	9,1	14,1	14,0	4,0	25,4	27,0	8,1
2015	21,2	23,0	7,7	15,0	15,0	4,2	24,0	23,0	8,9
2016	20,6	23,0	8,6	14,6	15,0	3,8	25,1	27,0	8,8
2017	21,0	23,0	7,7	14,2	14,0	3,6	25,7	27,0	8,3
2018	21,2	23,0	8,0	15,0	15,0	3,8	25,5	27,0	8,7
2020	21,2	23,0	8,6	13,4	14,0	3,9	26,4	27,0	9,3

Kaynak:teb.com.tr, 2022.

Aynı araştırmanın sonuçlarına göre 2018’ de 15,0 olan Finansal Tutum skoru 2020 yılı anketi sonuçlarına göre 13,4 olarak ölçülmüştür. Finansal davranış skoru hesaplanırken tüketicilerin fatura ödemeleri, bütçe yapmaları, harcamalarını kontrol

ederek tasarruf etmeleri hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlar. 2020 yılı anket sonuçlarına göre Finansal Davranış Skoru, 2018 yılına göre artarak 26,4 olmuştur.

Şekil 2.2. Yıllara Göre Finansal Bilgi, Tutum ve Davranış Skorları

2.1.2. Finansal Okuryazarlığın Unsurları

Finansal okuryazarlığın unsurları; finansal bilgi, finansal tutum ve finansal davranış olmak üzere üç bölümde incelenir.

2.1.2.1. Finansal Bilgi

Finansal bilgi, bireylerin finansal kararlar almaları gerektiğinde kullanacakları bilgilerdir. Finansal okuryazarlığın temel unsurlarından olan finansal bilgiye sahip kişiler bütçe, yatırım, tasarruf, faiz, enflasyon, risk kavramları konusunda temel bilgilere sahiptir. Finansal davranışların gerçekleşmesi için öncelikle finansal bilgiye sahip olunmalı daha sonra da bu bilgilerin finansal davranışlara etki etmesi gerekir. Bireyler finansal bilgilere sahip değilse finansal olaylarla karşı karşıya kaldıkları durumlarda yaşayarak öğrenebilmektedir. Örneğin bankalardan tüketici kredisi kullanan kişiler, ihtiyaç kredisi ile ilgili bilgileri

yaşayarak öğrenmişlerdir. Bu da finansal bilgilerin öğrenilmesinde tecrübenin ve yaşanmışlıkların deneyerek ve yanılarak öğrenmenin etkili olabileceğini göstermektedir (Güler ve Tunahan, 2017: 95).

Öğrencilerle yapılan çalışmalarda finansal bilgilerin ilk öğrenildiği yerin aile ortamı olduğu, bu nedenle ailelerin finansal konularda yeterli ve doğru bilgiye sahip olmalarının bireylerin finansal gelişmelerini etkilediği sonucuna varılmıştır. Öğrenciler finansal bilgilerinin büyük kısmını da televizyon haberlerinden ve internet ortamındaki bilgilerden sağlamaktadır (Temizel ve Bayram, 2011: 81).

2.1.2.2 Finansal Tutum

Tutum kavramı, en genel anlamıyla herhangi bir olaya veya olguya karşı gösterilen tavidir. Bir olay veya olgu karşısında gösterilen tutum o olayla karşılaşıldığında yapılacak davranışın da belirleyicisidir. Buradan hareketle finansal tutumlar finansal davranışların belirleyicisidir. Kişilerin parayı elde etmesi, harcaması ve ellerinde kalan parayı tasarruf etmesi, gelecek için yatırım yapip yapmamasını belirleyen finansal tutumlarıdır (Gönen ve Özmete, 2007: 58).

Finansal tutumlar doğuştan kazanılmaz, kişilerin daha önce yaşadığı deneyimler sonucu ortaya çıkar. Hira,(1997) yaptığı çalışmasında parayla ilgili tutumların en önemli etki kaynağının ebeveynler olduğunu göstermiştir. Bu çalışma literatürdeki diğer çalışmalarla da uyumludur. Aileler bazen bilerek bazen de bilmeyerek çocuklarının para ile ilgili tutumlarını belirlemektedir. Yaş ilerledikçe farklı ortamların ve bulunulan çevredeki kişilerin parayla ilgili tutumlara yön verdiği ve bunun sonucunda da finansal davranışların değişebildiği görülmüştür.

Finansal tutumlar olumlu ise finanslar kazançlar, olumsuz ise kayıplar ortaya çıkar. Mesela bir kişi hayatının geri kalan dönemi için para biriktirme konusunda olumsuz bir tutuma sahipse bu kişi birikim yapmaya yatkın olmayacaktır. Günlük ve kısa vadeli para harcamayı seçen kişilerin acil durumlar için tasarruf yapma olasılığı da düşük olacaktır. Kişilerin finansal konulardaki tutumlarının olumlu olmasının finansal okuryazarlık seviyesini de yükselteceği düşünülmektedir (Şahin ve Barış, 2017: 82).

Bazı kişiler ellerindeki parayı harcarken geleceği düşünerek hareket etmez. Negatif finansal davranışlar göstererek tasarruf ve birikim yapmaz. Parayı harcarken de dikkatli davranmadığı için kredi başvurularında bulunur, böylece aşırı borçluluk durumu ortaya çıkar (Gökmen (2014: 5). Bu olumsuz finansal tutumların iyi bir finansal eğitimle düzeltilebileceği ifade edilmektedir. Ancak yapılan bazı çalışmalarda finansal bilgi ve becerilere sahip olan kişilerin de bu bilgi ve becerileri davranışlarına yansıtamadıkları; finansal davranışların karakter yapısından ve bulunulan çevreden etkilendiği ortaya çıkarılmıştır (Sarıgül, 2014: 54).

2.1.2.3. Finansal Davranış

Bireylerin finansal konularda gerçekleştirdiği davranışlara finansal davranış denilmektedir. Yapılan çalışmalarda finansal davranışların ortaya çıkma sürecinde yalnızca finansal bilginin etkili olmadığı finansal davranışların ortaya çıkmasında aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik faktörlerin de etkili olduğu gösterilmiştir. Finansal davranışlar, bireylerin finansal bilgilerinin yanında psikolojik etmenlerin de bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Sam vd, 2012).

Bireylerin kişisel bütçelerini oluşturması, alışveriş yaparken dikkatli davranmaları, borç ve alacaklarını yönetebilmeleri, gelirlerinin bir kısmıyla birikim yapabilmeleri, kısa vadeli veya uzun vadeli yatırımlarda bulunmaları finansal davranışlara örnek olarak verilebilir (Xiao vd, 2006).

Finansal tutum ve finansal davranışlar birbirinin tamamlayıcısı durumundadır. Daha önce de belirtildiği gibi finansal davranışlar finansal tutumlar sonucunda gerçekleşmektedir. Finansal tutumlar psikolojik kökenlidir ve finansal bir karar verme süreci üzerine etki eder, karar verildikten sonra da finansal davranışa dönüşür. Örneğin bir kişinin evine bir televizyon alma gereksinimi varsa bu bir finansal tutumdur. İhtiyacı olan televizyonu almak için birikim yapması, tasarruf ettiği parayı kullanması veya kredi kartı kullanarak televizyonu alması da birer finansal davranıştır (Öncüler, 2018: 9-10).

2.1.2.4. Finansal Davranış ve Finansal Tutum İlişkisi

Finansal davranış ve finansal tutumlar, Dünya Bankası'na göre, finansal okuryazarlığın unsurları olarak belirlenmiştir. Finansal davranışların finansal

tutulardan ne derece etkilendiği birçok araştırmaya konu olmuştur. Finansal tutum ve finansal davranışlar birbirine paralel olup finansal tutumların bilinmesi finansal davranışlar hakkında da bilgi vermektedir. Öte yandan finansal tutumların finansal davranışlarla uyumsuz olduğunu gösteren çalışmalar da bulunmaktadır. TEB ve Boğaziçi Üniversite'sinin OECD tarafından 14 ülkeden katılımcılarla yaptığı "Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi" anket çalışmasında Türkiye Finansal Davranış seviyesinde 14. sırada iken Finansal Tutum düzeyinde 7. sıradadır (Kılıç vd., 2015: 132).

2.1.2.5. Finansal Davranış ve Tutumun Unsurları

Bireylerin finansal davranışları ve tutumları(Meydan,2019):

- Temel para bilgisi,
- Finansal planlama,
- Para idaresi,
- Tasarruf,
- Yatırım,
- Harcama ve borçlar

gibi temel bileşenlerle gözlenmektedir.

2.1.2.5.1. Temel Para Bilgisi

Temel para bilgisi hususunda bilinmesi gereken en önemli şey, paranın zaman değeridir. Paranın zaman değeriyle ilgili olarak bilgi sahibi olunması, paranın harcanması veya farklı yatırımlarda kullanılarak ilerde daha değerli oluncaya kadar bekletilmesi arasında bir tercih yapılmasını sağlar. Temel para bilgisine sahip olan bireyler parayı daha dikkatli ve etkili kullanmaktadır (Rooij vd., 2011: 105).

2.1.2.5.2. Finansal Planlama

Finansal planlama, kişinin elindeki parayı nasıl yönettiğidir. Eğer bireylerin finansal planı iyi yönetilemezse uzun vadede olumsuz sonuçlar ortaya çıkar (Eskici 2014:19). Bankalara ve kredi verenlere borçlanma, iflas olayları ve düşük tasarruf oranları görülür. Finansal planlamanın düzgün yönetilememesi genelde finansal bilgi eksikliğinden kaynaklanır.

2.1.2.5.3. Bütçeleme

Bireylerin mali açıdan refahlarını sağlayabilecek olan bir davranıştır. Bütçe hazırlamak belli bir düzen ve disiplin gerektiren yeni tasarruf yolları bulmayı sağlayan, parayla ilgili konuların aile içinde tüm bireylerin katılımıyla konuşulmasına fırsat veren, öngörülemeyen finansal durumlar için tedbirli olmada etkili olan bir davranıştır (Şarlak, 2012: 20-21).

2.1.2.5.4. Tasarruf

Tasarruf, elde edilen gelirin bir bölümünün biriktirilmesidir (SPK, 2016: 8). İktisat bilimine göre tasarrufun tanımı, gelirlerin harcanmayan bölümünün başka amaçlar için kenara ayrılması veya harcanmasının ötelenmesidir (Eskici 2014:25).

2.1.2.5.5. Yatırım

Yatırım kavramı, elde bulunan paranın gelir sağlamak amacıyla farklı bir mala veya varlığa yatırılmasıdır (TDK). Bireylerin yatırım araçlarını kullanırken dikkatli davranması gerekmektedir. Çünkü yatırım yapmak kârlı olabileceği gibi, parayı kaybetme veya başka bir deyişle yatırım yaptıkları paranın daha altına düşme tehlikesi vardır. Bu durum hem küresel piyasa şartlarına hem de ülkelerin ekonomik koşullarına bağlı olabilir.

2.1.2.5.6. Harcama ve Borçlanma

İnsanların bütçeleri sınırlıdır, ancak sürekli artan ihtiyaçlar sebebiyle tüketim ve harcamaları artar. Harcamaların artması durumunda gelirlerinin yetersiz kalması da borçlanmayla sonuçlanır. Eski zamanlarda arkadaş ve akrabalarından borç alınırken artık kredi kartları ve tüketici kredileri borçlanma aracı olarak kullanılmaktadır. Kredi kartlarının ve tüketici kredilerinin bilinçsiz olarak kullanılması ilerleyen zamanlarda daha fazla borçlanmaya ve geri dönüşü olmayan sonuçlara yol açmaktadır (Gönen ve Özmete,2007:58).

2.2.Finansal Risk Toleransı

Literatürde risk kavramıyla ilgili pek çok tanım bulunmaktadır. Bazılarına göre risk bir fırsattır, bazıları riski belirsizlik olarak bazıları da hedeflere ulaşılması yolunda engel olabilecek tehlikeli durumlar olarak tanımlanmaktadır. Bazı çalışmalarda ise riskin yönetilebildiği sürece fırsatlara dönüşebileceği bildirilmiştir. İnsanlar hayatın her alanında her an risklerle karşı karşıyadır. Risk tamamen engellenebilir bir olgu değildir ve hiç kimsenin tüm riskleri ortadan kaldıracabilmesi mümkün değildir.

Riskin Türk Dil Kurumu'ndaki tanımı, "zarara uğrama tehlikesi" şeklindedir (TDK, 2018).

Finansal risk, yatırımlardan beklenen getirinin gerçekleşen getiriden sapma olasılığıdır (Korkmaz ve Ceylan, 2007: 472). Finansal yatırımın en karmaşık özelliklerinden biri olan risk konusu tamamen anlaşılammıştır. Yatırımcıların çoğu finansal riski yatırım yaptığı parayı kaybetmek olarak görmektedir (Anbar ve Eker, 2009:144).

Finansal riskin tanımı yapılırken pozitif veya negatif bir sapmadan bahsedilmemektedir. Yani bu anlamda gerçekleşen getirinin beklenen getiriden yüksek olması da bir risktir. Dolayısıyla risk beklenmeyen durumların ortaya çıkması olarak da tanımlanabilir (Usta,2005:231)

Finansal risk toleransı, bireylerin finansal riski olan durumlarla karşı karşıya kaldıklarında finansal bir karar alırken kabullenilebileceği maksimum belirsizlik miktarıdır (Grable, 2000:625). Finansal risk toleransı ile ilgili çalışmalar finans, ekonomi, psikoloji ve son yıllarda pazarlama ile ilgili çalışmalara konu olmuştur. Finansal risk toleransı, riskin hem olumlu hem de olumsuz boyutu ile ilgilenir.

Risk toleransı bir davranış biçimi olarak da literatürde karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda, aynı konu hakkında iki farklı bireyin farklı düşünce tarzları olması nedeniyle farklı kararlar aldıkları da görülmektedir (Anbar ve Eker, 2009:132). Yine bu konu hakkında çeşitli araştırmalar yapan Grable ve Lytton (1998), yüksek seviyede risk toleransına sahip bireylerin, düşük risk seviyesine sahip olan bireylere kıyasla farklı tutumlar sergilemesine ve bu doğrultuda farklı kararlar vermesinin

beklendiğini belirtmişlerdir. Bu perspektiften bakıldığında, yüksek seviyede risk toleransına sahip bireyler karar alırken; daha fazla riske maruz kalmayı, daha az bilgiyle hareket etmeyi ve normalden daha az kontrol ve gözlem yapmayı kabul ederek risk alma ve riske girme konusunda daha cesur ve girişken bir tavır sergilemektedirler. Öte yandan düşük risk seviyesinde toleransa sahip olan bireyler, kayıp ihtimalinin düşük olmasını, alışlagelmiş ve bilinen durumlar ve ortamlarda etkinlik göstermeyi ve yatırımın durumu ve performansı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmayı tercih etmekte ve karar verme aşamasında riskten kaçınan bir tutum sergilemektedirler.

Risk ilk akla geldiğinde olumsuz, zararlı ve negatif durumları düşündürmektedir. Ancak risk tercihleri doğru yapılırsa getiri fırsatları da ortaya çıkar. Yüksek riskli yatırımlarda getiri de kayıp da yüksek olacaktır. Düşük riskli yatırımlarda ise hem getiri hem de kayıp düşük olacaktır. Hangi risk seviyesinde yatırım yapılacağı kişiden kişiye değişir (spk.gov.tr Erişim Tarihi: Ocak 2022).

Risk kelimesi çoğunlukla belirsizlik kelimesi ile aynı anlamda kullanılsa da aslında farklı kavramlardır. Riskte olasılıklar belirli iken belirsizlikte olasılıklar hakkında bir fikrimiz yoktur (İğdeli ve Sever, 2018:1).

Yatırımcıların risk karşısındaki tutumları birbirinden farklıdır. Bireylerin risk karşısındaki tutumları incelendiğinde üç farklı gruba ayrıldıkları görülmüştür (Başoğlu vd. 2001:199):

1. Riskten kaçanlar,
2. Risk karşısında kayıtsız kalanlar,
3. Riski sevenler.

Riskten Kaçan Yatırımcılar: Risk almayı sevmez ve risk almaktan çekinirler. Bu yüzden, kazancı ve geliri belirli olan iki yatırım aracı arasında riski daha az olanı seçerler. Bu yatırımcıların getirdiği verimliliklerin faydası her eklenen birimde düşerek devam eder ve paranın marjinal faydası negatif eğilimlidir.

Riske Karşı Kayıtsız Yatırımcılar: Riskle ilgili şeylere karşı kayıtsızdırlar. Dolayısıyla hangi yatırım aracının seçileceği onlar için önem arz eden bir husus

değildir. Bu nedenle, risk alma ve kazanç arasında tarafsız kaldıkları söylenebilir. Bu yatırımcı tipi için paranın marjinal faydası 1'dir.

Risk Arayan Yatırımcılar: Bu tip yatırımcılar için yatırımdan beklenen fayda, yatırım yapmaktan beklenen faydadan büyüktür. Risk almaya eğimli bu yatırımcılarda her bir ek birimde kazanılan verimliliğin sağlayacağı fayda da belirgin bir şekilde artmaktadır.

Finansal risk toleransını ölçme ve değerlendirmede kullanılan yaklaşımlar üç grupta incelenir (Ardehali vd., 2005:495-496):

1. **Objektif Ölçütler:** Bir yatırımcının geçmişinde yaptığı yatırımlara bakmak bu yatırımcının risk karşısındaki tutumu hakkında objektif bir bilgiye ulaşılmasını sağlayabilir.
2. **Sezgisel Değerlendirme:** Bu yöntemde, yatırımcının finansal risk toleransını belirlemek için demografik, psikolojik ve sosyoekonomik unsurlar kullanılır. Bu unsurlardan bazıları; cinsiyet, yaş, evli veya bekar olma, çocuk sayısı, hangi meslek grubuna mensup olduğu, hane halkı geliri, finansal bilgi düzeyidir.
3. **Sübjektif Değerlendirme:** Bu değerlendirme yönteminde, yatırımcının finansal risk toleransını belirlemek amacıyla yatırımcıyla bir görüşme yapılarak yatırımcıya çeşitli sorular sorulur. Bu sorularda, yatırımcıya belli bir yatırım senaryosu tanımlanarak belli olaylar ile karşı karşıya kaldığında ne yapacakları sorulmaktadır. Yatırımcıların verdiği cevaplara bir puan verilmekte ve bu puanların toplanmasıyla elde edilen skora göre yatırımcıların finansal risk toleransının yüksek mi yoksa düşük mü olduğu belirlenmektedir. Bugün risk toleransının değerlendirilmesinde en çok kullanılan değerlendirme şekli sübjektif değerlendirmedir. Bizim çalışmamızda da bu yöntem kullanılmıştır.

Bir kişinin risk almaya istekli olması veya risk alma konusundaki olumsuz tavrı, o kişinin yaptığı ve yapacağı yatırımlarda olası risklere ne kadar hazır olduğunu gösterir. Risk toleransının zıt anlamlısı riskten kaçınmadır (Hallahan vd, 2003:484).

Risk algısı kişiden kişiye değişebildiği için finansal risk toleransı da kişiden kişiye değişecektir. Bireylerin yaşadıkları ortamlar, yetiştirildikleri aile yapısı, yaşam tarzları ve kişilikleri birbiriyle aynı değildir. Bu sebeple her birey riski farklı seviyede algılar. Bir kişinin kaybetmek olarak düşündüğü bir durum, başka biri tarafından kazanmak için bir fırsat olarak algılanabilir. Ayrıca bir birey de farklı durumlarla karşılaştığında aynı risk düzeyini farklı olarak algılayabilir. Aynı birey dün riskli olarak algılamadığı bir durumu bugün riskli olarak algılayabilir (Ceyhan, 2008: 3).

Bireylerin finansal risk toleransı azaldıkça olan riskten kaçınma eğilimi artar. Finansal risk toleransı farklılaştıkça bireylerin davranışları da değişir. Finansal risk toleransı düşük olan bireyler yatırımlardan daha az zarar etmek isterler ve belirsizliğin fazla olduğu durumlardan uzak dururlar. Ancak finansal risk toleransı yüksek olan bireylerin özgüveni yüksek olduğundan zarar etmeyi göze alabilirler (Anbar ve Eker, 2009: 132).

Bireylerin risk toleransı her zaman aynı kalmayabilir. Yani risk toleransı statik değil dinamik bir kavramdır. Risk tolerans seviyesi düşük olan bir birey bir arkadaşının yaptığı riskli bir yatırımla yüksek miktarda kazanç sağladığını görürse bundan cesaret alarak daha riskli yatırımlara yönelebilir (Cordell, 2001: 1).

Yao vd. (2004) yaptıkları bir çalışmada hisse senedi piyasasını incelemişlerdir. Bu çalışmada piyasa bir önceki haftayı yükselerek kapattığında sonraki hafta yatırımcıların risk toleranslarının yükseldiğini; düşüşle kapattığında ise bir sonraki hafta yatırımcıların finansal risk toleransının azaldığını bulmuşlardır.

Roszkowski ve Davey'e göre risk algısı bir kişilik özelliğidir. 2010 yılında yaptıkları çalışmada çok farklı bir bakış açısı ile risk toleransının insan hayatı boyunca aynı kaldığını ve tıpkı kan grubuna benzeyen belirli bir nitelik olduğunu söylemişlerdir.

Saraç ve Kahyaoglu (2011) risk alma eğilimi üzerinde başka özelliklerin yanı sıra kişilik özelliklerinin de etkisi olacağını belirtmişlerdir. Kişilik özelliklerinin ortaya çıkmasında aile faktörünün de etkili olacağı bilinmektedir. Finansal yatırım

konusunda ilgili olan ailelerin çocuklarının da erken yaşlarda yatırım yaptıkları ortaya çıkmıştır (Research Department Investment Company Institute, 1993).

Sitkin ve Pablo (1992)' ya göre bazı insanlar bilerek risk almaktadır. Yaptıkları çalışmada insanların bilerek risk almasının sebebini ise riskten beklenen kısmi fayda olarak belirtmişlerdir.

Finansal risk toleransını etkileyen faktörler farklı kaynaklardan alınarak aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 2.4. Finansal Risk Toleransını Etkileyen Faktörler

Risk Toleransını Etkileyen Faktörler	Risk Toleransını Etkileyen Faktörlerin Ana Bileşenleri
Demografik Faktörler	Cinsiyet Yaş İrk Medeni Durum Çocuk Sayısı Eğitim Düzeyi Meslek
Sosyoekonomik Faktörler	Gelir seviyesi İlk veya tek çocuk olma Miras beklentisi Finansal Bilgi Seviyesi Net Mal varlığı Sağlık Durumu Ekonomik Beklentiler
Psikolojik Faktörler	Geçmiş Tecrübeler Yaşanmış Deneyimler Kişilik Özellikleri Duygusal Faktörler Heuristikler (Sezgisel faktörler)

Kaynak: Deniz, 2007; Anbar ve Eker, 2009; Usul ve diğ., 2002; Barak, 2008.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Z KUŞAĞININ FİNANSAL RİSK TOLERANSI İLE FİNANSAL TUTUM VE DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: ANKARA İLİ ÖRNEĞİ

Bu bölümde, Ankara ilinde yaşayan Z kuşağı bireylerinin finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışları üzerinde durulmaktadır. İlerleyen sayfalarda araştırmanın; literatür taramasına, amacına, önemine, varsayımlarına, kısıtlarına, evren ve örnekleme, veri kaynaklarına, veri toplama yöntemine, ölçeklerine, hipotezlerine, modeline ve bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Finansal Okuryazarlıkla İlgili Literatür Taraması

Son yıllarda gerek yurtdışında gerekse Türkiye’de üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık başlığı altında çok sayıda çalışma yapılmıştır. Türkiye’de yapılan bu çalışmalardan bazıları ve elde edilen bulgular aşağıda listelenmiştir.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme bölümünde okuyan üniversite öğrencileriyle yapılan anket çalışmasında, öğrencilerin faiz, enflasyon, borsanın fonksiyonu konularında temel düzeyde bilgi sahibi oldukları; yatırım fonları konusunda çok düşük düzeyde bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Yine bu çalışmada öğrencilerin düşük düzeyde finansal okuryazar oldukları, finansal okuryazarlık düzeylerinin okuldaki başarılarına göre değişmediği yani not ortalamasının finansal okuryazarlığa etki etmediği, ailelerinin eğitim düzeyinin de finansal okuryazarlık düzeyini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. (Ergün vd,2014).

Gaziantep Üniversitesi’nde lisans düzeyinde eğitim veren on iki fakültede okuyan öğrencilere yönelik gerçekleştirilen anket çalışmasında öğrencilere sorular sorulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık konusundaki düzeylerinin %48 oranıyla düşük seviyede olduğu, erkek öğrencilerin doğru cevaplarının kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, fakülteler arasında en yüksek başarı puanına sahip olanın iktisadi ve idari bilimler fakültesi olduğu, internet bankacılığı ve kredi kartı kullanan öğrencilerin kullanmayanlara göre daha başarılı olduğu, en az bilgi sahibi oldukları konunun yatırım olduğu tespit edilmiştir (Kılıç vd, 2015).

Gümüşhane Üniversitesi'nin Meslek Yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler ile finansal okuryazarlık seviyesi ve parayı yönetme kabiliyetinin detaylıca incelendiği araştırmada; öğrencilerin parayı yönetme konusunda kendilerini başarısız bulmadıkları ancak öğrencilerin finansal okuryazarlığı düşük seviyede gözlemlenmiştir (Çam ve Barut, 2015).

Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nun öğrencileri ile yürütülen çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlığının daha düşük olduğu, öğrencilerin %59'unun temel finansal kavramlarla ilgili sorulara doğru cevap veremediği, yatırım seçenekleri hakkında bilgiye sahip olmadıkları, ihtiyaçları oranında alışveriş yapanların oranının %64 olduğu geri kalanların ihtiyacı olmasa da alışveriş yaptığı, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin eğitim alınan bölüme göre değiştiği tespit edilmiştir (Çelikkol ve Çelikkol, 2015).

Üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalar sonucunda öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının pozitif olduğunu ancak gereken finansal bilgilerinin eksik olduğu belirlenmiştir. Yine bu sonuca göre finansal bilginin ve finansal tutumları ve finansal davranışları etkilemediği sonucuna varılmıştır (Alkaya ve Yağlı,2015).

Erciyes Üniversitesi öğrencileri ile yapılan araştırmada, İşletme bölümünde okuyan 100 öğrenci ve diğer bölümlerde okuyan 100 öğrenciye yapılan anket sonucunda, işletme bölümünde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin diğer bölümlerde okuyan öğrencilerden yüksek olduğu, erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu, para harcama ve yönetme bilgilerinin %35 oranında aileden kaynaklandığı sonucuna varılmıştır (Şamiloğlu vd, 2016).

Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyan 288 öğrenciye uygulanan anket çalışması sonucunda, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %48 olduğu, kredi kartı ve internet bankacılığı kullanan öğrencilerin kullanmayanlara göre daha başarılı olduğu, öğrencilerin sadece otuz tanesinin bireysel emeklilik sahibi olduğu, en fazla doğru cevabı finansal tablolarla ilgili sorulara verdikleri, en az doğru cevabı matematik ve faiz problemleriyle ilgili

sorulara verdikleri, anne-baba eğitimi ve öğretim türü ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir (Yılmaz ve Tunçe:2017).

Hacettepe Üniversitesi ve Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesinde okuyan öğrencilerin örneklem olarak alınan çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin kredi kartı kullanımına etkilerini incelenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin %45'inin ortalama düzeyde finansal okuryazarlık bilgisine sahip olduğu, % 57,3'ünün kredi kartı kullanırken kaygılı oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Yücel, 2017).

Ankara Üniversitesi Sağlık Yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin finansal okuryazarlık ile ilgili tutum ve davranışlarının incelendiği çalışmada finans konusunda ders alan öğrencilerin diğer öğrencilere göre algı ve harcama puanlarının yüksek olduğu, 24 yaş ve üzeri grupta olan öğrencilerin diğer yaş gruplarındaki öğrencilere göre finansal konulara ilgi düzeyinin yüksek olduğu, 19 yaş ve altındaki öğrencilerin finansal tutumlarının diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğu sonuçlarına varılmıştır. Ayrıca bu çalışmada dördüncü sınıfta okuyan öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının daha olumlu olduğu gözlenmiştir (Payziner,2017).

İnönü Üniversitesi öğrencileri ile yapılan çalışmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri birbirinden ayrı nüfussal gruplar ile karşılaştırılmış, incelenmiş, araştırma sonucunda öğrencilerin temel ekonomi bilgisine sahip oldukları erkek öğrencilerin finansal bilgi düzeylerinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğu yatırım konusunda çok az bilgi sahibi oldukları, güncel ekonomi haberlerini takip etme düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır (Tetik,2019).

Munzur Üniversitesi öğrencilerine yönelik olarak yapılan bir çalışmada Türkiye'deki 13 üniversitede yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları değerlendirilmiş ve ayrıca Munzur Üniversitesi öğrencileriyle yapılan çalışmaya da yer verilmiştir. Genel olarak anket formlarının tüm bölümlerinde erkek öğrencilerin kız öğrencilere kıyasla daha başarılı olduğu aynı zamanda öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Yalçın ve Öztürk, 2019).

İstanbul’da bir özel üniversitede okuyan öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemek için uygulanan anket sonucunda harcama ve algı boyutu için kadınların, ilgi ve tutum boyutu için erkeklerin verdiği yanıtların daha olumlu olduğu görülmüştür. Ayrıca ailenin aylık gelirinin harcama, tutum, algı ve ilgi boyutlarındaki puanları farklılaştırdığı, yaşın alt boyutları anlamlı olarak etkilemediği belirlenmiştir. Finans konusunda daha önce eğitim alanlar tutum ve algı boyutunda, eğitim almayanlar harcama ve ilgi boyutunda ölçeğe fazla puan vermiştir. Boyutların birbiriyle ilişkisi de incelenmiş ve harcama alt boyutundaki artışın tutum alt boyutunda azalmaya sebep olup olmadığının belirlenmesi için yapılan analizde, harcama alt boyutu arttıkça tutum ve ilgi alt boyutunun azaldığı görülmüştür. Algı boyutu ilgi boyutunu %26,3 arttırmaktadır (Tekin,2020).

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin demografik değişkenlerden nasıl etkilendiği araştırılmıştır. Anketler sonucunda ebeveynleri ilçede yaşayan öğrencilerin ve düşük gelirli öğrencilerin para konusunda daha fazla tutumsal davrandığı ortaya çıkmıştır (Ay ve Ebdülrazzade,2021).

Z kuşağının finansal okuryazarlığına ilişkin daha önce yapılan çalışmalar aşağıda eskiden yeniye doğru tarih sırasına göre özetlenmiştir.

Trabzon’un Ortahisar ilçesinde yaşayan lise düzeyinde eğitim gören öğrencilere finansal okuryazarlık düzeyini araştırmak amacıyla 29 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, kız öğrenciler finansal bilgi ve becerileri açısından daha az kendine güvenen, risklerden kaçma eğilimi yüksek ve finansla ilgili konulara erkeklere göre daha az ilgili olarak görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin harcamalarını takip etme düzeyinin yaş ilerledikçe yükseldiği ortaya çıkmıştır (Er ve Taylan, 2017:314).

Mandell (2018) lise son sınıfta okuyan öğrencilerle yaptığı çalışmasında, para yönetimi ve bireysel finans alanında eğitim verilen öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının olumlu etkilenmediği bulgusuna ulaşmıştır.

Gök ve Coşkun (2020) Türkiye’deki Z kuşağı gençleri üzerinde yaptıkları çalışmada yazarlar Z kuşağının mevcut finansal bilgilerinin harcama davranışlarına etkisini incelemişlerdir. Z kuşağı gençlerinin mevcut finansal bilgi düzeylerinin

düşük olduğunu varsaymış ve Z kuşağı bireylerinin harcama davranışlarının finansal bilgi eksikliğinden dolayı yüksek olacağını düşünmüşlerdir. Araştırma sonuçları, Z kuşağının finansal konulardaki mevcut bilgilerinin ve davranışlarının harcamaları üzerinde negatif yönde etki ettiğini göstermiştir. Dolayısıyla araştırmanın hipotezi, araştırma sonuçları ile desteklenmiştir.

Özbay ve Yaşa Özeltürkay (2021) yaptığı çalışmada, Z kuşağının finansal okuryazarlık düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin finansal konulardaki bilgileri yetersizdir. Öğrenciler finansal konuları stresli olarak görmekte ve sıkıcı bulmaktadır. Parayla ilgili hesaplamaları genellikle kısa vadeliidir.

Bu çalışmalardan hareketle Z kuşağının finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu, finansal konulardaki bilgi eksikliğinin harcama davranışlarına olumsuz yansıdığı, finansal konuların karışık olduğunu düşündüğünü söylemek mümkündür. Z kuşağı bireylerinin finansal konularda eğitim alması ile finansal okuryazarlık düzeyinin artacağını söylemek mümkündür.

3.2. Finansal Risk Toleransı ile İlgili Literatür Taraması

Finansal risk toleransına etki eden faktörlerle ilgili akademik çalışmalar, etki eden faktörlere göre ayrı ayrı belirtilmiştir.

Cinsiyetin finansal risk toleransına etkisini inceleyen akademik çalışmalarda Lazarone:1996, Clifford ve Edwin:1993, Dwyer vd. (2012), Hammitt vd: 2004, Grable vd: 2004, Grable ve Roszkowskj:2007, erkeklerin risk toleransının kadınlara göre daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Anbar ve Eker (2010) öğrencilerle yapmış oldukları çalışmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla finansal risk toleransına sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Çankaya, Ucal ve O'Neil (2013) çalışmalarında, Türk üniversitelerinde okuyan öğrencilerin risk alma davranışlarındaki eğilimin yanı sıra, öğrencilerin risk toleranslarını ve risk tutumlarını incelemiştir. Kadir Has Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerle yapılan bir çalışmada fazla kazanç elde etme imkanına rağmen kadınların risk toleransının erkeklerden daha düşük olduğu ve risk almanın erkeklerde heyecan ortaya çıkardığı gösterilmiştir.

Kalfa, Çakır ve Akar (2015) Pamukkale Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bir çalışmada, kız öğrencilerin finansal risk toleransının erkek öğrencilere göre düşük olduğu ve ailenin gelirinin arttıkça öğrencinin finansal risk toleransının arttığı gösterilmiştir.

Faff, Hallahan ve McKenzie (2004) çalışmalarında demografik değişkenlerin finansal risk toleransına etkilerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda finansal risk toleransının yaş ilerledikçe azaldığı, kadınların risk toleransının erkeklerden daha düşük olduğunu göstermiş, ayrıca bir başka demografik özellik olan medeni duruma göre, evlilerin risk toleransının bekar olanlardan daha düşük olduğu sonucuna varmışlardır.

Jianakoplos ve Bernasek (1998) yaptıkları çalışmada finansal risk toleransı üzerinde cinsiyetin etkili olup olmadığını araştırmışlardır. Çalışmanın sonucunda, bekar kadınların bekar erkeklere nazaran riskli davranışlardan daha çok kaçındıklarını tespit etmişlerdir. Bu durumun sebebini de erkeklerin mali varlıklarının kadınlardan daha yüksek olmasına bağlamışlardır.

Bununla birlikte finansal risk toleransının cinsiyete göre farklılık göstermediği sonucuna ulaşan çalışmalar da mevcuttur. Schubert vd:1999, Hanna vd: 1998, Grable ve Joo:1998 Mayfield vd. (2008) çalışmalarında risk alma tutumunun cinsiyete göre farklılaşmadığını belirtmişlerdir.

Bazı çalışmalarda ise kadınların risk toleransı erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur. Rilley ve Russan(1985), Akgüneş (2021), Embrey ve Fox (1997) yapmış oldukları çalışmada çalışan, mal varlığı yüksek, miras bekleyen kadınların risk toleransının yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Bir başka demografik değişken olan yaş ile finansal risk toleransı arasında ilişkinin incelendiği araştırmalara bakıldığında da farklı sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

Wallach ve Kogan (1961) risk toleransının katılımcıların yaşlarına göre değişip değişmediğini incelemiş ve araştırmanın sonuçlarına göre, yaş ilerledikçe finansal risk toleransının azaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Grable, McGill ve Britt (2009) yaptıkları çalışmalarında yine aynı şekilde yaş ile risk toleransı arasında ters

yönlü değişen bir ilişki bulmuşlardır. Aynı şekilde Grable ve Joo (2004), Hanna vd (1998), Faff, Hallahan ve McKenzie (2014) çalışmalarında yaşla finansal risk toleransının ters orantılı olarak değiştiğini ortaya koymuşlardır.

Haliassos ve Bertaut (1995), Sung ve Hanna (1996), Yang (2004) yapmış oldukları çalışmalarda yaşla finansal risk toleransı arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlar ve finansal risk toleransının yaşa göre değişmediğini belirtmişlerdir.

Faff (2008) yaptığı çalışmada farklı bir bulguya ulaşarak finansal risk toleransının belli bir yaşa kadar artarken belli bir yaştan sonra azaldığı sonucunu bulmuştur.

Bayar vd. (2020), Baker ve Haslem (1974), Wang ve Hanna (1997) yaptıkları çalışmalar sonucunda finansal risk toleransı ile yaş arasında negatif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Bu çalışmalara göre yaş arttıkça finansal risk toleransı azalmıştır.

Araştırmalarda finansal risk toleransını etkileyen bir başka değişken olarak da medeni durum incelenmiştir.

Grable ve Joo (1999), Hallahan vd (2003), Grable vd (2004) yapmış oldukları çalışmalarda medeni durumun finansal risk toleransını etkilemediği sonucuna varmışlardır.

Faff, Hallahan ve McKenzie (2014), Yoo ve Hanna (2004) çalışmalarında bekarların finansal risk toleransının evlilere göre daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Grable (2000) yaptığı araştırma sonucunda evlilerin finansal risk toleransının bekarlara nazaran daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Çalışmalarda kullanılan finansal risk toleransına etki eden demografik değişkenlerden biri de eğitim düzeyidir.

Hammond vd. (1967) çalışmalarında eğitim seviyesi yükseldikçe finansal risk toleransının da arttığını bulmuşlardır. Grable ve Lytonn (1999), Brown ve Taylor (2007), Coleman (2003) çalışmalarında aynı sonuca ulaşmışlardır. Ancak literatürde bu sonucun tam tersine ulaşan araştırmalar da bulunmaktadır. Dohmen vd. (2005), Mittal ve Vyas (2007) yapmış olduğu çalışmalar eğitim seviyesi azaldıkça finansal

risk toleransının arttığını göstermektedir. Hallahan (2003) yapmış olduğu araştırmada eğitim seviyesinin finansal risk toleransını etkilemediği sonucuna varmıştır.

Finansal risk toleransını etkileyen demografik değişkenlerden biri de gelir düzeyidir. Purkayastha (2008) gelir seviyesi yükseldikçe finansal risk toleransının da arttığını saptamış, gelir düzeyi yüksek olan genç yatırımcıların finansal risk toleransının da yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Brown ve Taylor (2003), Grable vd. (2006), Gutter ve Fontes (2006) da araştırmalarında aynı sonuca ulaşmış ve gelir düzeyiyle finansal risk toleransının doğru orantılı olduğunu belirtmişlerdir.

Bir işte çalışıyor olma durumu da finansal risk toleransını etkileyen değişkenlerden biridir. Kahraman ve Kaya (2018) yaptıkları anket çalışmasında bir işte çalışanların finansal risk toleransının çalışmayanlara nazaran daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ayrıca gelecekte kamu sektöründe çalışmayı hedefleyen öğrencilerin risk toleransı özel sektörde çalışmayı hedefleyen öğrencilerin finansal risk toleransından daha düşük bulunmuştur.

Literatürde ev sahibi olma veya olmama durumunun finansal risk toleransına etkili olup olmadığını inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Grable (1999) a göre ev sahibi olanların finansal risk toleransı yüksektir. Yoo ve Hanna (2004), Hammit vd (2005) ise ev sahip olup olmama ile finansal risk toleransı arasındaki ilişki olup olmadığını incelemiş ve araştırma sonucunda iki değişken arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını belirtmişlerdir.

Literatür incelendiğinde finansal bilgi düzeyinin de finansal risk toleransına etki edip etmediğini inceleyen araştırmalara da rastlanılmıştır. Grable (2000), Grable ve Joo (2004) yaptıkları çalışmalarda finansal bilgi seviyesi fazla olan bireylerin finansal bilgi seviyesi düşük olan bireylerden daha yüksek finansal risk toleransına sahip olduklarını bulmuştur.

Grable ve Joo (2004) yapmış oldukları çalışmalarda finansal risk toleransına etki edebilecek demografik, sosyoekonomik, psikosoyal faktörleri incelemek için iki ayrı üniversitede çalışanlardan oluşan kişilerden veriler elde etmiş ve bu veriler üzerinden çoklu regresyon testi uygulamışlardır. Çalışmanın sonucunda finansal risk toleransının medeni durum, eğitim durumu, hane halkı geliri ve finansal bilgi

seviyesindeki farklılıklara göre değiştiğini göstermişlerdir. Bu çalışmaya göre finansal bilgi seviyesinin artması finansal risk toleransını da arttırmaktadır. Bu çalışmada ayrıca ailede ilk ocuk olanların finansal risk toleransının kendilerinden sonra doğan çocuklara göre daha düşük bulunmuştur.

Finansal risk toleransının incelendiği araştırmalar sadece demografik değişkenlerle sınırlı değildir. Yapılan literatür çalışmasında kişilik özelliklerinin finansal risk toleransına etkisiyle ilgili çok sayıda çalışmaya da rastlanmıştır.

İş hayatına yeni giren ve maksimum beş yıldır çalışma hayatında bulunan gençlerle yapılan bir çalışmada, kişilik özelliklerinin finansal risk toleransına etki edip etmediği incelenmiş, çalışmanın sonuçlarına göre kadın ve erkeklerin finansal risk toleransı düzeyinde bir farklılık olmadığı yani finansal risk toleransının cinsiyete göre farklılaşmadığı, uyumluluk, duygusal denge ve deneyime açıklık gibi kişisel özelliklerin finansal risk toleransını etkilediği sonucuna varılmıştır (Mathur ve Nathani:2019).

Hitay ve Anbar (2020) niversite ğrencilerinin finansal risk toleransına etki eden demografik faktörleri ve kişilik özelliklerini incelemişlerdir. Yapmış oldukları araştırma sonucunda erkek öğrencilerin finansal risk toleransının kız öğrencilere göre daha yüksek olduğu, ailenin gelir seviyesindeki artışın öğrencilerin finansal risk toleransı düzeyini de arttırdığı sonucuna ulaşmışlardır. Beş faktör kişilik özelliklerinin finansal risk toleransına etkisi incelendiğinde de sadece dışadönüklük özelliğinin finansal risk toleransı düzeyini arttırdığı gözlemlenmiştir.

Türkiye’de Z kuşağının finansal risk toleransı ile ilgili olan bir çalışmada finansal risk toleransının beş temel kişilik özelliğiyle arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre açıklık kişilik özelliğine sahip Z kuşağı bireylerinin risk toleransının yüksek olduğu ve riskten kaçmadığı, disiplinli ve bilişsel yapıya sahip Z kuşağı bireylerinin daha az risk aldığı ortaya konmuştur (Akgüneş, 2021).

Yapılan araştırmalara genel olarak bakıldığında (Sulaiman, 2012: 109-115):

(a) Erkeklerin finansal risk toleransı kadınlara göre,

(b) Genç bireylerin finansal risk toleransı yaşlılara göre,

- (c) Bekar bireylerin finansal risk toleransı evlilere göre,
- (d) Gelir düzeyi yüksek olanların finansal risk toleransı gelir düzeyi düşük olanlara göre,
- (e) Profesyonel meslek guruplarında çalışan bireylerin finansal risk toleransı profesyonel olmayan meslek guruplarında çalışanlara göre,
- (f) Kendi işini yapanların finansal risk toleransı farklı işlerde istihdam edilenlere göre,
- (g) Eğitim düzeyi yüksek olanların finansal risk toleransı eğitim düzeyi düşük olanlara göre

daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Araştırma Soruları

Bu araştırmanın genel amacı, Z kuşağının finansal tutum ve davranışları ile finansal risk toleransı arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Z kuşağının katılımı ile aşağıda belirtilen sorulara yanıt aranacaktır.

1. Araştırmaya katılan Z kuşağı bireylerinin finansal tutum ve davranışları ne düzeydedir?
2. Araştırmaya katılan Z kuşağı bireylerin finansal tutum ve davranışları cinsiyet, yaş, medeni durum, çalışma durumu, gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Araştırmaya katılan Z kuşağı bireylerinin finansal risk toleransları ne düzeydedir?
4. Araştırmaya katılan Z kuşağı bireylerinin finansal tutum ve davranışları ile finansal risk toleransları arasında nasıl bir ilişki vardır?
5. Finansal risk toleransı finansal tutum ve davranışların yordayıcısı mıdır?

3.3. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, Türkiye'deki nüfusun yaklaşık %23'ünü oluşturan Z kuşağı bireylerinin mevcut finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi, harcama davranışları ve tasarruf bilinçlerinin belirlenmesi ile risk alma düzeylerini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır.

Literatür çalışmalarında Z kuşağının finansal okuryazarlığı hakkında sınırlı sayıda çalışma olduğu ancak Z kuşağının finansal risk toleransının finansal tutum ve davranışlarla arasındaki ilişkiye dair herhangi bir çalışmaya rastlanmadığından bu çalışmanın gelecekteki araştırmalara ışık tutacağı ve Z kuşağının finansal risk toleransına etki eden demografik ve sosyoekonomik faktörlerle ilgili olarak yapılan ilk çalışmalardan olacağı düşünülmektedir.

3.4. Araştırmanın Varsayımı ve Kısıtları

Araştırmada kullanılacak olan anketlerin katılımcılar tarafından düzgün bir şekilde ve samimi olarak cevaplandıkları varsayılmıştır.

Araştırmanın kısıtları ise şöyledir:

- Bu araştırmada konu, Z kuşağının finansal tutum ve davranışları ile finansal risk toleransları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenmesiyle sınırlıdır.
- Araştırma Ankara il merkezinden seçilen; 2000-2012 yıllarında doğmuş bireylerle sınırlıdır.
- Elde edilen veriler; kullanılacak olan ölçeklerdeki sorularla ve katılımcıların verdikleri cevaplarla sınırlıdır.

3.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini 2021 yılında Ankara ilinde yaşayan 2000-2012 doğumlu Z Kuşağı içinde bulunan bireylerin tümü oluşturacaktır. Araştırmanın örneklemini ise 2021 yılında Ankara ilinde yaşayan 2000-2012 yıllarında doğmuş 431 birey oluşturmuştur. Örneklem, kolayda örnekleme yolu ile seçilen kişilerden belirlenmiştir.

3.6. Veri Kaynakları ve Veri Toplama Yöntemi

Araştırmamızda kullanılan veriler birincil kaynaklıdır. Kullanılan bu veriler araştırma için Google.docs. sitesi üzerinden online uygulanan anketlerdeki verilerden oluşmaktadır.

Yapılan online anket çalışması öncesinde 20 kişilik bir pilot uygulama yapılarak online anket uygulamasının anlaşılır olup olmadığı test edilmiştir. Pilot

uygulama tamamlanarak geri dönüşler sonucunda gereken düzenlemeler yapılmış ve anketler online olarak katılımcılara gönderilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak iki farklı ölçek ve bir kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

a) Kişisel Bilgi Formu: Bu form ile çalışanların cinsiyet, yaş, medeni hal, eğitim durumu, ailenin ekonomik düzeyi, ebeveynlerin eğitim durumu, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olunduğu, kredi kartı kullanıp kullanmama durumu, kredi kartıyla yapılan aylık harcamalar, daha önce finansal konularda eğitim alıp almadığı verilerine erişilmiştir.

b) Finansal Risk Toleransı Ölçeği: Z kuşağının risk toleransını ölçmek için çalışmada Grable ve Lytton (1999) tarafından geliştirilen Risk Toleransı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekte toplamda 13 soru bulunmaktadır. 9. ve 10. maddeler ikili; 4.,5.ve 12. maddeler üçlü; diğer maddeler dördü puanlanmıştır. Verilen cevaplara karşılık gelen puanların toplanmasıyla da bir puan oluşturulmuştur.

c) Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Araştırmada Z Kuşağının finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarını tespit etmek için Sarıgül (2015) tarafından geliştirilen Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 14 sorudan oluşmaktadır. İlk 8 soru “kesinlikle katılmıyorum” ifadesinden “kesinlikle katılıyorum” ifadesine kadar 5’li likert ölçeği biçimindedir. Son 6 soru ise “Hiçbir zaman” ifadesinden “Her zaman” ifadesine kadar 5’li likert ölçeği biçimindedir.

3.7. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada sınanacak olan hipotezler şu şekildedir:

H₁: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.

H₂: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları yaşa göre farklılık göstermektedir.

H₃: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H₄: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları cinsiyete göre farklılık göstermektedir

H₅: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₆: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₈: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₁₀: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₁₁: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₁₂: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₁₃: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.

H₁₄: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.

H₁₅: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₆: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₈: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.

H₂₀: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.

H₂₁: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₂₂: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₂₃: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₂₄: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₂₅: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₂₆: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₂₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₂₈: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₂₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₃₀: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₃₁: Finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

H₃₂: Finansal risk tolerans düzeyleri finansal tutum ve davranışları üzerinde etkilidir.

3.8. Ölçeklerin Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği ve finansal risk toleransı ölçeklerinin güvenilirliklerini test etmek amacıyla Cronbach Alfa içsel tutarlılık testi uygulanmıştır.

Cronbach Alpha katsayısı 0 ile 1 arasında değerler ile ölçülür ve ölçüm aralıkları şu şekildedir: (İslamoğlu ve Alınacak, 2016: 291-292);

$0,01 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür.

$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek güvenilirliği kabul edilebilir seviyededir;

$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek güvenilirliği yüksektir.

Araştırmada kullanılan ölçeklere ilişkin güvenilirlik analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 3.1' de özetlenmiştir.

Tablo 3.1. Ölçeklerin Puanlarına İlişkin Güvenirlik Analizi

Ölçekler	Cronbach's Alpha
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	0,703
Finansal Risk Toleransı Ölçeği	0,720

Tablo 3.1 incelendiğinde, hem finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeğinin hem de finansal risk toleransı ölçeğinin güvenilirlik düzeyinin kabul edilebilir güvenilirlik seviyesinde olduğu görülmektedir.

3.9. İfadelere Verilen Cevapların Normal Dağılıma Uygunluk Testleri

Finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği ile finansal risk toleransı ölçeklerinde ifadelere verilen cevapların normal dağılıma uygun olup olmadığını test etmek amacıyla Skewness(Çarpıklık) ve Kurtosis(Basıklık) değerlerine bakılmıştır.

Tablo 3.2. İfadelere Verilen Cevapların Normal Dağılıma Uygunluk Testleri

Ölçekler	Skewness(Çarpıklık)	Kurtosis(Basıklık)
Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği	0,187	-0,226
Finansal Risk Toleransı Ölçeği	0,005	-0,190

Çarpıklık (Skewness) değeri, -1.96 ile +1.96 ve %5 anlamlılık seviyesinde normali gösterirken, -3 ile +3 arasındaki basıklık (Kurtosis) değerleri de %5 anlamlılık düzeyinde normal kabul edilir (Uyar 2019:98).

Tablo 3.2 incelendiğinde, finansal okuryazarlık tutum ve davranış ölçeği ve finansal risk toleransı ölçeğinin normal dağılıma uygun olduğu görülmektedir.

3.10. Bulgular

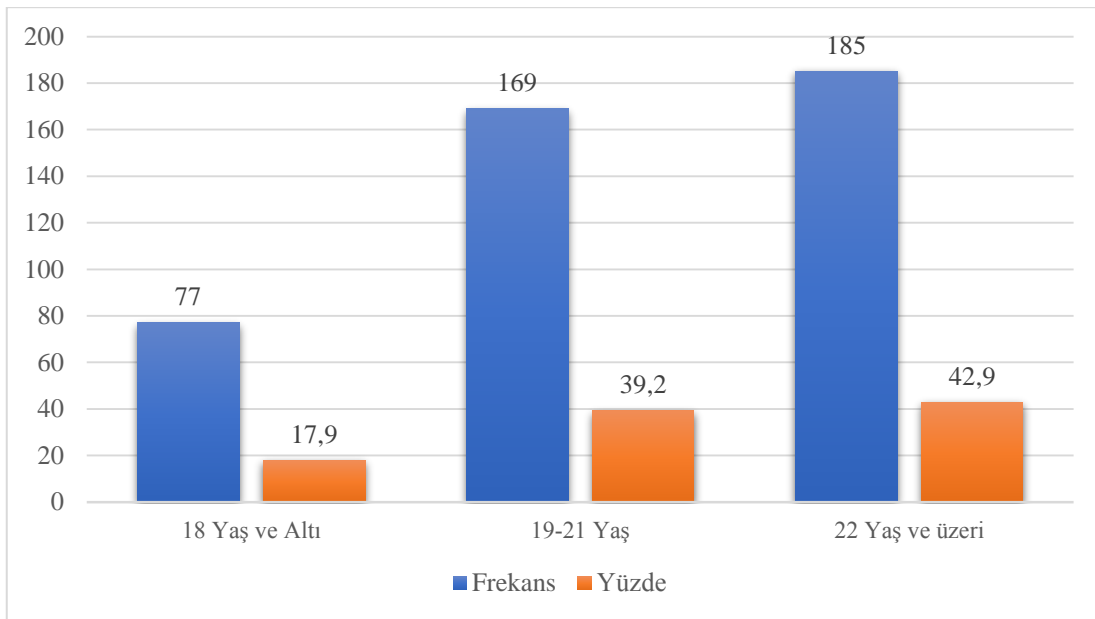
3.10.1. Sosyo-Demografik Özelliklere Dair Bulgular

Çalışma kapsamındaki bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular frekans ve yüzdelerine göre nitelendirilmiştir. Araştırmaya katılanların yaşlara göre dağılımı Tablo 3.3'te özetlenmiştir.

Tablo 3.3. Katılımcıların Yaşlara Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde
18 Yaş ve Altı	77	17,9
19-21 Yaş	169	39,2
21 Yaş ve üzeri	185	42,9
Toplam	431	100,0

Katılımcılar yaşlarına göre dağılımı incelendiğinde, %42,9'u (185 kişi) 21 yaş ve üzeri, %39,2'si (169 kişi) 19-21 yaş ve %17,9'u (77 kişi) 18 yaş ve altı grubunda yer aldığı görülmüştür. Söz konusu bu veriler Şekil 3.1'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 3.1. Katılımcıların Yaşlara göre Dağılımı

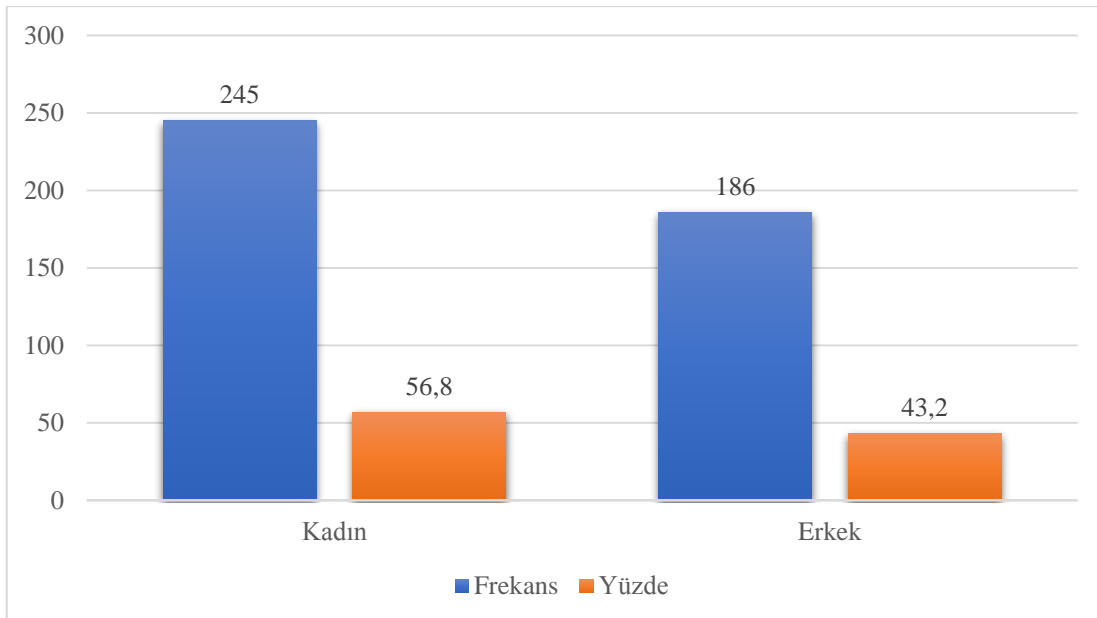
Araştırmaya katılanların cinsiyete göre dağılımı Tablo 3.4'te özetlenmiştir.

Tablo 3.4. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	245	56,8
Erkek	186	43,2
Toplam	431	100,0

Katılımcılar cinsiyetlerine göre; %56,8'si (245 kişi) kadın, %43,2'si (186 kişi) erkek şeklinde dağılmışlardır.

Söz konusu bu veriler Şekil 3.2'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

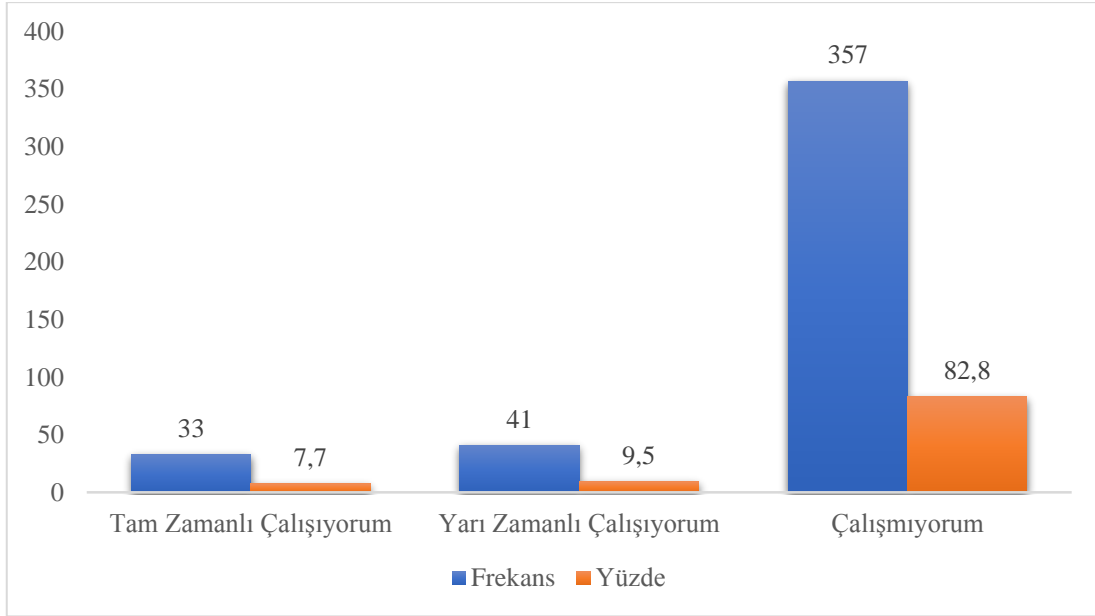
Şekil 3.2. Katılımcıların Cinsiyete göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların çalışma durumlarına göre dağılımı Tablo 3.5'te özetlenmiştir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Çalışma Durumlarına Göre Dağılımı

Çalışma Durumu	Frekans	Yüzde
Tam Zamanlı Çalışıyorum	33	7,7
Yarı Zamanlı Çalışıyorum	41	9,5
Çalışmıyorum	357	82,8
Toplam	431	100,0

Katılımcılar çalışma durumlarına göre; %82,8'si (357 kişi) çalışmıyorum, %9,5'i (41 kişi) yarı zamanlı çalışıyorum, %7,7'si (33 kişi) tam zamanlı çalışıyorum şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.3'te grafiksel olarak gösterilmiştir.

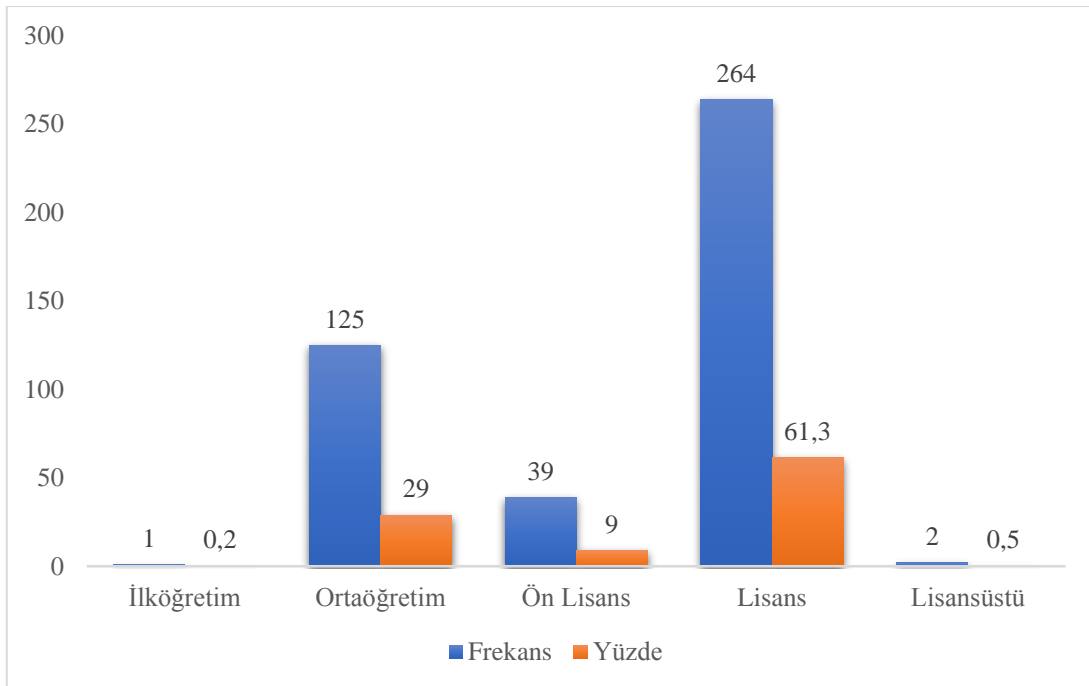
Şekil 3.3. Katılımcıların Çalışma Durumlarına göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.6'da özetlenmiştir.

Tablo 3.6. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
İlköğretim	1	0,2
Ortaöğretim	125	29,0
Ön Lisans	39	9,0
Lisans	264	61,3
Lisansüstü	2	0,5
Toplam	431	100,0

Katılımcılar eğitim düzeylerine göre; %61,3'ü (264 kişi) lisans, %29'u (125 kişi) ortaöğretim, %9'u (39 kişi) ön lisans, %0,5'i (2 kişi) lisansüstü, %0,2'si (1 kişi) ilköğretim şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.4'te grafiksel olarak gösterilmiştir.

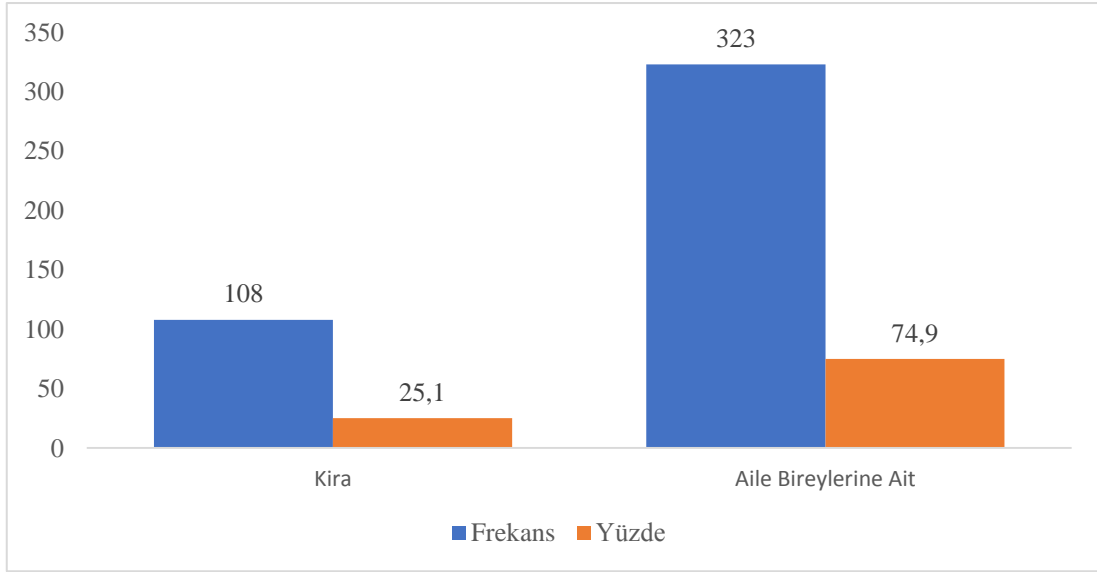
Şekil 3.4. Katılımcıların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılım

Araştırmaya katılanların yaşadıkları evin sahipliğine göre dağılımı Tablo 3.7’de özetlenmiştir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Yaşadıkları Evin Sahipliğine Göre Dağılımı

Yaşanılan Ev	Frekans	Yüzde
Kira	108	25,1
Aile Bireyelerine Ait	323	74,9
Toplam	431	100,0

Katılımcılar yaşadıkları evin sahipliğine göre; %74,9’u (323 kişi) aile bireyelerine ait, %25,1’i (108 kişi) kira şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.5’te grafiksel olarak gösterilmiştir.

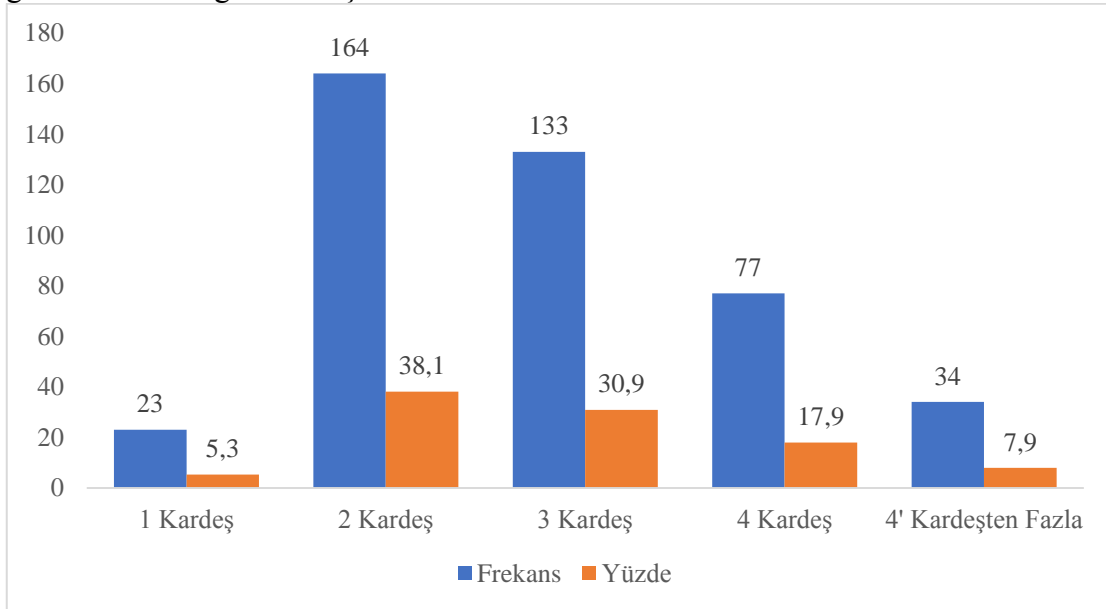
Şekil 3.5. Katılımcıların Yaşadıkları Evin Sahipliğine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların kardeş sayılarına göre dağılımı Tablo 3.8’de özetlenmiştir.

Tablo 3.8. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	Frekans	Yüzde
1 Kardeş	23	5,3
2 Kardeş	164	38,1
3 Kardeş	133	30,9
4 Kardeş	77	17,9
4' Kardeşten Fazla	34	7,9
Toplam	431	100,0

Katılımcılar kardeş sayılarına göre; %38,1’i (164 kişi) 2 kardeş, %30,9’u (133 kişi) 3 kardeş, %17,9’u (77 kişi) 4 kardeş, %7,9’u (34 kişi) 4 kardeşten fazla, %5,3’ü (23 kişi) 1 kardeş şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.6’da grafiksel olarak gösterilmiştir.

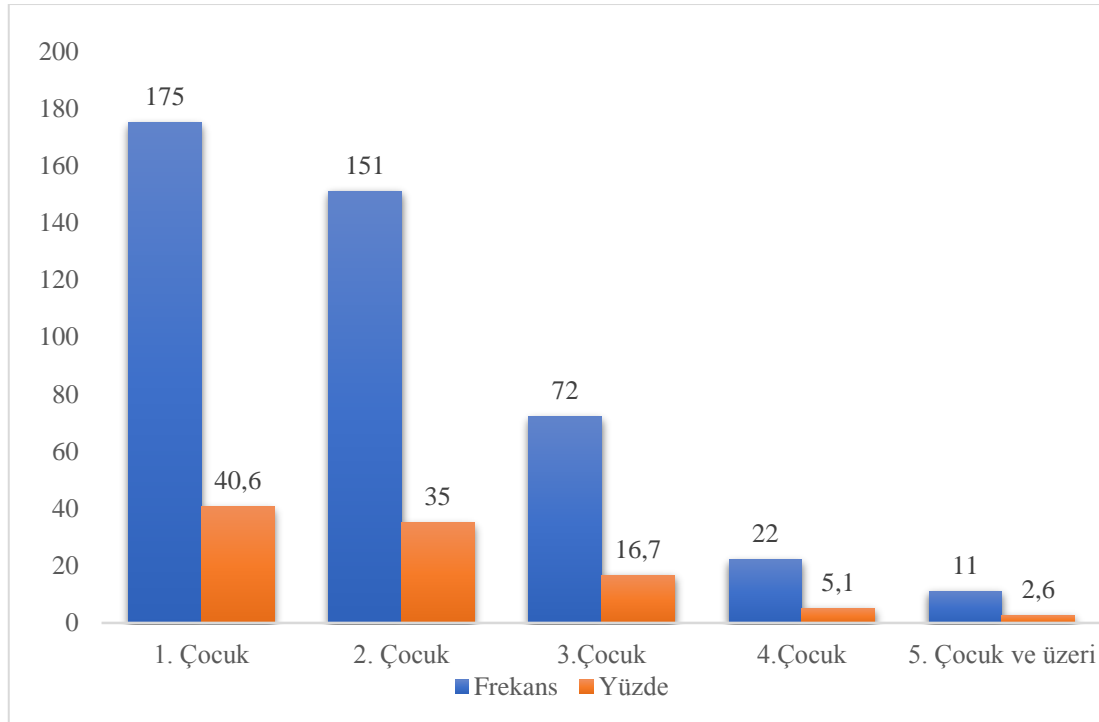
Şekil 3.6. Katılımcıların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların doğum sırasına (kaçıncı çocuk olma) göre dağılımı Tablo 3.9'da özetlenmiştir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Doğum Sırasına (Kaçıncı Çocuk Olma Durumlarına) Göre Dağılımı

Doğum Sırası (Kaçıncı Çocuk Olma)	Frekans	Yüzde
1. Çocuk	175	40,6
2. Çocuk	151	35,0
3.Çocuk	72	16,7
4.Çocuk	22	5,1
5. Çocuk ve üzeri	11	2,6
Toplam	431	100,0

Katılımcılar; %40,6'sı (175 kişi) 1.çocuk, %35,0'i (151 kişi) 2.çocuk, %16,7'si (72 kişi) 3.çocuk, %5,1'i (22 kişi) 4.çocuk, %2,6'sı (11 kişi) 5.çocuk ve üzeri şeklinde dağılmışlardır Söz konusu bu veriler Şekil 3.7'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

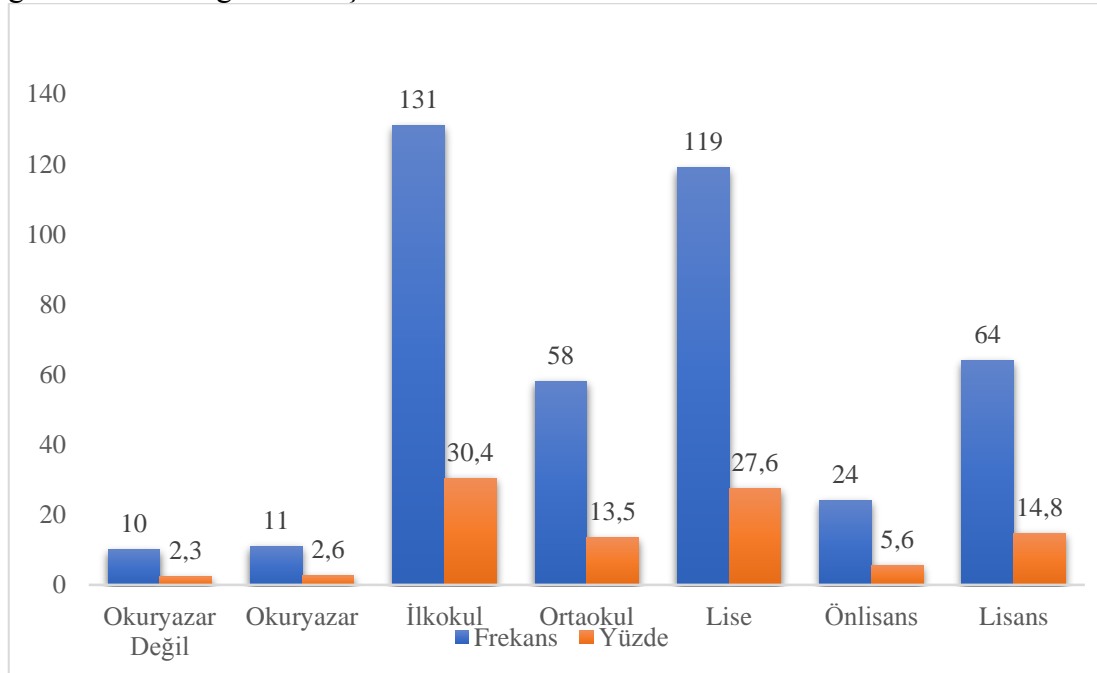
Şekil 3.7. Katılımcıların Doğum Sırasına (Kaçıncı Çocuk Olma Durumlarına) Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların anne eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.10'da özetlenmiştir.

Tablo 3.10. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Anne Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Okuryazar Değil	10	2,3
Okuryazar	11	2,6
İlkokul	131	30,4
Ortaokul	58	13,5
Lise	119	27,6
Önlisans	24	5,6
Lisans	64	14,8
Lisansüstü	14	3,2
Toplam	431	100,0

Katılımcılar anne eğitim düzeylerine göre; %30,5'i (131 kişi) ilkokul, %27,6'sı (119 kişi) lise, %14,8'i (64 kişi) lisans, %13,5'i (58 kişi) ortaokul, %5,6'sı (24 kişi) önlisans, %3,2'si (14 kişi) lisansüstü, %2,6'sı (11 kişi) okuryazar, %2,3'ü (10 kişi) okuryazar değil şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.8'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

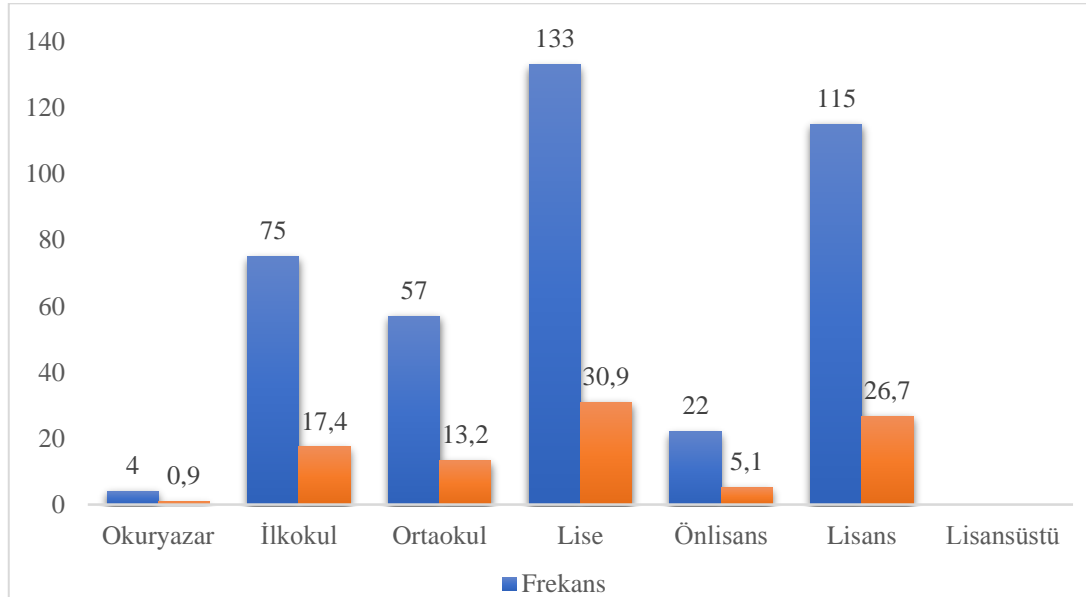
Şekil 3.8. Katılımcıların Anne Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların baba eğitim düzeylerine göre dağılımı Tablo 3.11’de özetlenmiştir.

Tablo 3.11. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Baba Eğitim Düzeyi	Frekans	Yüzde
Okuryazar	4	0,9
İlkokul	75	17,4
Ortaokul	57	13,2
Lise	133	30,9
Önlisans	22	5,1
Lisans	115	26,7
Lisansüstü	25	5,8
Toplam	431	100,0

Katılımcılar baba eğitim düzeylerine göre; %30,9’u (133 kişi) lise, %26,7’si (115 kişi) lisans, %17,4’ü (75 kişi) ilkokul, %13,2’si (57 kişi) ortaokul, %5,8’i (25 kişi) lisansüstü, %5,1’i (22 kişi) önlisans, %0,9’u (4 kişi) okuryazar şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.9’da grafiksel olarak gösterilmiştir.

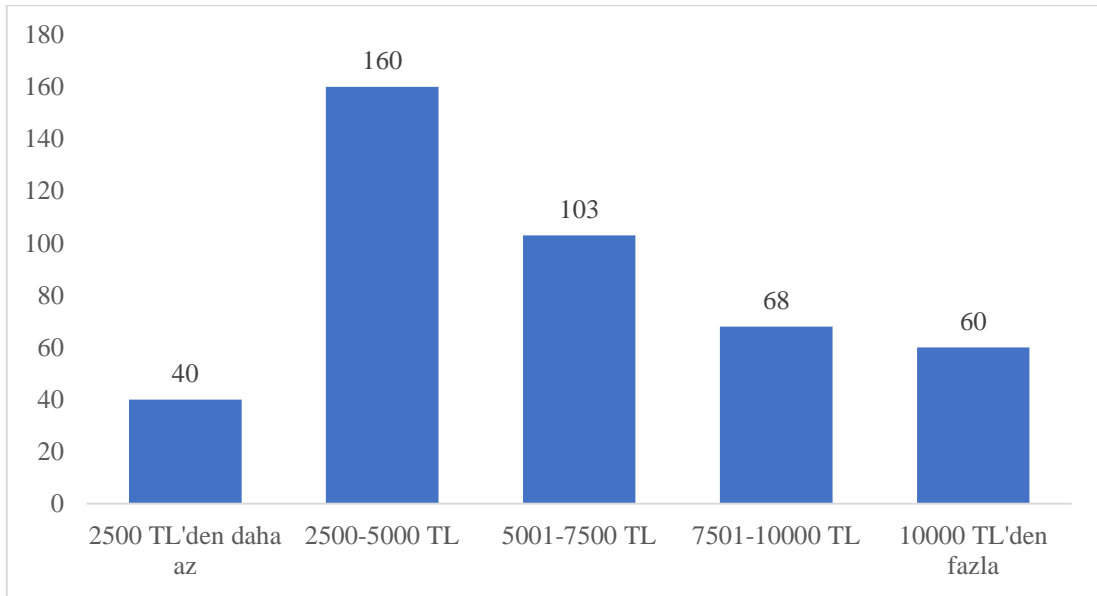
Şekil 3.9. Katılımcıların Baba Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların aylık hane halkı gelirlerine göre dağılımı Tablo 3.12’de özetlenmiştir.

Tablo 3.12. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelirlerine Göre Dağılımı

Aylık Hane Halkı Geliri	Frekans	Yüzde
2500 TL'den daha az	40	9,3
2500-5000 TL	160	37,1
5001-7500 TL	103	23,9
7501-10000 TL	68	15,8
10000 TL'den fazla	60	13,9
Toplam	431	100,0

Katılımcılar aylık hane geliri düzeylerine göre; %37,1’i (160 kişi) 2500-5000 TL, %23,9’u (103 kişi) 5001-7500 TL, %15,8’i (68 kişi) 7501-10000 TL, %13,9’u (60 kişi) 10000 TL’den fazla, %9,3’ü (40 kişi) 2500 TL’den az şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.10’da grafiksel olarak gösterilmiştir.

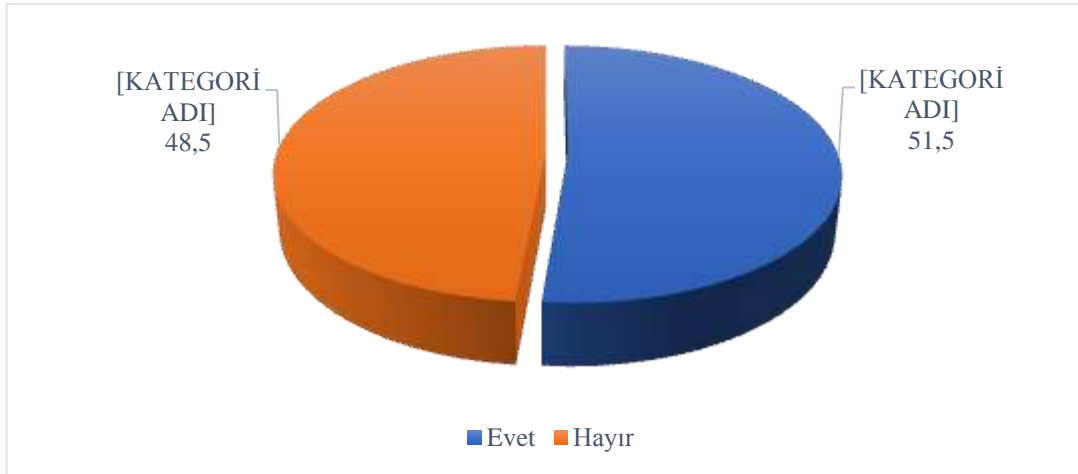
Şekil 3.10. Katılımcıların Aylık Hane Halkı Gelirlerine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların kredi kartı sahipliğine göre dağılımı Tablo 3.13'te özetlenmiştir.

Tablo 3.13. Katılımcıların Kredi Kartı Sahipliğine Göre Dağılımı

Kredi Kartı Sahipliği	Frekans	Yüzde
Evet	222	51,5
Hayır	209	48,5
Toplam	431	100,0

Katılımcılar kendilerine ait kredi kartı sahibi olma durumlarına göre; %51,5'i (222 kişi) evet, %48,5'i (209 kişi) hayır şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.11.'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

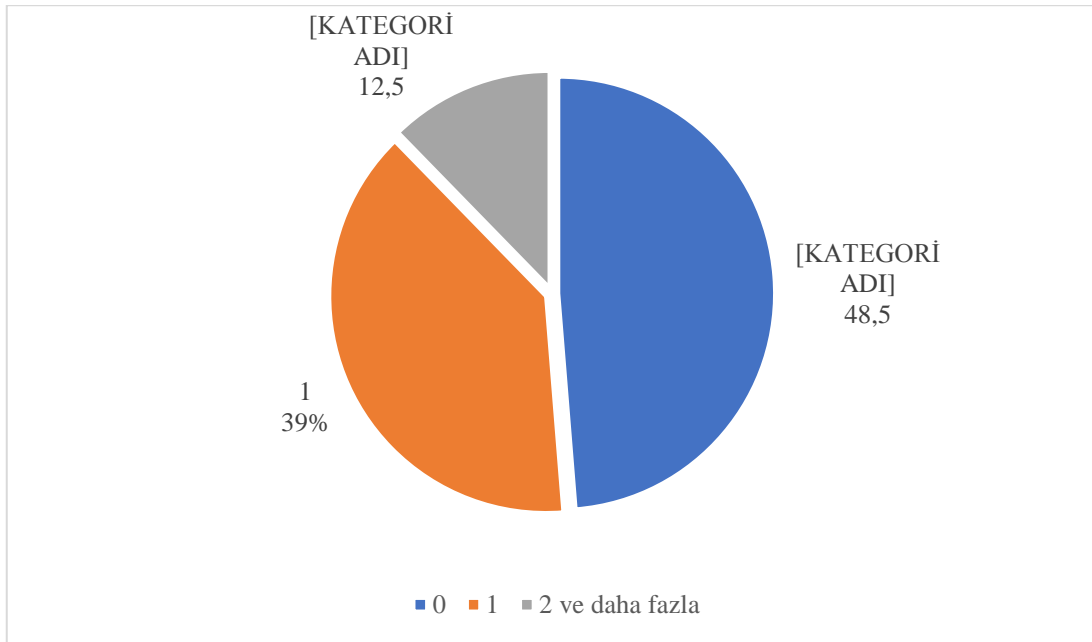
Şekil 3.11. Katılımcıların Kredi Kartı Sahipliğine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların sahip olunan kredi kartı sayısına göre dağılımı Tablo 3.14'te özetlenmiştir.

Tablo 3.14. Katılımcıların Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Dağılımı

Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısı	Frekans	Yüzde
0	209	48,5
1	168	39,0
2 ve daha fazla	54	12,5
Toplam	431	100,0

Katılımcılar sahip oldukları kredi kartı sayısına göre; %48,5'i (209 kişi) 0(sıfır), %39'u (168 kişi) 1(bir), %12,5'i (54 kişi) 2 ve daha fazla şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.12'de grafiksel olarak gösterilmiştir.

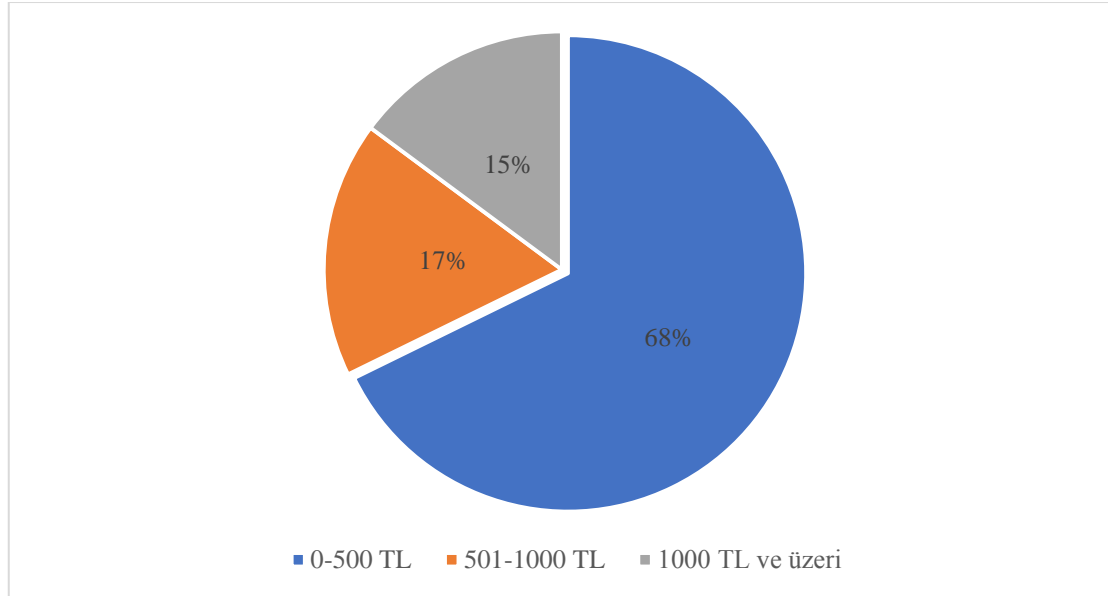
Şekil 3.12. Katılımcıların Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların aylık kredi kartı harcama düzeyine göre dağılımı Tablo 3.15’te özetlenmiştir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyine Göre Dağılımı

Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyi	Frekans	Yüzde
0-500 TL	292	67,7
501-1000 TL	75	17,4
1000 TL ve üzeri	64	14,8
Toplam	431	100,0

Katılımcılar aylık kredi kartı ile yaptıkları harcama düzeyine göre; %67,7’si (292 kişi) 0-500 TL, %17,4’ü (75 kişi) 501-1000 TL, %14,8’i (64 kişi) 1000 TL ve üzeri şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.13’te grafiksel olarak gösterilmiştir.

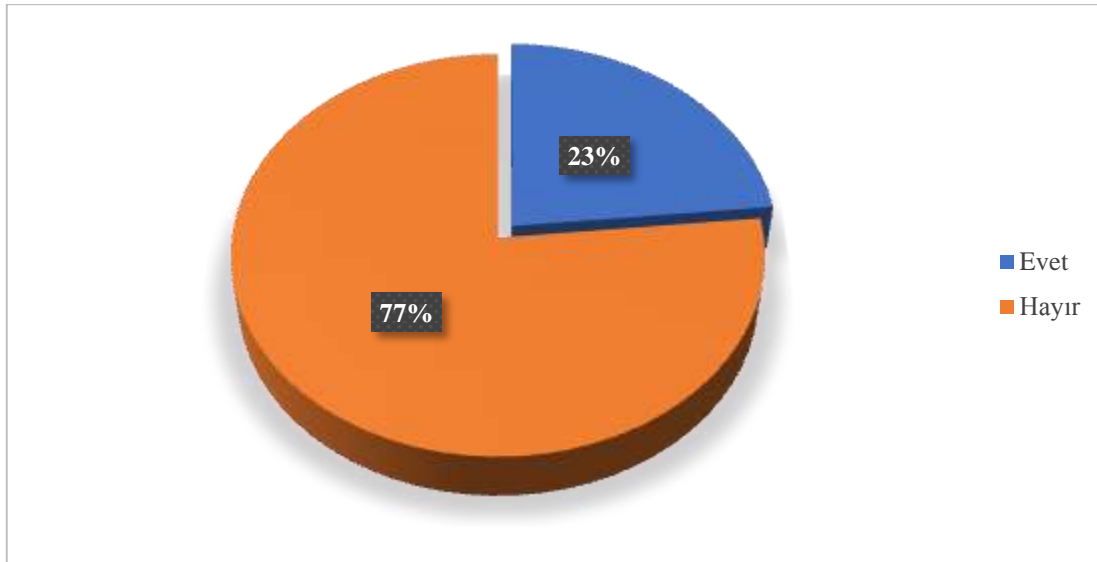
Şekil 3.13. Katılımcıların Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyine Göre Dağılımı

Araştırmaya katılanların daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre dağılımı Tablo 3.16’da özetlenmiştir.

Tablo 3.16. Katılımcıların Daha Önce Ekonomi veya Finans Alanında Eğitim Alma Durumlarına Göre Dağılımı

Ekonomi veya Finans Konularında Eğitim Alma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	101	23,4
Hayır	330	76,6
Toplam	431	100,0

Katılımcılar daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre %76,6’sı (330 kişi) hayır, %23,4’ü (101 kişi) evet şeklinde dağılmışlardır. Buradan hareketle katılımcıların çok büyük kısmının finansal konularda daha önceden eğitim almadığı söylenebilir. Söz konusu bu veriler Şekil 3.14’te grafiksel olarak gösterilmiştir.

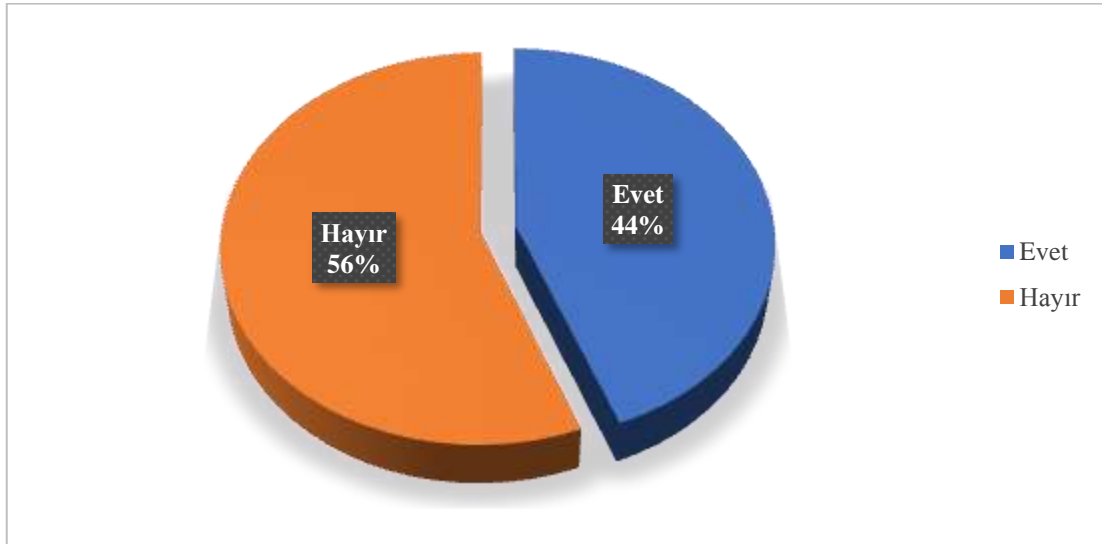
Şekil 3.14. Katılımcıların Daha Önce Ekonomi veya Finans Konularında Eğitim Alma Durumlarına Göre Dağılım

Araştırmaya katılanların aile bireylerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre dağılımı Tablo 3.17’de özetlenmiştir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Aile Bireyelerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı

Aile Bireyelerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	190	44,1
Hayır	241	55,9
Toplam	431	100,0

Katılımcılar aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre; %44,1'i (190 kişi) evet, %55,9'u (241 kişi) hayır şeklinde dağılmışlardır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.15'te grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 3.15. Katılımcıların Aile Bireyelerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Dağılımı

3.10.2. Ölçeklerin Betimsel İstatistiklerine Dair Bulgular

Araştırmada kullanılan finansal tutum ve davranış ölçeğine belirtilen görüşlere dair betimsel istatistikler aşağıdaki Tablo 3.18'de özetlenmiştir.

Tablo 3.18. Finansal Tutum ve Davranış Ölçeğinde Belirtilen Görüşlere Dair
Betimsel İstatistikler

İfadeler	Ort.	Std. Sapma
Para ile ilgili konular karmaşıktır.	3,2367	1,21029
Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.	1,4130	0,75404
Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.	2,3364	1,24659
Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir.	2,2158	1,14621
Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz.	1,9118	1,06602
Finans konularında eğitim almak isterim.	2,2065	1,19166
Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.	3,3735	1,30371
Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.	2,7726	1,23111
Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.	2,6311	1,27803
Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.	3,0348	1,25613
Paramın nasıl bittiğini anlamam.	2,9814	1,39422
Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.	1,7564	0,97100
Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.	1,6079	0,81943
Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.	3,3527	1,36091
N =431		

Katılımcıların finansal tutum ve davranışlara dair görüşlere katılım düzeylerine bakıldığında, en yüksek düzeyde katılım gösterilen görüşler şu şekilde belirtilebilir:

- Para ile ilgili konular karmaşıktır,
- Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir,
- Haftalık ve aylık harcama planları yaparım,
- Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.

En yüksek düzeyde katılım gösterilen ifadelerle bakıldığında para ile ilgili konuların karmaşık bulunduğu öne çıkmıştır. Z kuşağının parayla ilgili konularda eğitim alması, bu konuların daha da netleşmesine yardımcı olabilir. Gazete ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini takip etmeleri finansal konulara ilgilerinin yüksek olduğunu gösterir. Haftalık ve aylık harcama planları yapmaları, harcamalarını kontrol altında tuttukları en azından tutmaya çalıştıklarını ortaya

koyar. Alışveriş yapmanın Z kuşağının mutlu olması için önemli olduğu da sorulara verdikleri cevaplardan anlaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan finansal risk toleransı ölçeğine belirtilen görüşlere dair betimsel istatistikler aşağıdaki Tablo 3.19’de özetlenmiştir.

Tablo 3.19. Finansal Risk Toleransı Ölçeğinde Belirtilen Görüşlere Dair Betimsel İstatistikler

İfadeler	Ort.	Std. Sapma
Genel anlamda risk alma bakımından en iyi arkadaşınız sizi nasıl tanımlar?	2,4501	0,75124
Bir TV yarışmasındasınız ve aşağıdaki seçeneklerden birini seçeceksiniz. Hangi seçeneği tercih ederdiniz?	2,1995	0,90070
“Ömürde bir kere olacak bir tatil” için para biriktirmeyi yeni bitirdiniz. Tatile çıkmadan 3 hafta önce işinizi kaybediyorsunuz. Ne yapardınız?	2,0603	0,90532
Yatırım yapmak için beklenmedik bir şekilde elinize 20.000 TL geçti, ne yapardınız?	1,6659	0,79517
Deneyimlerinize dayanarak, borsaya ya da yatırım fonlarına yatırım yapmada kendinizi ne kadar rahat hissedersiniz?	1,5452	0,64855
“Risk” kelimesini düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk kelime aşağıdakilerden hangisidir?	2,4594	0,86406
Bazı uzmanlar altın, mücevher ve gayrimenkul gibi yatırım araçlarının değer kazanacağını; tahvil fiyatlarının düşebileceğini, bunun yanı sıra devlet tahvillerinin görece daha güvenli olduğunu düşünüyor. Yatırımlarınızın çoğu şu anda yüksek faizli devlet tahvilleridir. Bu durumda ne yaparsınız?	2,1114	0,78452
Aşağıda dört yatırım seçeneğinin en iyi ve en kötü getirileri yer almaktadır. Hangi seçeneği tercih edersiniz?	2,8701	1,09621
Sahip olduğunuz şeylere ek olarak, size 5.000 TL verildi. Aşağıdaki seçeneklerden hangisini tercih ederdiniz?	1,5893	0,91284
Sahip olduğunuz şeylere ek olarak, size 10.000 TL verildi. Hangisini seçerdiniz?	2,2622	0,96614
Bir akrabanızın size aşağıdaki seçeneklerden birine paranın tamamını yatırmak kaydıyla 500.000 TL miras bıraktığını düşünün. Hangisini seçersiniz?	2,6937	1,32382
100.000 TL’lik bir yatırım yapmak durumunda kalsanız, aşağıdaki seçeneklerden hangisi size daha cazip gelir?	1,3063	0,46148
Güvendiğiniz uzman bir arkadaşınız ve komşunuz bir grup yatırımcıyı altın madeni para arama girişimine fon sağlamak için bir araya getiriyor. Şayet başarılı olunursa girişim 50 ile100 kat arası kazanç getirecek. Şayet girişim başarısız olursa tüm yatırımı kaybedeceksiniz. Kaç aylık maaşınızı yatırırdınız	1,9420	0,80918
N (listwise) =431		

Katılımcıların finansal risk toleransında yer alan ifadelerin puanlanması sonucunda en yüksek skora ait görüşlerin dağılımına bakıldığında;

- Genel anlamda risk alma bakımından en iyi arkadaşınız sizi nasıl tanımlar?
- “Risk” kelimesini düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk kelime aşağıdakilerden hangisidir?
- Aşağıda dört yatırım seçeneğinin en iyi ve en kötü getirileri yer almaktadır. Hangi seçeneği tercih edersiniz?
- Bir akrabanızın size aşağıdaki seçeneklerden **birine** paranın **tamamını** yatırmak kaydıyla 500.000 TL miras bıraktığını düşünün. Hangisini seçersiniz?

ifadeleri olduğu görülmektedir.

En yüksek skora sahip bu ifadelerden hareketle, Z kuşağının arkadaşları tarafından risk seven bireyler olarak tanındıklarını, risk denilince akıllarına gelen ilk kelimenin çoğunlukla heyecan olduğunu, en iyi ve en kötü ihtimaller arasından seçim yapmaları istendiğinde fazla kazanabilmek için fazla kaybetmeyi göze aldıklarını ancak miras olarak gelen paranın tamamını altın, gümüş ve petrol gibi daha güvenilir yatırım araçlarına yatırmayı tercih ettikleri söylenebilir.

3.10.3. Finansal Risk Toleransı Puanlarının Hesaplanması ve Değerlendirilmesi

Finansal Risk Toleransı ölçeğinde sorulan sorulara verilen cevaplara karşılık gelen puanlar toplanarak her katılımcı için bir risk puanı hesaplanmıştır. Kullanılan ölçekte hesaplanan toplam puanlar 13 ile 47 arasında değişebilir. Daha yüksek puanlar artmış risk toleransını tanımlamaktadır.

Katılımcıların risk toleransı puanları aşağıdaki gibi yorumlanmıştır: (Grable ve Lytton, 1999:3)

- 13-18 puan risk için düşük tolerans gösterir.
- 19'dan 22'ye kadar olan puanlar, risk için ortalamanın altında bir toleransı göstermektedir.
- 23 ile 28 arasındaki puanlar, risk için ortalama / orta toleransı göstermektedir.

- 29'dan 32'ye kadar olan puanlar, risk için ortalamanın üzerinde bir toleransı gösterir.
- 33'ten 47'ye kadar olan puanlar risk toleransının yüksek olduğunu göstermektedir.

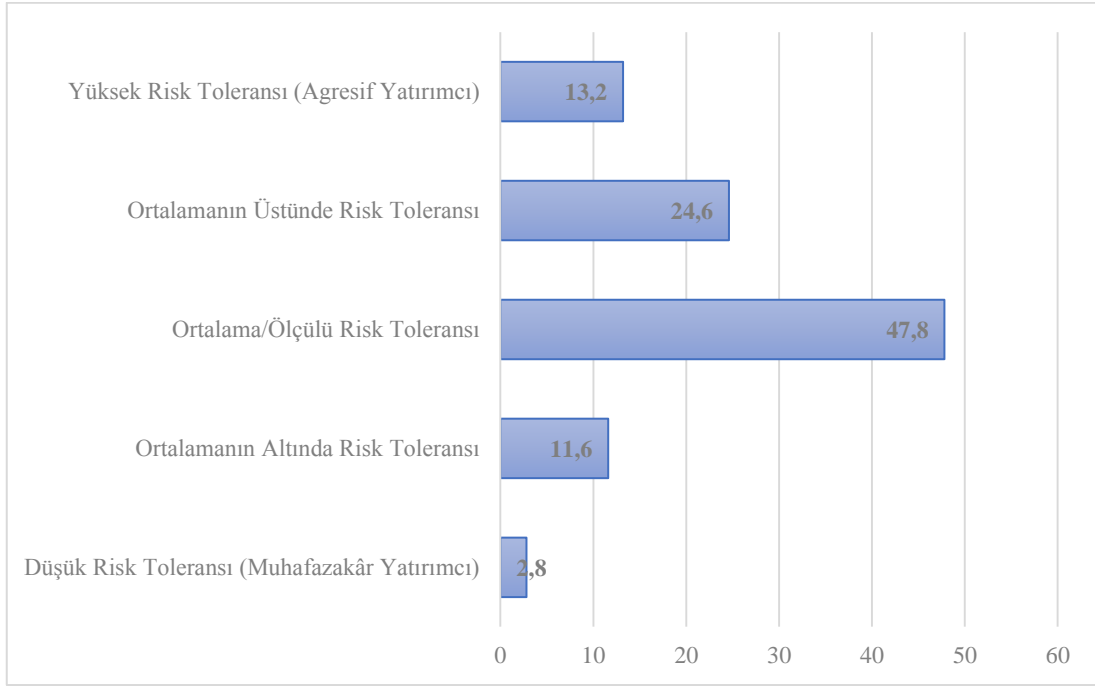
Katılımcıların finansal risk toleransı gruplarına göre dağılımına ilişkin veriler aşağıdaki Tablo 3.20'de özetlenmiştir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı Gruplarına Göre Dağılım

Finansal Risk Toleransı Grupları	Frekans	Yüzde
Düşük Risk Toleransı (Muhafazakâr Yatırımcı)	12	2,8
Ortalamanın Altında Risk Toleransı	50	11,6
Ortalama/Ölçülü Risk Toleransı	206	47,8
Ortalamanın Üstünde Risk Toleransı	106	24,6
Yüksek Risk Toleransı (Agresif Yatırımcı)	57	13,2
Toplam	431	100,0

Katılımcıların finansal risk toleransı ölçeğine belirttikleri görüşler sonrasında ortaya çıkan puanlamalara göre risk toleransı gruplarına göre dağılımına bakıldığında, %47,8'i (206 kişi) ortalama/ölçülü risk toleransı, %24,6'sı (106 kişi) ortalamanın üstünde risk toleransı, %13,2'si (57 kişi) yüksek risk toleransı (agresif yatırımcı), %11,6'sı (50 kişi) ortalamanın altında risk toleransı, %2,8'i (12 kişi) düşük risk toleransı şeklinde dağılmıştır.

Tablolarda görülen sonuçlara bakıldığında Z kuşağı bireylerinin %14,4' ünün düşük ve ortalamanın altında risk toleransına sahip olduğu, geri kalan %86,6'sının ortalama ve ortalamanın üzerinde finansal risk toleransına sahip olduğu görülmüştür. Z Kuşağının finansal risk toleransının incelendiği bu çalışmada Z kuşağının risk toleransının ortalama ve ortalamanın üzerinde yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Söz konusu bu veriler Şekil 3.16'da grafiksel olarak gösterilmiştir.

Şekil 3.16. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı Gruplarına Göre Dağılım

3.10.4. Araştırmanın Hipotezlerine Dair Bulgular

Bu kısımda ankette yer alan ifadelerin ortalamalarının normal dağılım gösterip göstermediğine göre parametrik veya parametrik olmayan istatistiksel testler yardımıyla kurulan hipotezler test edilmiştir.

H₁: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.

H₂: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları yaşa göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.21. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı ile Finansal Tutum ve Davranışlarının Yaşlarına Göre Farklılık Analizi

	Yaş	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	18 Yaş ve Altı	77	27,8052	4,40406	1,872	0,155
	19-21 Yaş	169	27,3373	4,54329		
	22 Yaş ve üzeri	185	26,7189	4,32597		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	18 Yaş ve Altı	77	2,5612	0,54036	1,091	0,337
	19-21 Yaş	169	2,4531	0,50951		
	22 Yaş ve üzeri	185	2,4892	0,54971		
	Toplam	431	2,4879	0,53271		

Tablo 3.21’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının yaşlarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($F= 1,872$; $P > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F= 1,091$; $P > 0,05$) yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_1 ve H_2 hipotezleri reddedilmiştir.

H₃: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

H₄: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.22. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılık Analizi

	Cinsiyetiniz	n	Ort.	t	P
Finansal Risk Toleransı	Kadın	245	26,2408	-5,070	0,000
	Erkek	186	28,3602		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Kadın	245	2,5621	3,348	0,001
	Erkek	186	2,3902		

Tablo 3.22’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının cinsiyetlerine göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem t -Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde erkeklerin finansal risk tolerans düzeyleri ($t = -5,070$; $p < 0,05$).nin kadınlara göre daha yüksek olduğu, kadınların finansal tutum ve davranışlarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($t = 3,348$; $p < 0,05$). Bu sonuçlara göre H_3 ve H_4 hipotezleri kabul edilmiştir.

H₅: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₆: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.23. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Çalışma Durumlarına Göre Farklılık Analizi

	Çalışma Durumu	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	Tam Zamanlı Çalışıyorum	33	27,3636	5,09177	0,080	0,923
	Yarı Zamanlı Çalışıyorum	41	26,9512	4,85258		
	Çalışmıyorum	357	27,1597	4,33301		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Tam Zamanlı Çalışıyorum	33	2,4805	,53341	0,115	0,891
	Yarı Zamanlı Çalışıyorum	41	2,4512	,60513		
	Çalışmıyorum	357	2,4928	,52522		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.23’te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının çalışma durumlarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($F = 0,080$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F = 0,115$; $p > 0,05$) çalışma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_5 ve H_6 hipotezleri reddedilmiştir.

H₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₈: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.24. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Eğitim Seviyelerine Göre Farklılık Analizi

	Eğitim Seviyeleri	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	İlköğretim	1	29,0000	.	0,530	0,714
	Ortaöğretim	125	27,5280	4,77320		
	Ön Lisans	39	26,4615	4,39405		
	Lisans	264	27,0795	4,29224		
	Lisansüstü	2	26,5000	3,53553		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	İlköğretim	1	2,4286	.	1,642	0,163
	Ortaöğretim	125	2,5669	,52078		
	Ön Lisans	39	2,5824	,55414		
	Lisans	264	2,4361	,53225		
	Lisansüstü	2	2,5714	,60609		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.24'te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının eğitim seviyelerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı (F= 0,530; p > 0,05) ile finansal tutum ve davranışlarının (F= 1,642 p > 0,05) eğitim seviyelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir (p > 0,05). Bu sonuçlara göre H₇ ve H₈ hipotezleri reddedilmiştir.

H₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.

H_{10} : Katılımcıların ile finansal tutum ve davranışları yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.25. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Yaşadıkları Evin Kendilerine Ait Olup Olmama Durumlarına Göre Farklılık Analizi

	Yaşanılan Ev	n	Ort.	t	P
Finansal Risk Toleransı	Kira	108	27,6667	1,385	0,167
	Aile Bireylerine Ait	323	26,9845		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Kira	108	2,5351	0,976	0,331
	Aile Bireylerine Ait	323	2,4721		

Tablo 3.25'te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının yaşadıkları evin kendilerine ait olma durumlarına göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem t-Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($t= 1,385$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($t= 0,976$; $p > 0,05$) yaşadıkları evin kendilerine ait olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_9 ve H_{10} hipotezleri reddedilmiştir.

H_{11} : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

H_{12} : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Kardeş Sayılarına Göre Farklılık Analizi

	Kardeş Sayısı	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	1 Kardeş	23	26,6957	4,52704	0,311	0,871
	2 Kardeş	164	27,2439	4,44616		
	3 Kardeş	133	27,3835	4,44788		
	4 Kardeş	77	26,9091	4,48149		
	4 Kardeştten Fazla	34	26,7059	4,34518		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	1 Kardeş	23	2,3727	,58742	0,805	0,522
	2 Kardeş	164	2,5144	,57116		
	3 Kardeş	133	2,4753	,49969		
	4 Kardeş	77	2,4443	,53069		
	4 Kardeştten Fazla	34	2,5861	,42560		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.26’da katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının kardeş sayılarına farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($F= 0,311$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F= 0,805$; $p > 0,05$) kardeş sayılarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{11} ve H_{12} hipotezleri reddedilmiştir.

H_{13} : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.

H_{14} : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Doğum Sıralarına Göre Farklılık Analizi

	Doğum Sırası	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	1. Çocuk	175	26,9543	4,34677	0,268	0,899
	2. Çocuk	151	27,2583	4,69250		
	3.Çocuk	72	27,4028	4,30087		
	4.Çocuk	22	26,8636	4,38933		
	5. Çocuk ve üzeri	11	27,9091	3,59039		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	1. Çocuk	175	2,4816	,56951	0,234	0,919
	2. Çocuk	151	2,5147	,54594		
	3.Çocuk	72	2,4474	,45223		
	4.Çocuk	22	2,5097	,38072		
	5. Çocuk ve üzeri	11	2,4416	,55219		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.27’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının doğum sıralarına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($F= 0,268$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F= 0,234$; $p > 0,05$) doğum sıralarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{13} ve H_{14} hipotezleri reddedilmiştir.

H_{15} : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H_{16} : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Anne Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

	Anne Eğitim Düzeyi	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	Okuryazar Değil	10	26,8000	2,97396	2,052	0,451
	Okuryazar	11	28,8182	3,94508		
	İlkokul	131	26,2748	4,46190		
	Ortaokul	58	27,9310	4,44799		
	Lise	119	27,8739	4,50716		
	Önlisans	24	25,8333	4,99275		
	Lisans	64	27,0469	4,02543		
	Lisansüstü	14	27,7857	4,28196		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Okuryazar Değil	10	2,3643	,34082	0,996	0,433
	Okuryazar	11	2,4805	,52885		
	İlkokul	131	2,5284	,55283		
	Ortaokul	58	2,6059	,43975		
	Lise	119	2,4670	,55964		
	Önlisans	24	2,3601	,50176		
	Lisans	64	2,4174	,53091		
	Lisansüstü	14	2,4337	,61666		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.28’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının anne eğitim düzeylerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($F= 2,052$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F= 0,996$; $p > 0,05$) anne eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{15} ve H_{16} hipotezleri reddedilmiştir.

H₁₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H_{18} : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Baba Eğitim Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	Okuryazar	4	26,5000	2,64575	2,733	0,013
	İlkokul	75	26,1733	4,80251		
	Ortaokul	57	27,5789	4,69022		
	Lise**	133	27,9323	4,20172		
	Önlisans*	22	24,9091	3,87801		
	Lisans	115	26,8957	4,13240		
	Lisansüstü	25	28,2800	4,96253		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Okuryazar	4	2,6071	,46107	0,816	0,558
	İlkokul	75	2,5286	,57468		
	Ortaokul	57	2,5764	,59131		
	Lise	133	2,4495	,52014		
	Önlisans	22	2,6006	,39718		
	Lisans	115	2,4379	,48791		
	Lisansüstü	25	2,4800	,63938		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.29’da katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının baba eğitim düzeylerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı düzeylerinin baba eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F= 2,733$; $p < 0,05$); ancak finansal tutum ve davranışlarının baba eğitim düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($F= 0,816$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{18} hipotezi reddedilmiş, H_{17} hipotezi kabul edilmiştir.

Söz konusu farklılıkların hangi eğitim grupları arasındaki farklılıktan meydana geldiğinin tespiti için gerçekleştirilen post hoc (Tukey testi) analizi

neticesinde babası lise mezunu olan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin babası önlisans mezunu olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

H₁₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.

H₂₀: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aylık Gelir Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

	Aylık Gelir Düzeyi	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	2500 TL'den daha az	40	26,8250	4,44273	2,198	0,068
	2500-5000 TL	160	26,4438	4,19905		
	5001-7500 TL	103	27,7379	4,55244		
	7501-10000 TL	68	27,3529	4,47469		
	10000 TL'den fazla	60	28,0500	4,61914		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	2500 TL'den daha az	40	2,4482	,47874	0,730	0,572
	2500-5000 TL	160	2,5326	,53223		
	5001-7500 TL	103	2,5007	,50789		
	7501-10000 TL	68	2,4548	,54046		
	10000 TL'den fazla	60	2,4107	,60131		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.30'da katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının gelir düzeylerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı (F= 2,198; p > 0,05) ile finansal tutum ve davranışlarının (F= 0,730; p > 0,05) gelir düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H₁₉ ve H₂₀ hipotezleri reddedilmiştir.

H₂₁: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.

H₂₂: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.31. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Kendilerine Ait Kredi Kartı Sahibi Olma Durumlarına Göre Farklılık Analizi

	Kredi kartı Sahip Olma Durumu	n	Ort.	t	P
Finansal Risk Toleransı	Evet	222	27,2477	0,445	0,657
	Hayır	209	27,0574		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Evet	222	2,4768	-0,444	0,657
	Hayır	209	2,4997		

Tablo 3.31’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının kendilerine ait kredi kartı olma durumlarına göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem t- Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ($t= 0,445$; $p > 0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($t= -0,444$; $p > 0,05$) kendilerine ait kredi kartı olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{21} ve H_{22} hipotezleri reddedilmiştir.

H₂₃: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.

H₂₄: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.32. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısına Göre Farklılık Analizi

	Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısı	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	0*	210	27,0238	4,49395	3,410	0,034
	1*	168	26,8571	4,19479		
	2 ve daha fazla**	53	28,6226	4,73622		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	0	210	2,5020	,53081	0,680	0,507
	1	168	2,4953	,50972		
	2 ve daha fazla	53	2,4084	,61019		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 32’de katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının sahip oldukları kredi kartı sayısına göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı düzeylerinin kredi kartı sahibi olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği ($F= 3,410$; $p < 0,05$); ancak finansal tutum ve davranışlarının kredi kartı sahibi olma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($F= 0,680$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{23} hipotezi kabul edilmiş, H_{24} hipotezi ise reddedilmiştir.

Söz konusu farklılıkların hangi gruplar arasındaki farklılıktan meydana geldiğinin tespiti için gerçekleştirilen post hoc (Tukey testi) analizi neticesinde 2 ve daha fazla kredi kartı olan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin hiç kredi kartı olmayan ve 1 kredi kartı olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

H_{25} : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H_{26} : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.33. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeylerine Göre Farklılık Analizi

	Aylık Kredi Kartı Harcama Düzeyi	n	Ort.	Std. Sapma	F	P
Finansal Risk Toleransı	0-500 TL*	292	26,5445	4,28312	9,572	0,000
	501-1000 TL**	75	28,0533	4,40176		
	1000 TL ve üzeri**	64	28,8906	4,58471		
	Toplam	431	27,1555	4,43521		
Finansal Tutum ve Davranışlar	0-500 TL*	292	2,4357	,50605	5,415	0,005
	501-1000 TL*	75	2,5400	,54818		
	1000 TL ve üzeri**	64	2,6652	,59434		
	Toplam	431	2,4879	,53271		

Tablo 3.33'te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık analizi Tek Yönlü ANOVA testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı düzeyleri ($F= 9,572$; $p<0,05$) ile finansal tutum ve davranışlarının ($F= 5,415$; $p < 0,05$) aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{25} ve H_{26} hipotezleri kabul edilmiştir.

Söz konusu farklılıkların hangi gruplar arasındaki farklılıktan meydana geldiğinin tespiti için gerçekleştirilen post hoc (Tukey testi) analizi neticesinde;

- Aylık 501-1000 TL ve 1000 TL ve üzerinde kredi kartı harcaması yapan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin aylık 0-500 TL harcama yapan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu,
- Aylık 1000 TL ve üzerinde kredi kartı harcaması yapan katılımcıların finansal tutum ve davranışlarının aylık 0-500 TL ve 501-1000 TL aralığında kredi kartı harcaması yapan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

H₂₇: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₂₈: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Tablo 3.34. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Daha Önce Ekonomi Veya Finans Alanında Eğitim Alma Durumlarına Göre Farklılık Analizi

	Daha Önce Ekonomi veya Finans Konularında Eğitim Alma Durumu	n	Ort.	t	P
Finansal Risk Toleransı	Evet	101	28,1287	2,567	0,011
	Hayır	330	26,8576		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Evet	101	2,3571	-2,707	0,008
	Hayır	330	2,5279		

Tablo 3.34'te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının daha önce ekonomi veya finans konularında eğitim alma durumlarına göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem t-Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim almayanlara göre daha yüksek ($t= 2,567$; $p < 0,05$), daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim almayan katılımcıların ise finansal tutum ve davranışlarının daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alanlara göre daha yüksek ($t= -2,707$; $p < 0,05$) düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{27} ve H_{28} hipotezleri kabul edilmiştir.

H₂₉: Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

H₃₀: Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.

Tablo 3.35. Katılımcıların Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlarının Aile Bireyelerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumlarına Göre Farklılık Analizi

	Aile Bireyelerine Ait Kredi Kartı Kullanma Durumu	n	Ort.	t	P
Finansal Risk Toleransı	Evet	190	27,6684	2,141	0,033
	Hayır	241	26,7510		
Finansal Tutum ve Davranışlar	Evet	190	2,5327	1,560	0,120
	Hayır	241	2,4526		

Tablo 3.35'te katılımcıların finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık analizi Bağımsız Örneklem t-Testi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde aile bireyelerine ait kredi kartı kullanan katılımcıların finansal risk toleranslarının aile bireyelerine ait kredi kartı kullanmayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($t= 2,141$; $p < 0,05$). Finansal tutum ve davranışlarının aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ($t= 1,560$; $p > 0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre H_{29} hipotezi kabul edilmiş, H_{30} hipotezi reddedilmiştir.

H₃₁: Finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.

Tablo 3.36. Finansal Risk Toleransı İle Finansal Tutum ve Davranışlar Arasındaki İlişki Analizi

	Finansal Risk Toleransı	Finansal Tutum ve Davranışlar
Finansal Risk Toleransı	-	
Finansal Tutum ve Davranışlar	0,103*	-

Tablo 3.36’da finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlar arasındaki ilişki korelasyon analizi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlar arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyli ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r= 0,103$; $p < 0,05$). Bu sonuçlara göre H_{31} hipotezi kabul edilmiştir.

H₃₂: Finansal risk tolerans düzeyleri finansal tutum ve davranışları üzerinde etkilidir.

Tablo 3.37. Regresyon Analizi

Değişken	B	Std. Hata	Beta	t	P	R ²
Sabit	2,152	0,159	-	13,562	0,000	
Finansal Risk Toleransı	0,012	0,006	0,103	2,142	0,033	0,011
Bağımlı Değişken: Finansal Tutum ve Davranışlar B= Standartlaştırılmamış Katsayı Beta: Standartlaştırılmış Katsayı						

Tablo 3.37’de aralarında ilişki bulunan finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarının etki düzeyleri regresyon analizi ile incelenmiştir. Analiz neticesinde finansal risk toleransı, finansal tutum ve davranışları 0,01 düzeyinde yordamaktadır ($R=0,011$; $R^2=,0,01$; $p < 0,05$). Bu sonuçlara göre H_{32} hipotezi kabul edilmiştir.

Test edilen hipotezlerin Kabul/Red durumları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 3.38. Hipotezlerin Kabul/Red Durumları

Hipotezler	Kabul/Red
H ₁ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşa göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları yaşa göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₃ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₄ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları cinsiyete göre farklılık göstermektedir	Kabul
H ₅ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₆ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları çalışma durumlarına göre farklılık göstermektedir	Red
H ₇ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₈ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₉ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₀ : Katılımcıların ile finansal tutum ve davranışları yaşadıkları evin durumuna göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₁ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₂ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kardeş sayısına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₃ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₄ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları doğum sırasına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₅ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₆ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları anne eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₁₇ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₁₈ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları baba eğitim düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Red

H ₁₉ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂₀ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık hane halkı gelirine göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂₁ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri ile kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂₂ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sahipliği durumuna göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂₃ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₂₄ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları kredi kartı sayısına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₂₅ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₂₆ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aylık kredi kartı harcama düzeylerine göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₂₇ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₂₈ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alma durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₂₉ : Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Kabul
H ₃₀ : Katılımcıların finansal tutum ve davranışları aile bireyelerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermektedir.	Red
H ₃₁ : Finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır.	Kabul
H ₃₂ : Finansal risk tolerans düzeyleri finansal tutum ve davranışları üzerinde etkilidir.	Kabul

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bireylerin sahip olduğu finansal risk toleransı, finansal tutum ve davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Bu nedenle bireylerin finansal risk toleranslarının belirlenmesi araştırmacıların ve portföy yöneticilerinin ilgisini çekmektedir. Bireylerin finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlarını etkileyen çok sayıda faktör bulunmakla birlikte demografik faktörlerin etkisi de yadsınamaz düzeydedir. Bu çalışmanın amacı, Z kuşağının finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışlarının incelenmesidir. Bu çalışmada kolayda örnekleme yoluyla Ankara ilinde yaşayan Z kuşağına mensup 431 kişiye anket çalışması yapılmıştır.

Araştırma hipotezleri çerçevesinde gerçekleştirilen analizler neticesinde finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışlarının farklılık gösterdiği ilk değişken cinsiyettir. Araştırma sonuçlarına göre erkeklerin finansal risk tolerans düzeylerinin kadınlara göre daha yüksek düzeyde olduğu, kadınların finansal tutum ve davranışlarının erkeklere göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Daha önceden yapılmış çalışmalara bakıldığında genel olarak erkeklerin risk toleransının kadınlara oranlara daha yüksek olduğuna dair çok sayıda çalışmaya rastlamak mümkündür. Bu anlamda çalışmamızın sonuçları literatürle paralellik göstermiştir. Ancak az da olsa cinsiyetin finansal risk toleransını etkilemediğine dair veya çalışmamızla aynı yönde sonuç vermeyen araştırmalar da mevcuttur. Bu çalışmada örneklem olarak kullanılan Z kuşağı kendisinden önce gelen kuşaklara göre çok daha eğitilmiş bir kuşaktır ve düşünce yapıları da diğer kuşaklardan farklıdır. Z kuşağı cinsiyet eşitliğine inanan, kadın ve erkeğe yönelik toplumsal kimlikleri genellikle reddeden bireylerden oluşur. Yapılan çalışmalarda daha önceki kuşaklarda ailenin finansal yapısında babalar hakim iken Z kuşağında bu düşünce tarzı hâkimiyetini kaybetmiştir (Parker vd. 2020: 19). Z kuşağı, aile içinde kadın karakterlerin rollerini erkek karakterlerin, erkek karakterlerin rollerini de kadın karakterlerin yapabileceğine inanmaktadır.

Çalışmamızda Z kuşağının finansal tutum ve davranışları ile risk toleransı üzerinde yaş, yaşadıkları evin kendilerine ait olup olmama durumu, kardeş sayısı,

doğum sırası, aylık gelir düzeyinin miktarı, kendilerine ait kredi kartı sahibi olma durumu ve annenin eğitim düzeyi arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır.

Finansal risk tolerans düzeylerinin farklılık gösterdiği bir diğer değişken baba eğitim düzeyidir. Buna göre babası lise mezunu olan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin babası önlisans mezunu olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Z Kuşağının ebeveynleri genel olarak X kuşağına mensuptur. Babanın eğitim durumunun bireylerin risk toleransı üzerinde etkili olması ailede paranın idaresinin, finansal konularda alınacak kararların babanın hâkimiyetinde olmasından, babanın finansal konulardaki bilgisinin ve paylaşımlarının çocukları etkilemesinden kaynaklanmaktadır.

Araştırmada finansal risk tolerans düzeyleri üzerinde sahip olunan kredi kartı sayısının farklılık yarattığı da görülmüştür. Elde edilen sonuca göre 2 ve daha fazla kredi kartı olan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin hiç kredi kartı olmayan ve 1 kredi kartı olan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu durum çok sayıda kart kullanan kişilerin risk almaktan korkmadıkları anlamına gelmektedir.

Bununla birlikte finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışlarının aylık kredi kartı harcamasına göre aylık 501-1000 TL ve 1000 TL ve üzerinde kredi kartı harcaması yapan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin aylık 0-500 TL harcama yapan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu, aylık 1000 TL ve üzerinde kredi kartı harcaması yapan katılımcıların finansal tutum ve davranışlarının aylık 0-500 TL ve 501-1000 TL aralığında kredi kartı harcaması yapan katılımcılara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Z kuşağının finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışlarını farklılaştıran bir diğer değişken, daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alıp almadıklarıdır. Buna göre daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin, daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim almayanlara göre daha yüksek; daha önce ekonomi veya finans alanında eğitimi almayan katılımcıların ise finansal tutum ve

davranışlarının daha önce ekonomi veya finans alanında eğitim alanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sonuç da literatürde görmüş olduğumuz sonuçlarla örtüşmektedir. Grable (2000) yapmış olduğu çalışmada finansal bilgi seviyesinin artmasının finansal risk toleransını arttırdığını söylemektedir.

Katılımcıların finansal risk tolerans düzeyleri ile finansal tutum ve davranışları aile bireylerine ait kredi kartı kullanma durumlarına göre farklılık göstermiş ve aile bireylerine ait kredi kartı kullanan katılımcıların finansal risk toleransı düzeylerinin aile bireylerine ait kredi kartı kullanmayanlara göre daha yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Çalışmanın en başında da ifade edildiği üzere Z kuşağı bireyleri genellikle şu an öğrenci konumunda oldukları için ekonomik özgürlüklerini tam olarak kazanmış değillerdir. Ancak aileye ait ekonomik olanaklardan faydalanmakta ve ailelerine ait kredi kartlarının ödemeleri aileleri tarafından yapılmaktadır. Bu nedenle ailesine ait kart kullanan bireylerin finansal risk toleransının yüksek olması, daha fazla risk alması olası bir durumdur.

Finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlar arasındaki ilişkiye dair elde edilen sonuç, finansal risk toleransı ile finansal tutum ve davranışlar arasında pozitif yönlü ve düşük düzeyli ilişki olduğudur. Bu ilişki kapsamında yapılan etki analizleri sonucunda finansal risk toleransının finansal tutum ve davranışlar üzerinde etkisi olduğu ve bu etkinin %1,1 düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Grable ve Joo (1999) yapmış oldukları çalışma sonucunda finansal okuryazarlığın artması sonucunda finansal risk toleransının da arttığını ifade etmişlerdir. Nguven vd.(2016) yaptıkları çalışmalarında finansal okuryazarlık ile finansal risk toleransı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulmuşlardır. Ancak Yong ve Tan(2017) finansal okuryazarlık ve finansal risk toleransı arasında bir ilişkinin bulunmadığını tespit etmişlerdir.

Bu çalışmada finansal risk toleransına, finansal tutum ve davranışlara etki eden demografik ve sosyoekonomik faktörler incelenmiştir. Ancak finansal risk toleransı bunların haricinde psikolojik, bilişsel ve kişilik özellikleri gibi faktörlerden de etkilenmektedir. Z kuşağıyla ilgili Ankara İl'inde yapılan bu çalışma genişletilerek başka illerde ve Türkiye genelinde yapılabilir. Ayrıca Z kuşağıyla ilgili

olarak kullanılan örneklemeler arasında farklılıklar oluştukça çalışmaların sonuçları da değişebilir. Aynı çalışmanın farklı kuşaklar üzerinde yapılması kuşaklar arasında finansal risk toleransının değişip değişmediğini ortaya koyabilir. Erkeklerin ekonomik açıdan daha etkin olduğu bir bölgede yapılacak olan çalışmanın sonuçları da bu çalışmaya göre farklılıklar gösterebilir. Bu sebeplerle Z kuşağının finansal tutum ve davranışları ile finansal risk toleransının farklı bölgelerde ve farklı örneklemelerle tekrarlanması önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

Adıgüzel, O. Batur H. Z. ve Ekşili N. (2014). “Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı İle Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(19): 165- 182.

Aka, B. (2018). “Bebek Patlaması X ve Y Kuşağı Yöneticilerin Örgütsel Bağlılık Düzeylerinin Kamu ve Özel Sektör Farklılıklarına Göre İncelenmesi: Bir Araştırma” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9(20),118-135.

Akgüneş, A. O. (2021). “Beş Temel Kişilik Özelliğinin Finansal Risk Alma ve Riskten Kaçınma Davranışları Üzerine Etkisi: Z Kuşağı Örneği” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 12 (29) , 80-91.

Akgüneş, A. O. (2021). “Finansal Risk Toleransı ve Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki: Finansal Okuryazarlığın Moderatör Etkisi” Maliye ve Finans Yazıları , (115) , 9-26.

Alkaya A.Yağlı İ. (2015). “Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8 Sayı: 40, Issn: 1307-9581,

Altuntuğ, N. (2012). “Kuşaktan kuşağa tüketim olgusu ve geleceğin tüketici profili”, Süleyman Demirel Üniversitesi Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 1 (4), 203-212.

Anbar, A. & Eker, M. (2009). Bireysel Yatırımcıların Finansal Risk Algılamalarını Etkileyen Demografik ve Sosyoekonomik Faktörler, Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi 5 (9) 129-150

Anbar, A. & Eker, M. (2010). “An Empirical Investigation for Determining of the Relation Between Personal Financial Risk Tolerance and Demographic Characteristic” Ege Academic Review , 10 (2) , 503-522

Arslan, B. ve Nur, E. (2018). “Teknolojinin Yeni Çocuğu: K Kuşağı” Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 6(15), 329-347.

Ay M & Ebdürzazade S. (2021). “Finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarının değerlendirilmesine ilişkin bir çalışma: Selçuk Üniversitesi İİBF örneği” Uluslararası Muhasebe ve Finans Araştırmaları Dergisi 3(1) 1-17.

Aygenoğlu K (2015). “X ve Y Kuşaklarının Kurumsal İş Hayatında İnsan Kaynağı Açısından Stratejik Yönetimi” Yüksek Lisans Tezi Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Ayhün E. (2013). “Kuşaklar Arasındaki Farklılıklar ve Örgütsel Yansımaları” Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi 2(1), 93-112

Barak, O. (2008). "İMKB de Aşırı Reaksiyon Anomalisi ve Davranışsal Finans Modelleri Kapsamında Değerlendirilmesi " Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (1) , 207-229

Başgöze, P., ve Bayar, N. A. (2015). "Eko Otellerden Hizmet Satın Alımında Kuşaklar Arası Farklılaşmalar Üzerine Bir Çalışma". Sosyoekonomi, 23(24), 118-130.

Başoğlu, U., Ceylan A. ve Parasız İ. (2001), *Finans: Teori, Kurum ve Araçlar*, Bursa: Ekin Kitabevi

Biçer, E. B. ve Altan, F. (2016) "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık İle İlgili Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(4), s.1501-1505.

Bihari, Shukla, Sidhartha (2012). "Financial Literacy: Mutual Funds". SCMS Journal of Indian Management. 9(2).

Büyüksulu, F. (2017) Z Kuşağının İş Yaşamından Beklentileri Konusunda Bir Araştırma, Yayınlanmış yüksek lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Ceyhan, G. (2008). "Yaşam Biçimlerinin Finansal Risk Toleransına Olan Etkileri Üzerine Bir Uygulama" (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Chapman, J. (2015). *Emotionally Durable Design*, London: Routledge

Cordell, D. M. (2001). RiskPack: How to evaluate risk tolerance. Journal of financial planning, 14(6), 36.

Çam A. V. ve Barut A. (2015). "Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Ön Lisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma" Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi, 4(7), 63-72.

Çankaya, S., Ucal, M., O'Neil, M. L., (2013). "Nothing Ventured Nothing Gained: Gender Differences In Financial Risk Behavior Among Turkish University Students", International Journal Of Economics And Finance Studies, Vol. 5, No. 1, 322-334.

DeBard, R. ve Coomes, M. D. (ed.). (2004). "Serving the Millennial Generation" San Francisco: Jossey-Bass

Deniz, A. (2007). Kişilik Özellikleri İle Algılanan Risk Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi Üzerine Bir Araştırma. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Deviren, D. (2016). Kırsal alan koşullarında kırsal gençliğin yaşam memnuniyetleri ve gelecek beklentileri: Tokat ili örneği, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

Doğanay Payziner P.(2017) “Finansal Okuryazarlığa İlişkin Tutum ve Davranışların Belirlenmesi: Sağlık Yönetimi Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma.Asos Journal

Duygulu, S. (2018). Yeni Medya Teknolojilerinin K-Kuşağının Ebeveynleriyle Olan İletişimine Etkisi. TRT Akademi Dergisi, 3(6), 634-652

Ege, A. (2018). Ergenlerin sorunlarının ve algıladıkları sosyal desteğin gelecek beklentilerine etkilerinin incelenmesi: Altındağ örneği (Doktora Tezi). YÖK Tez Veri Merkezi veri tabanından erişildi. (Tez No: 508646).

Er, B., & Taylan, AE (2017). Lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerin belirlenmesine yönelik bir araştırma. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl: 7 Sayı: 14 / Aralık 2017.

Ergün, B., Şahin, A., & Erhan, E. (2014) “Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7(34).

Eskici, Y.(2014) Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerine Etkileri, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Aydın.

Faff, R. W., Hallahan, T., McKenzie, M. D., (2004). "An Empirical Investigation of Personal Financial Risk Tolerance", Financial Services Review, Vol. 13, 57-78.

Gök B. ve Coşkun A. (2020) “Z Kuşağının Finansal Okuryazarlık Eğilimlerinin İncelenmesine İlişkin Bir Araştırma” Uluslararası Kültürel ve Sosyal Araştırmalar Dergisi (UKSAD), 6 (1), Yaz, s.356-366.

Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlik Yayınları.

Grace, M. ve Seemiler, C. (2016). *Generation Z Goes to College* San Francisco: Jossey-Bass,

Haeberle, K., Herzberg J., Hobby T., (2009) “Leading the Multigenerational Work Force”, Healthcare Executive, Volume: 24, Issue: 5

Hallahan, T., Faff, R. ve McKenzie, M. (2003). “An Exploratory Investigation of the Relation between Risk Tolerance Scores and Demographic Characteristics” Journal of Multinational Financial Management, 13(4-5), 483-502.

Hayta, A. B.(2011) *Aile Finans Sistemi İlişkileri* Ankara: Gazi Kitapevi

Hilgert M.A. ve Hogarth J.M.(2003), "Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior", Federal Reserve Bulletin, 89 (7), 309-322.

Hogarth, J.M. ve Hilgert M.A.(2002) "Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results From a New Survey on Financial Literacy," Consumer Interest Annual, 48 : 1-7

Howard, T. R. (2016). Developing Generation-Based Volunteer Management Practices. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Walden Üniversitesi, College of Social and Behavioral Sciences, ABD.

Howe, N. ve Strauss W.(2007) "Millennials go to college." Great Falls, VA: Life Course Associates.

İçke, B. T. (2017). *Finansal Okuryazarlık: Finansın Dilinden Anlıyor muyuz?* İstanbul: Beta Yayıncılık.

İğdeli A., Sever E. (2018) "Belirsizlik ve Risk Kavramlarının Matematiksel ve Felsefi Açından İncelenmesi" "Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 2 Sayı: 1

İkizoğlu, M, Önal Dölek, B. ve Gökçearslan Çifci, E. (2007). "Çalışan çocukların sorunları ve geleceğe ilişkin beklentileri" Toplum ve Sosyal Hizmet, 18(2), 21-36.

İslamoğlu A. ve Alnıaçık Ü.(2016). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* İstanbul: Beta Yayınları

İzmirlioğlu K. (2008). "Konumlandırmada Kuşak Analizi Yardımıyla Tüketici Algılarının Tespiti: Türk Otomotiv Sektöründe Bir Uygulama", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.

Jianakoplos, N. A., Bernasek, A., (1998). "Are Women More Risk Averse?", Economic Inquiry, Vol. 36, 620-630.

Kalfa V.R., Çakır E., Akar G.S. (2015) "Üniversite Öğrencilerinin Finansal Risk Algılarında Etkisi Olan Demografik Faktörlerin Belirlenmesi: Pamukkale Üniversitesi Örneği" İşletme Araştırmaları Dergisi 7 (3) 336-355

Karaca, F. (2012). Toplumsal Yapıda Görülen Kuşaklar Arası Sosyal Hareketlilik: Denizli İli Örneği. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi (162), 59-81

Karataş, Ç (2017) "Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme" Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Uzmanlık Yeterlilik Tezi

Karp H., Fuller C. ve Sirias D. (2002) *Bridging the Boomer Xer Gap : Creating Authentic Teams For High Performance at Work* Boston: Nicholas Brealey Publishing

Kasarıcı R. (1996) "Türkiye’de Nüfus Gelişimi". Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, S:5, 247-266

Kaya H. (2019) “Finansal Okuryazarlık ve İİBF’de Verilen Muhasebefinansman Derslerinin Finansal Okuryazarlık Üzerine Etkileri: Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma” Yüksek Lisans Tezi Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Sivas

Kayıkçı, M.Y., ve Bozkurt, A.K. (2018). “Dijital Çağda Z ve Alpha Kuşağı, Yapay Zekâ Uygulamaları ve Turizme Yansımaları” Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri dergisi, (1), 54-64.

Kılıç, Y., H. Ata, İ. Seyrek (2015) “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, Muhasebe ve Finansman Dergisi.(66): 129-150

Korkmaz T ve Ceylan A. (2007), *Sermaye Piyasası ve Menkul Değer Analizi*, Bursa: Ekin Kitabevi.

Lim, P., & Parker, A. (2020). *Next in Line: Generation Z. In Mentoring Millennials in an Asian Context*. Bingley: Emerald Publishing Limited.

Lisa J. Dettling ve Joanne W. Hsu, (2014)"Genç Yetişkinlerin Bilançolarının Durumu: Tüketici Finansmanı Anketinden Kanıt", Federal Reserve Bank of St. Louis *Review* , Dördüncü Çeyrek 2014, s. 305-330.

Lusardi, A. & Mitchell, O. S., (2007). “Financial literacy and retirement preparedness: Evidence and implications for financial education,” *Business Economics*, 35-44.

Lusardi, Annamaria (2008) “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice” Joint Center for Housing Studies of Harvard University, 1-26.

Mandell, L. (2008) In overcoming the saving slump: how to increase the effectiveness of financial education and saving programs, ed. Annamaria Lusardi, 257-279. University of Chicago Press.

Mathur, G. – Nathani, N. (2019) “Personality Traits and Risk Tolerance among Young Investors”, *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering (IJITEE)*, 8(10), pp. 2019-2013.

Meydan S. (2019) Fakülte Öğrencilerinin Finansal Davranış ve Finansal Tutum Düzeyleri Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Mıstık A.(2019) Okulöncesi Eğitim Yapılarında Öğrenme Mekanları ve Kullanıcı olarak Alfa Kuşağı Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü İç Mimarlık Ana Sanat Dalı Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir

Mücevher, M. H. & Erdem, R. (2018) “X Kuşağı Akademisyenler ile Y Kuşağı Öğrencilerin Birbirlerine Karşı Algıları” Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 9 (22) , 60-74 .

Nguyen, L.T.M., Gallery, G., Newton, C. (2016) The Influence of Financial Risk Tolerance on Investment Decision-Making in a Financial Advice Context. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*. c. 10. s. 3: 3-22.

Noctor, M., Stoney, S. & Stradling, R. (1992) Financial literacy: a discussion of concepts and competences of financial literacy and opportunities for its introduction into young people’s learning. NFER Report for the National Westminster Bank. London, The United Kingdom. 21-24

Öncüler, İ. (2018) Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: İstanbul Gelişim Üniversitesi Örneği Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.

Özbay, F. (2015), *Aile, Kent ve Nüfus*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Özbay, M. ve Yaşa Özeltürkay E. (2021) “Z Kuşağının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ölçülmesi: Adana ili Örneği” *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*

Öztürk B. (2021) “Türkiye’de Kuşaklar Arasındaki Siyasi İletişim Algılarının Farkları: Kültür ve Liderlik Perspektifinden Bir Değerlendirme” *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi* 9(26), 331-346

Öztürk, M. ve Yalçın, Z. (2019) "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine Yönelik Türkiye’de Üniversite Öğrencilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar". *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 8 (15) : 83-98

Remund, David L. (2010), "Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy", *The Journal of Consumer Affairs*, Vol. 44, No. 2, pp. 276-295.

Rooij, M.A., Lusardi, A. ve Alessie, R., (2011) “Financial Literacy and Stock Market Participation”, *Journal of Financial Economics*, 101 (2), s. 449-472.

Roszkowski, M. J. ve Davey, G. (2010). Risk Perception and Risk Tolerance Changes Attributable to The 2008 Economic Crisis: A Subtle but Critical Difference, *Journal of Financial Service Professionals*, 42-53.

Sam, Y., Geetha, C. & Mohidin, R.A. (2012). What were the factors that influence financial management behavior of undergraduates?. *International Journal of Business Trends and Technology*, 2(1).

Saraç, M., & Kahyaoğlu, M. B. (2011). Bireysel Yatırımcıların Risk Alma Eğilimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik ve Demografik Faktörlerin Analizi, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, 5(2), 135-157.

Sarioğlu E. B. (2021) *Z Kuşağı Dijital Doğanların Halkla İlişkilerdeki Yansıması* İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi

Schubert, R., Brown, M., Gysler, M., Brachinger, H. W., (1999). "Financial Decision- Making: Are Women Really More Risk-Averse?" *American Economic Review* Vol. 89, No. 2, 381-385.

Senbir H. (2004) "Z Son İnsan mı?", İstanbul: Okuyan Us Yayınları

Sitkin, S. B., & Pablo, A. L. (1992). Reconceptualizing the Determinants of Risk Behavior. *The Academy of Management Review*, 17(1), 9–38.

Stillman D. ve Stilman J. (2019) *İşte Z Kuşağı* İstanbul: İKÜ Yayınevi

Strauss, W. ve Howe, N. (1991) *Generations: he History of America's Future, 1584 to 2069* New York: William Morrow and Company, Inc.

Şahin, M. ve Barış, S. (2017). Finansal Okuryazarlık ve Tasarruf Davranışları: Kamu Çalışanları Üzerine Bir İnceleme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(2), 77-103.

Şamiloğlu, F., Y. E. Kahraman, H. Bağcı (2016) "Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama", *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi (Icafr 16 Özel Sayısı)*.

Şarлак, Z. (2012) *Finansal Okuryazarlık*, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları.

Tekin Turhan, G. (2020) "Finansal Okuryazarlık İle İlgili Tutum Ve Davranışların Üniversite Öğrencilerine Yönelik Değerlendirilmesi" *Maliye ve Finans Yazıları* , (114) , 375-400.

Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). "Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma" *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.

Tetik, N.: "Türkiye'nin Finansal Okuryazarlık Düzeyi: Literatür Taraması ve Sonuçların Değerlendirilmesi," *Turkish Studies*, 14.6, 2019: 3505-3524

Tuncer, M. (2011) "Yükseköğretim Gençliğinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma" *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6 (2), 935-948.

Turner, A. R. (2013) "Generation Z: Technology's Potential Impact in Social Interest of Contemporary Youth" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adler Enstitüsü ABD.

Türk A. (2017) *Değişimi Değiştiren Geleceği Dönüştüren Y Kuşağı*, İstanbul: Kafekültür Yayınları

Usta Ö.(2005) *İşletme Finansı ve Finansal Yönetim*, İzmir: Detay Yayıncılık

Uşul, H., Bekçi, İ., Eroğlu, A.H. (2002) "Bireysel Yatırımcıların Hisse Senedi Edinimine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Etkenler" Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 19, 135-150.

Uysal S. (2019) Z Kuşağının Çalışma Hayatından Beklentileri: Bir Alan Araştırması Yüksek Lisans Tezi (Tez No: 608529).

Vitt Lois A., Reichbach Gwen, Kent Jamie L. ve Siegenthaler J. (2005). *Goodbye to Complacency: Financial Literacy Education in The Us. 2000-2005*, Insitute For Socio Financial Studies, Middleburg, USA.

Xiao, J.J., Sorhaindo, B. & Garman, E.T. (2006). Financial behaviours of consumers in credit counselling. *International Journal of Consumer Studies*, 30(2), 108–121

Xu, L. ve Zia, B. (2012). Financial Literacy Around the World: An Overview of the Evidence with Practical Suggestions for the Way Forward. The World Bank Policy Research Working Paper, no. 6107.

Yao vd. (2004: 249), Yao, Rui, Sherman D. Hanna ve Suzanne Lindamood (2004), "Changes in Financial Risk Tolerance, 1983-2001", *Financial Services Review*, Vol. 13, pp. 249-266

Yavuzer, H., Demir, İ., Meşeci, F. ve Sertelin, Ç. (2005). Günümüz gençliğinin gelecek beklentileri. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 93-103.

Yılmaz E. Aktürk A. (2021) *Z Kuşağı-Bir Nesli Anlamak* Konya: Palet Yayınları

Yılmaz Y. ve Tunçe M. (2017) Finansal Okuryazarlık Düzeyinin belirlenmesi: Dicle üniversitesi İİBF Öğrencilerine Yönelik bir Araştırma, *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 301-312

Yi, Xiang; B. Ribbens, Caryn; N. Morgan.(2010) Generational Differences In China: Career Implications, *Career Development International*, Cilt: 15, Sayı: 6, 601-620.

Yong, H. N. A. ve Tan, K. L. (2017) "The Influence of Financial Literacy Towards Risk Tolerance" *International Journal of Business and Society*, 18(3), 469-484.

Zemke, R., Raines, C., & Filipczak, B. (2000). *Generations at work: Managing the clash of veterans, boomers, Xers and nexters in your workplace*. American Management Association, New York.

İnternet Kaynakları

Atabay, S. (2011). Birbirini Anlamak Birlikte Çalışmak Ortak Hedefimiz Geleceğimiz Kuşaklar, <http://docplayer.biz.tr/483084-Kusaklar-birbirini-anlamak-birliktecalismak-ortak-hedefimizgelecegimiz-eylul.html> Erişim tarihi: Ekim 2021

Ay B. (2018) 21. Yüzyılın Kullanıcı Profili Y Z ve Alfa Kuşağı <http://www.bby2018kongre.ankara.edu.tr> Erişim Tarihi Kasım 2021

Bozkuş F.(2017) K Kuşağı Üretime Dahil Olmak İstiyor <http://www.ekonomist.com.tr/yonetim-kariyer/k-kusagi-uretime-dahil-olmak-istiyor> Erişim Tarihi:Ekim 2021

Çamsarı, U. M. “Dijital Nesil (Z Kuşağı) nedir? – Buruk Kalplerin Z Hikâyeleri”. <http://www.blog.ulascamsari.com/2013/07/dijital-nesil-z-kusagi-nedir> Erişim tarihi: Aralık 2020

Çatalkaya C. (2008) “Y kuşağı ve İnsan Kaynakları”, Yetenek ve Kariyer, <http://www.pazarlamablogu.com/y-kusagi-ve-insan-kaynaklari> Erişim Tarihi: Mart 2021

Delahoyde T. (2009) “Generational Diferences in Baccalaurate Nursing”, PhD. Dissertation, College of St. Mary, Erişim Tarihi: 26 Kasım 2013, <http://www.csm.edu/wfdata/files/Academics/Library/InstitutionalRepository/3.pdf>.

Habib D. (2013) “Y Kuşağını tanıyor musunuz?” Erişim Tarihi: 14 Kasım 2013, <http://www.salom.com.tr/newsdetails.asp?id=87464#.UoPNtIUHj4>

Hertz, N. (2015) Generation K: What It Means To Be A Teen. <Http://Www.Noreena.Com/Wp-Content/Uploads/2015/04/Generation-K.Jpg>, Erişim tarihi: Haziran 2021

<https://www.kamudastratejikiletisim.ihu.edu.tr/iletisim-teknikleri/kusaklar/> Erişim tarihi: Kasım 2021

<https://www.paramiyonetebiliyorum.net> Erişim tarihi: Aralık 2021

<https://www.teb.com.tr> Erişim tarihi: Aralık 2021

Kılıç M.S. (2013) “XYZ kuşağı”, Yeni Şafak / Pazar Eki, Erişim Tarihi: 14 Kasım 2013, <http://yenisafak.com.tr/pazar-haber/kanaatkar-talepkar-sabirsiz>

Klement, J. (2018). Risk Profiling and Tolerance: Insights for Private Wealth Manager. https://www.cfainstitute.org//media/documents/book/rfpublication/2018/risk_compilation_2018.ashx Erişim Tarihi: Eylül 2021

Kuran, E. (2013) “Türkiye’de İşveren Markalama ve Y Kuşağı”, <http://www.evrimguran.com/default.aspx?pid=45622&nid=63907>Erişim Tarihi: Ocak 2022

Mengi, Z. (2009) “Bb, X, Y Ve Z Kuşakları Birbirinden Çok Farklı”, Evrim KURAN ile Röportaj, Hürriyet İK Ekim <http://evrimguran.com/haber/> Erişim Tarihi: 12.12.2013

Rickes, P. C. (2016). “Generations in Flux How Gen Z Will Continue to Transform Higher Education Space”. <https://rickessassociates.com/wpcontent/uploads/2016/12/Generations-in-Flux-2016-SCUP.pdf> (erişim tarihi: 3.12.2019).

Sparks ve Honey (2013) <https://www.sparksandhoney.com> Erişim Tarihi: Temmuz 2021

Taylor, J.C. (2008) “Whither March the Cohorts: the validity of Generation theory as a Determinant of the Socio Cultural Values of Canadian Forces Personnel”, Canadian Forces College – Collège Des Forces Canadiennes, Nssp 10 - Pesn 10, Erişim Tarihi: 14 Kasım 2013, <http://www.cfc.forces.gc.ca/259/281/280/taylor.pdf>

Topçuoğlu M. C. (2007) “İyide Kim Bu Y’ler?”, 2007, Erişim Tarihi: 18.11.2013, <http://www.youblisher.com/p/290772-Please-Add-a-Title/>

TÜİK. (2022) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-KayitSistemi-Sonuclari> Erişim Tarihi: Şubat 2022

Williams.A, (2015) “MoveOver,Millennials, Here Comes Generation Z”. <https://blogs.vsb.bc.ca/sjames/files/2012/10/Move-Over-Millennials-Here-ComesGeneration-Z-The-New-York-Times.pdf> (Erişim tarihi: Aralık 2021)

Zaslow, J. (2007). “Blame It on Mr. Rogers: Why Young Adults Feel So Entitled”. <http://online.wsj.com/article/SB118358476840657463.html>. Erişim tarihi: Aralık 2020

ANKET SORULARI**I. BÖLÜM: DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK BİLGİLERE
YÖNELİK SORULAR**

Aşağıda kişisel özelliklerinizi belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen durumunuzu belirten en uygun seçeneği işaretleyiniz.

1. Doğum Tarihiniz:
2. Cinsiyetiniz:
  - a) Kadın
  - b) Erkek
3. Çalışma durumunuz
  - a) Tam zamanlı çalışıyorum.
  - b) Yarı zamanlı çalışıyorum.
  - c) Çalışmıyorum.
4. Eğitim Düzeyiniz:
  - a) İlköğretim
  - b) Ortaöğretim
  - c) Ön-lisans
  - d) Lisans
  - e) Lisansüstü
5. Yaşadığınız ev:
  - a) Kira
  - b) Aile Bireylerine Ait
6. Kendinizle birlikte toplam kaç kardeşsiniz?
  - a) 1
  - b) 2
  - c) 3
  - d) 4
  - e) 4 'ten fazla
7. Ailenizin kaçınıcı çocuğusunuz?
  - a) 1
  - b) 2
  - c) 3
  - d) 4
  - e) 5 ve üzeri

8. Annenin eğitim düzeyi:

- a) Okuryazar değil
- b) Okuryazar (Okula hiç gitmedi.)
- c) İlkokul
- d) Ortaokul
- e) Lise
- f) Ön-lisans
- g) Lisans

9. Babanın eğitim düzeyi:

- a) Okuryazar değil
- b) Okuryazar (Okula hiç gitmedi.)
- c) İlkokul
- d) Ortaokul
- e) Lise
- f) Ön-lisans
- g) Lisans

10. Aylık hane halkı geliri:

- a) 2500 TL'den daha az
- b) 2500-5000 TL arası
- c) 5001-7500 TL arası
- d) 7501-10000 TL arası
- e) 10000 TL'den fazla

11. Kredi Kartı Kullanıyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

12. Kaç tane kredi kartına sahipsiniz?

- a) 0
- b) 1
- c) 2 ve daha fazla

13. Aylık kredi kartı ile yaptığınız harcama ne kadardır?

- a) 0-500 TL
- b) 501-1000 TL
- c) 1000 TL üstü

14. Daha önce ekonomi veya finansal konularında eğitim aldınız mı?

- a) Evet
- b) Hayır

2. BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK TUTUM VE DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN SORULAR

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Fikrim yok	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum.
1. Para ile ilgili konular karmaşıktır.					
2. Planlanmamış harcamalar için köşede para bulundurulmalıdır.					
3. Finansal planlama ve bütçe çok parası olanlar için gereklidir.					
4. Günlük ve haftalık gibi kısa dönemler için harcama planı yapmak gereksizdir.					
5. Ne yaparsam yapayım finansal durumumda bir değişiklik olmaz.					
6. Finans konularında eğitim almak isterim.					
7. Alışveriş yapmak mutluluğum için çok önemlidir.					
8. Para, harcanmak içindir, biriktirmek için değil.					

	Hiçbir zaman	Çok nadiren	Ara sıra	Genellikle	Her zaman
9. Harcamalarımı kontrol etmekte zorlanırım.					
10. Haftalık ve aylık harcama planları yaparım.					
11. Paramın nasıl bittiğini anlamam.					
12. Alışveriş yaparken fiyatları kıyaslarım.					
13. Bir şey satın alırken finansal durumumu dikkate alırım.					
14. Gazetelerin ve televizyonların ekonomi ve finans haberlerini izlerim.					

3.BÖLÜM

FİNANSAL RİSK TOLERANSI İLE İLGİLİ SORULAR

15. Genel anlamda risk alma bakımından en iyi arkadaşınız sizi nasıl tanımlar?

a) Gerçek bir kumarbaz

b) Yeterli bilgiye sahip olduktan sonra risk alma taraftarı

c) Dikkatli

d) Riskten kesinlikle kaçınan

16. Bir TV yarışmasındasınız ve aşağıdaki seçeneklerden birini seçeceksiniz. Hangi seçeneği tercih ederdiniz?

a) Nakit 1000 TL

b) 5000 TL kazanmak için %50 şans

c) 10.000 TL kazanmak için %25 şans

d) 100.000 TL kazanmak için %5 şans

17. “Ömürde bir kere olacak bir tatil” için para biriktirmeyi yeni bitirdiniz. Tatile çıkmadan 3 hafta önce işinizi kaybediyorsunuz. Ne yapardınız?

a) Tatili iptal edersiniz.

b) Daha mütevazı bir tatile çıkarsınız.

c) Yeni bir iş arayışına hazır olmak için zamana ihtiyacınız olduğunu düşünerek planladığınız gibi tatile çıkarsınız.

d) Daha kapsamlı tatil yaparsınız çünkü böyle birinci sınıf tatil için son şansınız olabilir.

18. Yatırım yapmak için beklenmedik bir şekilde elinize 20.000 TL geçti, ne yapardınız?

a) Bankaya, para piyasasına yatırırsınız.

b) Güvenilirliği yüksek tahvillere veya hazine bonosuna yatırırsınız.

c) Hisse senedine yatırım yaparsınız.

19. Deneyimlerinize dayanarak, borsaya ya da yatırım fonlarına yatırım yapmada kendinizi ne kadar rahat hissedersiniz?

a) Pek değil

b) Biraz rahat

c) Çok rahat

20. "Risk" kelimesini düşündüğünüzde aklınıza gelen ilk kelime aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Kayıp
- b) Belirsizlik
- c) Fırsat
- d) Heyecan

21. Bazı uzmanlar altın, mücevher ve gayrimenkul gibi yatırım araçlarının değer kazanacağını; tahvil fiyatlarının düşebileceğini, bunun yanı sıra devlet tahvillerinin görece daha güvenli olduğunu düşünüyor. Yatırımlarınızın çoğu şu anda yüksek faizli devlet tahvillerinde bulunmaktadır. Bu durumda ne yapardınız?

- a) Tahvilleri elimde tutarım.
- b) Tahvilleri satar, yarısını para piyasası araçlarına aktarır diğer yarısını da altın, mücevher ya da gayrimenkul gibi yatırım araçlarında değerlendirirsiniz.
- c) Tahvilleri satar ve tamamını altın, mücevher ya da gayrimenkul gibi yatırım araçlarından birine aktarırdınız.
- d) Tahvilleri satar, paranın tamamını altın, mücevher ya da gayrimenkul gibi yatırım araçlarından birine yatırır ve bu yatırım araçlarından daha fazla satın almak için de ödünç para alırdınız.

22. Aşağıda dört yatırım seçeneğinin en iyi ve en kötü getirileri yer almaktadır. Hangi seçeneği tercih edersiniz?

- a) En çok 200 TL kazanç; 0 kazanç/zarar
- b) En çok 800 TL kazanç; en çok 200 TL kayıp
- c) En çok 2.600 TL kazanç; en çok 2.400 TL kayıp
- d) En çok 4.800 TL kazanç; en çok 2.400 TL kayıp

23. Sahip olduğunuz şeylere ek olarak, size 5.000 TL verildi. Aşağıdaki seçeneklerden hangisini tercih ederdingiz?

- a) 2500 TL garanti kazanç
- b) 5000 TL kazanmak için %50 şans ve hiçbir şey kazanmamak için %50 şans

24. Sahip olduğunuz şeylere ek olarak, size 10.000 TL verildi. Hangisini seçerdiniz?

- a) 2500 TL kesin kayıp
- b) 5000 TL kaybetmek için %50 şans ve hiçbir şey kaybetmemek için %50 şans

25. Bir akrabanızın size aşağıdaki seçeneklerden BİRİNE paranın TAMAMINI yatırmak kaydıyla 500.000 TL miras bıraktığını düşünün. Hangisini seçersiniz?

- a) Bir tasarruf hesabı ya da para piyasası
- b) Hisse senedi ve tahvil içeren yatırım fonları
- c) 15 adi hisse senedi olan portföy
- d) Altın, gümüş ve petrol gibi mallar

26. 100.000 TL'lik bir yatırım yapmak durumunda kalsanız, aşağıdaki seçeneklerden hangisi size daha cazip gelir?

- a) %60'ı düşük riskli yatırım %30'u orta riskli yatırım %10'u yüksek riskli yatırım
- b) %30'u düşük riskli yatırım %40'ı orta riskli yatırım %30'u yüksek riskli yatırım
- c) %10'u düşük riskli yatırım %40'ı orta riskli yatırım %50'si yüksek riskli yatırım

27. Güvendiğiniz uzman bir arkadaşınız ve komşunuz bir grup yatırımcıyı altın madeni para arama girişimine fon sağlamak için bir araya getiriyor. Şayet başarılı olunursa girişim 50 ile 100 kat arası kazanç getirecek. Şayet girişim başarısız olursa tüm yatırımınız batacak. Arkadaşınız başarı şansını sadece %20 olarak görüyor. Paranız olsaydı ne kadar yatırım yapardınız?

- a) Hiçbir şey yatırmazdım
- b) Bir aylık maaş
- c) Üç aylık maaş
- d) Altı aylık maaş